

ROMÂNIA literară

SALA DE
LECTURĂ

La o nouă lectură

ADRIAN
MARINO

(pag. 12-13)

Polemici:

● Gheorghe Grigurcu – La nici o întrebare

(pag. 6)

● Sorina Sorescu – Ar trebui un cântec încăpător, precum...

(pag. 10-11)

Un best-seller mexican

Răpește-mi
viața

de Angeles Mastretta

(pag. 20-21)

Versuri de
Constanța Buzea

(pag. 3)

Hamlet s-a
născut acum
patru secole

(pag. 3)

Român,
o dată pe lună

(pag. 2)

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor: Fundația România literară
Director general
Nicolae Manolescu

Coeditor: Editura Național
Redactor-șef
Violeta Borzea

29 august - 4 septembrie 2001
(Anul XXXIV)

34

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Cînd ne despart ideile

LA ÎNCEPUTUL anilor '90, societatea românească, ne aducem bine aminte, era polarizată. Și, după chipul și asemănarea societății, intelectualitatea. Oameni care păruseră a gândi la fel, pe vremea comunismului, sau care nu văzuseră neapărat în nepotrivirea ideilor lor, o sursă personală de conflict, se pomeneau acum în tabere diferite și se considerau moralmente obligați să se respingă cu orgoliu și cu mînie. E drept că o anume parte din această stare de lucruri provenea din trecut, chiar dacă linia despărțitoare nu trecea numaidecît prin același loc. Între intelectualii care au colaborat fătîș și profitabil cu trecutul regim și cei care au rezistat ispitelor a existat mereu o tensiune. Mai ales cînd oamenii puterii se foloseau de poziția lor ca să-i excludă pe ceilalți. În fond, campaniile din revista *Săptămîna* n-ar fi deranjat pe nimeni, dacă intenția lor nu totdeauna mărturisită, dar totdeauna evidentă, n-ar fi fost aceea de lichidare publică a adversarilor. Nu gîndești (sau nu te exprimi) ca mine? Dispari. Aici este un punct nodal al problemei. După 1989 tocmai acest transfer al conflictului din domeniul ideilor în acela al acțiunii concrete a fost de vină pentru polarizarea intelectualilor. Sindromul mineresc a plutit mereu în aerul primei jumătăți a deceniului zece. Nu faptul că unii erau pro și alții contra a fost esențial în ruperea în două a intelectualității românești postcomuniste, ci suspiciunea ori certitudinea celor mai mulți că se urmărește dispariția lor.

Am citit în *Jurnalul* lui Sebastian pagina celebră despre felul în care un comunist ca Belu Silber și un legionar ca Mihail Polihroniade se înfilneau în aceleași medii din Bucureștii anilor '30, spre marea surprindere a lui Léon Pierre-Quint, un critic francez astăzi uitat, aflat în trecere prin țara noastră. Știm mai demult, din alte mărturii, că situația relatată de Sebastian nu era singulară. Sebastian însuși ținea la Nae Ionescu și-i ceruse prefata la *De două mii de ani*, era prieten intim cu Eliade, deși, evreu și om de sînga, n-avea cum să accepte ideile de extremă dreaptă ale celor doi. Și alte prietenii din interbelic par a sfida în același fel ideologiile diferite. Matei Călinescu le-a consacrat un foarte sugestiv articol în numărul din vara asta al *Apostrofului* clujean: *Generația '27. Ideologie și prietenie*.

O întrebare se cuvine totuși pusă: care ar fi limitele în care prietenii fac suportabile opozițiile ideologice? De vreme ce, uneori, opozițiile ideologice i-au transformat pe foștii prieteni în adversari pe viață și pe moarte, trebuie să constatăm dacă nu a fost depășită o limită, dincolo de care ideile îi despart pe oameni. Dar, înainte de aceasta, m-aș întreba și în ce constă diferența - dacă este una - dintre situația pe care o descoperim în interbelic, aceea din anii comunismului și cea de după 1989. Mai întîi ar fi cazul să observ că raportul înfățișat de Matei Călinescu nu ține pînă la capătul perioadei. Spre finele deceniului 4 și apoi în timpul războiului, prietenii s-au rupt. Polarizarea intelectuală a făcut loc unor vrăjmășii personale. Sub comunism, tocmai acesta din urmă a fost modelul curent, mai ales cînd erau la mijloc intelectuali care colaborau în chip nerușinat cu regimul sau care cedaseră presiunilor și compăruseră, de exemplu, ca martori ai acuzării în procese înscenate de autorități. Imediat după 1989 lucrurile au stat la fel. Abia spre mijlocul deceniului ultim al secolului, tensiunile scăzînd, s-au reappropriat oameni cu opțiuni politice diferite sau opuse.

Limita la care m-am referit - și eu cred că există una - este aceea de la care ideile oamenilor sînt folosite ca instrumente de discriminare sau de persecuție reală, cînd, în numele lor, oamenii sînt supuși violentei fizice și morale, torturați, arestați, condamnați sau uciși. Nici un pamflet, oricît de urît sau de insultător, nici o prăpastie între ideile unora și ideile altora n-au rupt, în chip automat, raporturi sau prietenii. Dar cele dinfii semne de violență au făcut-o. M. Sebastian putea accepta antisemitismul profesorului său - și îl accepta, de vreme ce-i solicita o prefată - cu condiția să rămînă metafizic, o idee, adică, dar se revolta de îndată ce, în virtutea ideii cu pricina, el era trimis, ca evreu, să curețe zăpada. Punțiunea respectivă, rod al unei discriminări concrete, n-o mai putea suporta.

(Continuare în pag. 3)

CONTRAFORT

de *Mircea Mihailescu*

Român, o dată pe lună

ÎNCETUL cu încetul, România se capitalizează. Ce-i drept, numai la vârf și numai cu înaltă protecție politică. Capitalizare originală — ca tot ce mișcă în țară: pe spinarea statului și în detrimentul cetățeanului. Oriunde în lume, individul care câștigă milioane de dolari lasă în visteria statului un procent substanțial din venituri. La noi, nu: măr-lanul ajuns mare șef peste hala în care până în ajun se ocupa cu ștersul prafului, securistul ce tragea cu ochiul la marfa de export devenit supervisor al afacerii, ha-halera ce se juca la planșetă de-a proiectantul convertit în mare antreprenor și alții, din aceeași familie generoasă de nuliți, te sfidează acum de la geamul-ter-mopan al vilei (neapărat "stil Texas") și de la volanul mașinii superbe pe trece sfârșind leneș pe lângă prostimea ce-și târăște pantofii scălciți prin glodul nemămurat cu lunile.

Aceasta imagine, parca decupată din vechile manuale compuse în numele "luptei de clasă", a devenit, din pacate, emblema unei României groggy. Peste tot în lume se fac averi spectaculoase. Cazul baby-milionarilor americani din Silicon Valley e exemplul cel mai eclatant: tineri de douăzeci-treizeci de ani au acumulat într-un interval scurt averi fabuloase. E drept că pentru asta și-au folosit materia cenușie, și nu agenda cu numere secrete — de la șefi de poliție județene la miniștri.

De altfel, sistemul e atât de strâns controlat de forțele politice, încât din prima clipă hameștii obosiți de așteptare s-au napustit în haită pentru a înșfăca tot ce era de înșfăcat. Geniala idee a lui Petre Roman — privatizarea "la locul de muncă" — a fost, înaintea unui eșec economic de proporții, un uriaș eșec moral. S-a dovedit limpede că nu avem oameni capabili să conducă și să facă să funcționeze instituțiile. Fiecare nou "proprietar" n-a avut altă obsesie decât să fure mai mult, să înșele și să ducă mai repede la ruină întreprinderea din care, de fapt, își câștiga existența. În acest context, cei care-au inventat tehnica "firmelor-căpușă" se dovedesc mai onești decât cei care-au așteptat să le cadă în palărie banii pe șuruburi și să li se umfle conturile pe baza mărffi exportate. Orbiți de minciuna politică iliesciană, ei n-au observat că șuruburile rugini-seră cam de mulțisor în depozite iar exportul era o frumoasă amintire din vremea "pieții comune sovietice!"

A vorbi astăzi despre sărăcie nu mai constituie subiectul analizelor economice savante, ci al buletinelor de știri și al jurnalelor de televiziune. Vândute, fără excepție, noii puteri iliesciene, canalele de televiziune propagă în stil nebunesc imaginea unei României atrofiată, în care putere de expresivitate mai are doar putregaiul, crima, violența și tragedia domestică. În felul acesta se dorește ascunderea marii tragedii naționale: imuni la nefericirea apropielui nostru (pentru că la asta conduce bombardamentul de crime cu satărul și cuțitul de bucătărie, violul tată-fiică și incestul mamă-fiu, înecurile cotidiene în bălți imunde, furturile de cabluri electrice și de benzină din conductă), cum să mai observăm marea tragedie la nivel de țară?

Cu niște conducători pe care dacă-i numești "iresponsabili" le faci un compliment, România joacă, în acești ani, ultima partitură în concertul european. Mărșăluind asemeni unei armate puse pe pradă și exterminare, P.D.S.R.-ul desăvârșește opera criminală începută în 1990. Lozincile deșuchiate privind "relansarea economică", "creșterea producției industri-

ale", "sporirea exporturilor" mai țin până la toamnă, când românul obosit de-atâta construcție a capitalismului se va întoarce din concediu și va observa că milionul de dinainte de vacanță a intrat rău de tot la apă.

Guvernanții vor avea de înfruntat scadențele prea gogonate minciuni lansate spre prostimea electorală. După cum arată economia, după cât de sperați sunt șai-zeci la sută dintre români (ceea ce înseamnă, de fapt, cam optzeci la sută dintre cei apti de muncă!), chitit să părăsească urgent această corabie care ia apă prin toate părțile, ar fi curată nebunie ca Occidentul să suspende vizele pentru români. Ce-i drept, rapiditatea de testeoasa cu care guvernul se mișcă în chestiunea "dosarelor integrării" arată că el știe foarte bine cum stau lucrurile. Lașitatea miniștrilor, care-l împing în fața pe Adrian Nastase ca pentru a-și pregăti explicațiile viitoare pentru eșecul de proporții (parcă-aud, cu miorlaie! la Dincă și cu grimase de Postelnicu, exhibându-și naivitatea și clamându-și inocența: "Nastase e vinovat! El a dat ordinele! El ne-a obligat, noi n-am știut nimic!") a devenit un stil de guvernare. Mai mare rușinea să le vezi pe cucoanele de la sănătate și de la învățământ turnându-și cenușa în cap și promițând, cu vehemența Linei Ciobanu și a Suzanei Gâdea, că nu vor mai exista abateri de la linia... premierului și ca vor pune ordine în haosul pe care tot dânsel l-au creat!

E de înțeles de ce, în vârful piramidei, nu se dorește cu nici un chip integrarea europeană a României: pentru că toate aceste nulități politice și profesionale vor rămâne șefi doar peste pensionari! Adică peste amărății care, în mare parte, nu știu altceva decât că statul (care sunt ei!) le datorează ceva. Când, încă din 1990, am scris împotriva valurilor imense de oameni încă tineri ce se pensionaseră, mi s-a reproșat că nu accept dreptul omului la odihnă. Tragedia prefigurată șmecherește de Iliescu, menită să-i facă scăpați pe securiști, ascunzând lupii în turma de miei și deschizând larg porțile strungii, o plătim de ne ustură de-atunci încoace. Inimaginabila situație ca fiecare angajat să susțină un pensionar și jumătate constituie tragedia capitală a României și o inovație istorică.

Occidentalii sunt atenți mai ales la astfel de subtilități, ignorate la noi cu bunăștiință. Cine se obligă să ia în spinare un azil de bătrâni mare cât Cehia, Slovenia, Croația sau Serbia? Ce filantrop atins de nebunie s-ar angaja la hrănirea gratuită a câtorva milioane de oameni care nu produc nimic, dar care cârtesc din greu și votează aberant?

Pe scara blocului în care locuiesc există cincisprezece apartamente. Lista cu cheltuielile de întreținere îmi arată că suntem treizeci și patru de locatari. Dintre aceștia, muncesc șase. Adică sub optsprezece la sută. S-ar putea ca la celelalte trei scări ale blocului situația să stea mai bine. Deși nu cred, dacă fac socoteala rapidă a femeilor adunate ciorchine, cât e ziua de lungă, pe băncile de la stradă și a cîjporului de bărbați care bat zarurile în curtea interioară.

Astfel încât deplasarea cu încetinitorul a administrației pedeseriste spre Europa e aproape de înțeles. În fond, de ce să ne grăbim? Doar suntem un popor vechi și glorios! Și cam obosit, e drept. Dar nu foarte obosit: să ne vezi cum țâșnim cu virilitate din această apatie măcar o dată pe lună! Adică atunci când vine poștașul cu pensia.

POST-RESTANT

de *Constanta Buzea*

MERITUL meu ar fi că am rezistat cu bine, din curiozitate omenească, recunosc, ducând până la capăt citirea listei cu argumentele mâncătorului de râme, dintr-un lung text intitulat *Către mâncătorul de libelule*.

Jocul artei te fortifica, de dragul autorului poate, care-ndraznește deloc cu nepăsare ori sadism, să-ți servească la masa, ceea ce tu respingi deocamdată să faci, porții substanțiale de scabros. Citești și recunoști că mâncătorul de râme din poemul cu pricina este un tip din ce în ce mai normal, capabil să înțeleagă înaintea multora care n-au practicat ceea ce teoretic nu le era străin. remiarca deloc mobilizatoare dar greu de combătut din final "vedeți, cât de ușor e să mănânci orice/ în această lume/ care numai comestibilă nu e". Nu se arată nicăieri dacă mâncătorul de râme este așezat undeva într-un sector *inferior în ierarhie*, unde mâncătorul de libelule ocupa oricum un loc mai bine aerisit. În cazul în care libelulele ar dispărea de pe fața pământului, mâncătorul de libelule trebuie să nu fie luat pe nepregătite ci, mental măcar, să fi făcut din vreme un antrenament în vederea schimbării de meniu. Generos și precaut, mâncătorul de râme se oferă să-l pregătească. Textul este din fericire bine scris, iar fantezia autorului, care nu se va dovedi nici în alte poeme utile și la locul ei, nu adaugă nici aici vreo silabă în demonstrație. Omul trece în revistă lumea, o reține pe retina așa cum este. luxuriantă în aspectele largice, o decupează vag în tablouri cărora nu le mai pune rame ci titluri, și le lasă să comunice între ele, cu voia cititorului pe care-l *antrenează*, cum spuneam mai înainte, cu pasiunea celui ce-și iubește aproapele, identificându-se cu acesta. N-am riscat să citez din poemul *Către mâncătorul de libelule*, dar voi transcrie, alegând din galeria de tablouri, între *Jim, poetul nebun, Toamna personală, Jack, cerșetorul schilod, Zdrește, Joe, bătrânul vaduv și Ultima zi de noiembrie* pe cel din urmă. Toate sunt interesante rezolvate artistic și captivante în ceea ce vor să demonstreze, egale între ele, imagini energice și frumoase, dintr-o defilare dramatică cu izvorul și cu varsarea în una și aceeași realitate crepusculară. Deci "Casa cu planta cățărătoare uscată acoperindu-i zidurile, acoperindu-i geamurile, acoperindu-i ușile și alătmând de pe/ acoperiș, de pe balcon, pe scări într-o lentă cadere/ spre gardul din fier ruginit... casa ca un cap de femeie/ bătrână cazută pe podea, cu părul cărunt și spicuit/ acoperindu-i chipul zbârcit și alb.../ Și e o crapatură umedă în trotuar/ și e frig! Fuig alb cu zborul strivit/ în gardul de sârmă ghimpată, trecător întârziind grabit/ soldatul și țigara aprinsă și frumătă pe sfert, alt soldat scoțând/ din buzunarul tunicii un pumn/ de semințe pentru cerșetorul cu o mână lipsă.../ Și ce frumoasă e crăpătura umedă/ a trotuarului când e frig!// Automobil de epocă, fără roți/ afundat în pământul/ înghețat cu zgârieturi adânci ba chiar/ cu găuri în caroserie, fără geamuri/ și cu ierburi crescute prin/ rama portierelor, prin radiatorul spart/ al motorului sculptat de rugină, prin gura de rezervor, printre bare și vechiul număr de înmatriculare, automobil ca o vază de plante uscate.../ Și e și o balta noroioasă și e frig!// Poarta curții cu un singur zid/ deschisă și desprinsă dintr-o balama, «Câine rau!», bătrân citind trist un ziar nou/ aruncat sub o banca, fetiță în papuci, măsline ca o țigancă/ desface la colț un borcan cu iaurt/ pentru câțelul cu trei picioare ieșit de la subsol/ cizmărie cât o cabină telefonică/ la demisol, buchinelul cu albumul Veneției/ în forma de batista gaurită lipită perfect pe trotuar de ploaie/ și ce frumoasă e balta noroioasă/ când e frig!". Am subliniat, în două rânduri, două excelente și vibrante comparații, casa ca un cap de femeie bătrână și automobilul ca o vază de plante uscate, care singure pot arăta măsura, seriozitatea, forța poetului. Nu știu dacă să spun *din păcate* sau, dimpotrivă, din fericire, foarte multă lume își încearcă puterile în a crea atmosferă prin acumularea de scene decupate din realitate, dar fără participare afectivă, doar așezate la rând pe pagina, mulți autori capotează și se șterg cu texte cu tot din peisaj. Dar aici parcă e puțin altceva, cititorului i se întreține treaza, până la capăt, curiozitatea. Îl salut, deci, pe autor, cu toată încrederea. (Liviu Victor, Rm. Vâlcea/București)

☒ Niciodată n-au fost luate în serios sintagme ca acestea: *brațele minții, suflarea gândului, rafala visurilor, petalele gândului*. Începătorii în ale scrisului, și cititorului, firește, să ia aminte și să le evite cu toată grija. Pe buza prapastiei fiind, într-o poziție care va arăta fragil și nepreciput la capitolul supraviețuire, renunțarea rapidă măcar la asemenea ingrediente *poetice* ar fi echivalentă, poate, cu speranța că pe textul defrișat, ar începe să crească viguroasă un fel de gheară, sau rădăcină, care să se agațe adânc în peretele periculos. (Alexandru Popa, București)

România literară

Director:
Nicolae Manolescu

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanța Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Marina Constantinescu (teatru), Ioana Pârvulescu, Andreea Deciu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Nina Pruteanu, Ecaterina Ionescu, Simona Galațchi (corectură).

Correspondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Rodica Binder (Koln).

Tehnoredactare computerizată: Anca Firescu (secretar de redacție), Mihaela Ivan, Ionela Stanciu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administratia: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu (difuzare, tel. 650.33.69.), Mihai Minulescu.

e-mail: romlit@romlit.ro

http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și cultelor.

Coeditor: Editura Național - Director general: Dan Chiriac

Hamlet s-a născut acum patru secole

Moartea este o datorie pe care fiecare n-o poate plăti decât o singură dată.
Shakespeare

CÎTE drame - dureri atroce - nu s-au năpustit, incontrollabil, odata cu schimbarea la față a vremii milenare, meteorologie respirind tainic, ca într-un oftat prelung și var! costisitor pentru pămînteni, deținătorii uscatului de toate felurile. Neîndoielnic, cliimei din urma cu patru secole nu i s-a asemănat zilelor și nopților orologiului invizibil, gigant, care a pus stăpînire, de atunci încolo, pe cadența timpilor mai de început.

Anul 1601, față-n față cu 2001, este anul în care Shakespeare scrie "Hamlet". Autorului-actor îi place nespus de mult să compare viața cu teatrul. Și invers. Deci scena e lumea însăși, susține Jan Kott. În amintitul furnicar de tipuri reale, ori imaginare, dramaturgul-poet rarism n-are orgoliul altora, ci își păstrează - atunci cînd el își rezervă prilejul - un rol secundar, de tipul "Umbra tatălui" la Elsinor. Cît despre eroii dramei, nici un indiciu prea direct, plastic, totul intrupîndu-se parca de la sine, pînă și vestimentația, spre exemplu, acordînd șanse egale personajelor care evoluează pe "scindura lui Shakespeare".

De la Shakespeare ne-au rămas moștenire nenumărate aforisme contopite subtil și profund în magma poetică: *To be or not to be - aceasta-i întrebarea*; asemanătoare fiind prin duhul rostirii înțelepte cu alte cugetări ritmate, să zicem - *Dura lex ori Res, non verba*; ori *Magister dixit*, formulă pitagoreică reluată în Evul Mediu de către scolastici, amintind-o drept un argument fără replică, un text datorat Magistrului (Aristotel). Atunci cînd începe a scrie "Hamlet", la peste treizeci de ani, iată-l a fi un bărbat în toată firea, precum și un părinte fericit, tată a trei copii (două fete și un băiat - cuplu reușit de gemeni). A părăsit locurile natale după căsătoria-i cu o localnică din orașelul Stratford-upon-Avon, soție mai vîrstnică decît soțul ei cu opt ani. De la un moment dat încolo William Shakespeare este recunoscut ca autorul dramatic cel mai profund și poetul, inegalabil gînditor umanist al Angliei, în perioada de renovare culturală care se produce în Europa secolelor al XV-lea și al XVI-lea, în domeniile literare, artistice și științifice, pe de-o parte, și în sferele economiei și acțiunilor sociale, pe de alta parte, odată cu marile descoperiri...

Așadar, Shakespeare s-a mutat pe Tamisa, la Londra, printre altele frecventînd lumea teatrului, funcționînd ca sufler (coincidență emoționantă cu Eminescu), ocupîndu-se aici și de adaptarea unor piese, interpretînd diferite roluri, scriind sonete... Cît despre Hamlet este știut că s-au scris pînă-n prezent peste 30.000 de lucrări felurite, studii, cercetări, culegeri de date biografice etc. Hamletologia... Despre actorul-autor se potrivește - în portretul intelectual ce i se poate schița - aprecierea, lăsînd de-o parte orice ierarhie de valori, că avem de-a face cu un artist al cuvîntului capabil "să vadă idei", să vizualizeze ceea ce se rosteste pe scena, deci puterea cuvintelor și forța imaginii, o explorare interioară plecînd de la *audibil la vizibil*, prin ce auzi și îți imaginezi, prin efectul *trompe-l'oeil*. În cazul dramaturgului insular este vorba

despre geniul ce i se recunosc fațis. El nu se poate plînge de propriul destin literar, ajungînd să se lamenteze că are și inamici declarați precum Robert Greene, oricînd dispus să-l denigreze fără alt motiv decît invidia mai puțin înzestraților, ca de pildă: "se află acolo un parvenit, o cioară împodobită cu penele noastre, care cu *inima sa de tigru ascunsă în pielea unui actor*, își închipuie că poate, asemeni celor mai buni dintre voi, înjgheba bombastic versuri albe..."

În fruntea listei de combatanți pentru libertate și adevăr se înscrie Hamlet, al cărui autor se bucura din plin de mijloace de expresie absolut ieșite din comun, ca de pildă *Versul alb (Blank Verse)* deosebit de flexibil, modelîndu-se conform conținutului, situației și stărilor sufletești. În piesa cu pricina se "investighează", în straturile sedimentate la un moment dat, problemele vieții și ale morții. Fiecare secol va descoperi - în "Hamlet" - mai mult decît ar fi dorit să afle sau mai puțin decît s-ar fi convenit să deslușească. Există, indubitabil, o dramaturgie a *catharsisului*, mai cu seamă într-o asemenea curgere continuă a timpului, cu zile și nopți prăfuite stelar în spațiul armonios, ori dizarmonic, al segmentului temporal categorisit drept ore astrale... Patru sute de ani se îmbulzesc, aglomerînd scena shakespeariană.

- "O ticăloșie... un omor ascuns... un prolog ori stihuri gravate într-un inel?" (*Hamlet*).

Ce-a fost și ce-a rămas valabil pe traiectoria a patru sute de ani, din multitudinea de maști și gesturi hărăzite pînă-n ziua de astăzi, dezvoltării întregului adevăr (cerință veche!). Ce s-a păstrat? Ce s-a păstrat din sloganul care a promovat lozincă de sorginte stalinistă: "Omul e cel mai prețios capital" - care a năucit mințile unor generații întregi. Globalizarea - examen la care ne-am înscris - nu ne împiedică să fim victime, adeseori, fără prihană, de la Polul Nord la Polul Sud. Agresivitatea se disimulează în fel și chip, răspîndind tehnica, miraculoasa electronică, de-a lungul și de-a latul Terrei, mijloace de apărare și de comunicare rapidă, instantanee... Față-n față se trezesc oamenii legii chinuîndu-se și riscînd a fi loviți grav de vreun vechi, primitiv "cocteil Molotov" (persoană implicată, în ceea ce ne privește, într-o serie de rapturi teritoriale datînd de dinaintea izbucnirii celui de-al doilea război mondial). De fapt, el nici măcar nu și-a "inventat" "drăcovenia" în cauză.

Adevărurile formulate de Hamlet în urmă cu patru secole de zbucium neînterupt, își păstrează valabilitatea și, paradoxal, par a constitui pilonii edificiului umanității și progresului, binemeritate prin muncă, imaginație, stăruință și, în general, unificarea mentalităților, travaliului, existenței de fiecare zi. Modelele de rang înalt propagă - s-ar zice - dreptatea, corectitudinea, principiile alese. Elitele împlinesc foamea de adevăr, ele fiind locomotivele care tractează întreaga gamitură. "Actualitatea" marelui Will e străveche, de neclintit, imuabilă și veșnic dinamică. În străbunul cîntec bisericesc, adevărul răsună astfel: "Și soarta a făcut./ Și Domnul a știut./ Și mai departe/ A fost să fie așa precum se știe". Despre viața lui Shakespeare se pot multe serie și povești, straniu dovedîndu-se burlescul amestecat cu istoria, legenda cu fantezia.

Mihai Stoian

constanta buzea

antrenamente

1. dacă citești rînd cu rînd
și negrăbit
cărțile din care
un munte se poate clădi

fără să te cutremuri
că nu vei ajunge vreodată în
vîrf

ci rînd după rînd
ca pas lângă pas
urcușul se simte pornit
și pus cu folos începutul cel bun

negrăbit
ca să nu pierzi
ca să nu ți se ia
ceea ce se vede
numai de la înălțimea întâiului
pas

lumea văzutei din cer
parcă plutînd în iluminare
deasupra dedesubtului
lumii fără de început
a nevăzutei

2. pretutindeni e cerul
puțini vor ajunge acolo
cîtorva numai le va fi dat
să vadă și altceva decît
lumea rămasă în vale
și valea ca o prăpastie în flăcări

3. se făcea că omul sfînt adormind
sufletul lui nu era aidoma trupului
ci formă ușoară înveșmîntată în
nor

în blîndă purificare
ca picătura de lapte ce se
destramă
în apă

4. stă copilul și urmărește
pe geam cum înfloresc plantații
de chichiură

gerul dă apei ceasul de chin
cînd își aduce aminte
drumul său în natură
popasul mirific în vegetații
suirea prin de nenumărat firele
de iarbă-nflorind înfrunzind

și iată supliciul înmămuririi
a nu mai fi vie
în verzi alveole
ci rece memorie laborioasă
dănd răsufării unui copil
imaginea propriului suflet în

formele norilor în luxuriante
de gheață frunzișuri

5. ca să-mi unesc plîngerea cu
bucuria
am stat noaptea în liniște
somnia mi l-am împins cît am
putut
în partea otrăvită a zilei

și cînd m-am trezit
sufletul meu de mai înainte
rămăsese plecat către sufletul cel
dintotdeauna dorit

6. în nostalgia lui către Dumnezeu
sufletul pornește la fel
ca un duh alb vizibil doar celor
cărora nu le e frică să-l vadă
descărnat

fără de trup
se înalță și nu se desface
și nici nu se pierde în seninătate

7. spune părinte
întru folosul sufletului meu obosit
de răul rănilor
spune
iertate să-ți fie păcatele ție frică

și Dumnezeu auzindu-te
nu va întoarce din drum și din
lucrare

nici un sunet al spunerii tale
și-atunci
ca și acum
cînd nu prididesc să mă rog cu
frică

pentru sufletul meu speriat

din ochi muritori
lacrimi nemuritoare picură
pe albă ca norul treaptă de
marmură
unde e așezată această pernă
înșelătoare
în care-mi îngrop în zdrobire
genunchii

căința-i botez și e punte la cer
cînd plîng ca în adîncul
prăpastiei

cald bobul de lacrimă
unul singur de este
el umple tot hăul
și mă ridică pe sărătură
și merg ca petru pe mare
și nu mă cufund
și nu mă mai pierd

Cînd ne despart ideile

(Urmare din pag. 1)

S I pe drept cuvînt. Îi împărtășim uluirea cînd aude, din gura prietenului său cel mai bun, că, în definitiv, ce mare lucru e să dai, acolo, cîteva lopeți. E mare lucru și e de mirare că M. Eliade nu înțelegea asta, și anume că nu e admirabil să-i împarți pe oameni în funcție de rasă, de religie, de sex sau de orice altceva și să-i pui pe urmă să tragă ponoasele apartenenței la o anumită categorie.

Cred că aprehensiunea unor posibile violențe și teama de recurgere la mijloace discriminatorii sau la persecuții a fost și factorul decisiv în polarizarea intelectualilor din anii '90. Înlăturarea din funcții sau bița minerilor chemați să facă ordine, indiferent de gradul de violentă, au rupt prietenii vechi și care se dovediseră capabile să reziste la examenul ideilor opuse. A fi de altă părere începuse deodată să însemne a fi de partea celui care te amenință. Crimele legionare produsese în interbelic un efect asemănător. Rinocerizarea descrisă de Ionesco, proces treptat de asumare lașă a convingerilor celor mulți, are la capătul de sus violența și crima. Nici cea mai tare țesătură amicală nu le face față. Ideologiile îi despart pe oameni doar teoretic. Violența îi aruncă în tabere diferite. Tortionarul și victima nu mai găsesc nici o punte de trecere unul spre celălalt. Lasă că ei nu se mai opun ideologic, pufînd fi chiar adepții aceleiași ideologii, ca Silber și Pătrășcanu. Silber n-a rupt prietenia cu Polihroniade, deși ideilor lor țineau de extreme diferite. Pătrășcanu și Silber, comuniști, ambii, nu mai puteau avea nimic în comun, din clipa în care unul sprijinea cotul călăului celuilalt.

LECTURI LA ZI

de Dorin Liviu Bățoi

Ecografii pentru sănătatea zilnică

“A M o colecție de titluri de recenzii, în toate limbile de origine indoeuropeană, care merg de la *Ecoul lui Eco* la *O carte de Eco cu ecoul*”. Cu riscul și plăcerea extravagantă de

Umberto Eco, *Minunea Sfântului Baudolino*, trad. Sorin Marculescu, Humanitas, București, 2000, 177 pag.

a întregi colecția lui Eco, am în vedere prin titlul meu tocmai scriitura sa inconfundabilă. Exemplar în acest sens este și micul text *Cum să justifici o bibliotecă privată* din “Il secondo diario minimo”, de unde provine citatul. Volumul a fost de curând tradus și în românește, într-o ediție selectivă, de Sorin Marculescu.

Ca și primul jurnal, cel de-al doilea s-a bucurat de un succes răsunător. Nici nu-i greu de înțeles de ce. Concepute cu multă ironie (sau uneori numai cu umor), luând în antrepriză viața mărunță, cotidiană, cu o erudiție egalată doar de relaxarea din ton, pasișele lui Eco sunt, s-ar zice, un soi de vehicule (de lux!) între Academie și cafea. Observațiile bonome, dar riguroase, hipnotic somnolente, necrutătoare totodată, “răcoresc” asemenea unei brize mediteraneene. Autorul nu sancționează - dezvăluie. E nevoie de vervă în concentrație pură pentru un asemenea echilibru pe sarmă, sau de un extraordinar temperament, nici vulcanic, nici concesiv - și frământat, și calm în același timp.

Prinse în chenarul de rețetă al lui *Cum să...*, textele propun rezolvări miraculoase (și savuroase!) pentru situații banale dintre cele mai neașteptate. Peste toate, dilemele legate de tehnicile momentului revin mereu în atenție. Opțiunile și problemele pe care le pot ridica faxurile, gadgeturile de tot felul, transportul modern și prospectele cu instrucțiuni de utilizare au fost, până la Eco, prea puțin studiate. Nici identificate n-au prea fost ele - nu suficient. Vor fi acum, cu o poftă care compromite ludic orice încercare viitoare de a mai aborda astfel de fenomene fără o minimă detașare.

Fericirea? Cea mai mare corvoadă!

D ACĂ Eco se salva prin umor de capcanele alianței contemporane (micute, ele, dar multe), lui Pascal Bruckner

ii vine mai greu să rădă - francezul exersează în schimb, într-o bună tradiție, zâmbetul nimicitor. Miza este, oricum, mult mai înaltă: fericirea. Nu cumva e ea și cea mai înaltă? Ei bine, nu.

Goana contemporană după fericire pare să aibă, la o privire atentă, tocmai efectul contrar. Pe de altă parte, fericirea nu poate fi normată, căci ea scapă oricărei intenții sau intervenții. Orice filosofie sau indemn la fericire cultivă o contradicție fatală: suntem fericiți doar atâta vreme cât nu știm. Fericirea a murit din chiar momentul în care începem să ne punem întrebări. De fapt, așa cum o evaluează Bruckner, fericirii nu ar trebui să-i lipsească niciodată ghilimelele.

În societatea modernă ea devine o exigență morală. Printr-un reflex pervers, boala, suferința sau insuccesul se dovedesc indecente și vor fi prin urmare culpabilizate. Nimic mai inteligibil însă decât acest standard de viață al unor oameni care nu reușesc astfel decât să fie profund nefericiți! Ei parvin la “fericire” prin mijloace de la prima vedere vulgare (Bruckner vorbește despre kitsch). Constanta intoxicare cu false idealuri și necesități le va face însă nu doar acceptabile, dar și urgent (și prin ele însele) dezirabile. În fond, ce e vulgaritatea, sau kitschul, dacă nu o convenție vremelnică?

Autorului nu-i rămân de altfel indiferente filosofii pe subiect ale diferitelor epoci, și nici accepțiunile și ilustrările curente. Termenii cardinali ai discursului său: plăcerea, visul, rutina, obsesia sănătății. Relația lor în mișcare, adesea contradictorie, poate fi stăpânită doar prin agerime dialectică.

E interesant cum un discurs care s-ar fi adevărat cu succes și anilor '60 (desigur, mult mai vag ideologic) corectează azi acuze aduse mentalității burgheze

Pascal Bruckner, *Euforia perpetuă. Eșeu despre datoria de a fi fericiți*, trad. Cristina și Costin Popescu, Editura Trei, 2000, 198 pag.

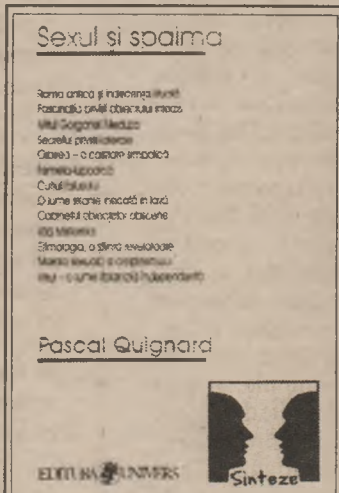
de către figuri legendare precum acei papi intransigenți ai situaționismului, Raoul Vaneigem și mai ales Guy Debord. “A decretat plăcerea perpetuă, fericirea ca stare permanentă”, observă Pascal Bruckner, înseamnă doar a resuscita sub camuflaj mult huli-

tul principiu al randamentului care otrăvește viața burghezului.

Ca în multe alte privințe, nici aici nu-l putem contrazice. În cazul unui spirit critic ca al lui Bruckner, e mult mai ușor să ne lăsăm convinși.

Tot ce n-ați fi vrut să știți despre sex, dar ați făcut greșea să întrebați

DESTUL de ciudată maniera în care operele anticilor au fost “purificate”, ad

Pascal Quignard, *Sexul și spaima*, trad. Nicolae Iliescu, col. “Sinteze”, Editura Univers, București, 2000, 189 pag.

usum Delphini, în bibliotecile modernității! Nimic mai plicticos, adesea, decât citatele de o moralitate dreaptă și-atât din Cicero sau Seneca, făcute parcă să decoreze pereții căminelor culturale.

Ei bine, cine deschide cartea lui Pascal Quignard află un bun mijloc de a-și pierde rapid iluziile, chiar fără a cunoaște în profunzime operele respectivilor. Și încă în întrebuintărea cea mai doctă a antichității, coborând treptele unor etimologii extrem de interesante de unde nici situarea psihologică nu lipsește. Aflăm astfel foarte multe despre sexualitatea antică (cu precădere despre cea romană), implicațiile sociale fiind, când sunt, cel puțin surprinzătoare (I-am putea acuza aici pe Quignard, precum odinioară pe Freud, de pansexualism, fără a avea un habar exact asupra situației). Dacă hedonismul sofisticat și activ propovăduit azi ca mod de viață ne ridică unele semne de întrebare, *Sexul și spaima* e tocmai opul bun să completeze decisiv o bibliografie a indoielilor. Nimic mai terifiant ca această lume a dezlănțurii câinii! Nimic mai restrictiv totodată! Nimic mai inițiativ! Nu atât despre indestularea simțurilor e vorba în sexualitatea antică, cât despre o panoplie de simboluri amenințătoare, începând cu violul ca ritual matrimonial și încheind cu proteica, ubicua angoasă a castrării! S-ar părea că, în anumite epoci cel puțin, erosul și violența sunt de nedespartit. Pe lângă această constatare, rafinamentul erotic

al unui împărat ca Tiberiu, despre care cartea ne sesizează la un moment dat, pare doar o simplă perversiune de colecție.

Ca un bun gal al zilelor noastre, Pascal Quignard își completează speculațiile lingvistice (excelente!) cu o bună cunoaștere a psihologiilor abisurilor. Înclinație precizată de altfel și prin referiri explicite la autori ca Géza Roheim ori Sándor Ferenczi. Marea calitate a lui Quignard stă de altfel în modul în care umanizează și relativizează un discurs în sine foarte pretențios.

Filosofia la ora digestiilor inspirate

D ACĂ descoperirea înconștientului a consacrat, printre altele, teza impurificării spiritului prin recunoașterea unei relații speciale cu zonele întunecate, pulsionale ale sufletului, Michel Onfray va merge chiar mai departe o dată cu *Pânțelele filozofilor*, redefinind întreaga problemă în termeni alimentari. El se integrează astfel unei tendințe mai recente a autorilor occidentali, cu precădere a celor din Franța, prin care sunt redescoperite și recontextualizate virtuțile literare expresive ale bucătăriei.

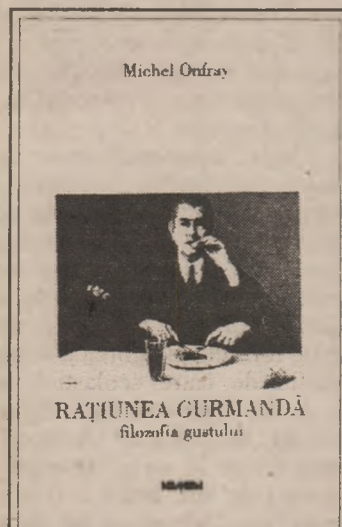
După Michel Onfray, există un raport indisolubil, de transsubstanțiere, între ideea unui filosof și predispozițiile sale culinare. Există chiar o tipologie. Drept paradigme vii și apostoli ai noii concepții (se va vedea la bibliografie în ce măsură e ea și originală), autorul îi investește pe carnivorul și totodată voluntarul antropofag Diogene, pe asceticul, “paranoicul erbivor” Jean-Jacques Rousseau (cel fără speranță “lipsit de simțuri și de senzații”), pe faimosul fruntaș al “etilismului etic” Immanuel Kant, pe nu prea subtilul (doar în aparență) teoretician al “pateului pivotal”, utopistul și “gastrozoful” Charles Fourier, pe dieteticianul dansator, nu mai puțin gastrozoful Friedrich Nietzsche (care-l inspiră și îl întărește pe autorul Onfray, prin motto-uri bine gă-

site și declarații de intenții, la elaborarea acestei cărți și a celei următoare), pe “porexcitatul” parinte al futurismului care a fost Filippo Tommaso Marinetti, în fine, pe inamicul de neînduplecat al crustaceelor - aceste “insecte” cu “conștiință problematică”, după cum sintetizează M.O. prea indigesta a versiune - Jean-Paul Sartre.

Se înțelege că pentru un autor care incurajează belșugul în administrarea sa cea mai concret senzorială, erudiția expunerii este mai mult decât necesară - e în fapt o funcție de nutriție a intelectului. Cultura și imaginația gastronomică sunt strunite astfel la modul cel mai suculent și mai delicios de o solidă instrucție filosofică.

Bucatele unui sistem filosofic

ODATĂ cu *Rățiunea gurmandă* Michel Onfray trece la elaborarea sistematică a filosofiei sale. Spiritul tutelar (și titular în continuare

Michel Onfray, *Rățiunea gurmandă. Filosofia gustului*, trad. și note Claudia Dumitriu și Lidia Simion, col. “Totem”, Editura Nemira, 2001, 197 pag.

al motto-ului) e același Nietzsche, filosoful care a evidențiat ca nimeni altul înaintea sa rolul determinant al trupului în cristalizarea operei.

Dacă precedentă carte se strecura după preferințele culinare ale filosofiei, în aceasta din urmă (publicată la un interval de șase ani) regina de altădată a științelor se va subsuma exigențelor discursului despre funcțiile fiziologice. Proiectul este unul exhaustiv și grandios, nu doar prin numărul disciplinelor abordate (pomind de la cele filosofice, trecând prin teologie și mitologie și ajungând la psihanaliza și la referința arhitectonică), ci și prin diversitatea faptului de viață observat. Onfray, s-ar putea spune și așa, a asimilat prompt, vital, aproape organic (și în orice caz fără disfuncții) o mare cantitate de informație culturală, sistematizând-o parcă după subilitățile și rigorile unui meniu festiv. Îl va fi ajutat la aceasta și un umor de cea mai bună calitate.

Michel Onfray, *Pânțelele filozofilor. Critica rațiunii dietetice*, trad. și note de Lidia Simion, col. “Totem”, Editura Nemira, 2000, 151 pag.

O combinație rară

Note la un desant editorial

RECAPITULAREA MODERNITĂȚII de Ion Bogdan Lefter conține una dintre cele mai imprevizibile „mișcări” critice din ultimii ani. Mulți dintre postmodernii declarați de la noi au înțeles să recupereze istoria literaturii române nu din *perspectivă* postmodernă, ci ca pe un lung pomelnic de precursori ai acestei noi sensibilități artistice. I.B. Lefter este unul dintre primii care încearcă un act critic din perspectiva (în cel mai propriu înțeles al cuvântului) postmodernă. Aparent, nimic spectaculos: un alt studiu despre perioada interbelică, despre autorii de atunci. Totuși, de ce scrie despre această perioadă, aparent clasicizată, un autor care își începe cartea cu următoarea frază: „Autorul acestei cărți se consideră un postmodern! Și – după cum se vede – nu ezită să se exprime ca atare?”

Tocmai împotriva clasicizării pripite a perioadei moderniste luptă criticul optzecist. Opera cui este această clasicizare? Nu numai a marilor critici interbelici (Lovinescu, Streinu, Vianu, Pompiliu Constantinescu sau G. Calinescu), ci și a generației următoare, generație (despre '60 este vorba) apărută cu întârziere, din cauza accidentului proletcultist. Bătălia canonică purtată de această generație a avut drept erou principal literatura interbelică – abia atunci își capătă o aură clasică acea perioadă. Mulți spun că adevărata miză a acestei generații a fost promovarea unei noi literaturi, când, în fond, noua literatură nu era decât un efect al muncii de legitimare, de găsim a rădăcinilor interbelice. Procesul a fost însoțit de distorsiuni ale conceptului de modernitate, distorsiuni care le-au însoțit pe cele ale „începutului de drum”, aparținând criticii interbelice. Așadar, cartea lui I.B. Lefter are o latură polemică deloc neglijabilă. Autorul nu enunță explicit acest lucru (mai sus sînt enunțate ipotezele mele în legătură cu ținta autorului), dar, la o lectură atentă, găsim rînduri sugestive: „În fine, se poate face – și merita făcută – o reconstrucție critică a conceptului de modernism din perspectiva noastră postmodernă, o rearticulare a datelor lui definitorii în urma clarificării și eliminării oscilațiilor, ambiguităților, confuziilor care *l-au distorsionat nu numai în anii interbelici, dar și în cea mai mare parte a timpului scurs de la al doilea război mondial încoace*”... (s.m.).

I.B. Lefter inventariază principalele confuzii care au apărut în legătură cu „modernismul”. În perioada interbelică puțini s-au apropiat de accepția actuală a termenului (Streinu și Cioculescu, în câteva articole). S-a observat deja că acest concept nu ocupă o poziție centrală în opera lui Lovinescu – ambiguitățile sînt nenumărate, ele aparînd chiar în interiorul aceleiași scrieri. Alte surse ale confuziei sînt opoziția modernism/tradiționalism (preponderent tematică, după cum spune criticul), înțelegerea diferită a prozei și a poeziei (Lovinescu susținea sincronizarea poeziei și... recuperarea laturii obiective a romanului), neacceptarea istoricității modernismului, văzut ca un act aflat încă în desfășurare (exemplul dat este volumul *Modern, modernism, modernitate* al lui Adrian Marino).

Urmează o secțiune în care autorul analizează câteva efecte nefaste ale acestei ambiguități care plutește în jurul

I.B. Lefter, *Recapitularea modernității*. Pentru o nouă istorie a literaturii române, Editura Paralela 45, 2000, 200 p., f.p.

conceptului de „modernism”. „Victimele” sînt: Arghezi, Bacovia, avangarda și „criterioniștii”. Arghezi este văzut de mai toți interpreții săi ca un fel de struțocămilă: și modernist, și tradiționalist, și avangardist, și apropiat de concretețea materiei și abstractizant etc. Bogdan Lefter consideră, pe bună dreptate, că toate aceste incertitudini provin tocmai din precaritatea conceptelor cu care operăm. O viziune postmodernă asupra modernității ar rezolva cu totul altfel lucrurile (ea nu este realizată în această carte, analiza rămînd la nivel teoretic). Dacă opera lui Arghezi este privită ca un loc al tuturor contradicțiilor, cu Bacovia lucrurile se întîmplă exact invers. Textele sale au fost interpretate simplist și simplificator. Principala sursă a erorii este, după I.B. Lefter, faptul că simbolismul era privit ca un curent de aceeași anvergură, cu același grad de generalitate precum romantismul sau clasicismul. Din această cauză apare, la Lovinescu, în capitolul „Alți poeți simbolisti”. Or, Bacovia este departe de „structura liricii moderne” și este mult mai aproape de limbajul poetic postmodern. Criticul semnalează deja unele eforturi de recuperare din anii '70 și '80, ele fiind semnificative pentru schimbarea de „structură” suferită de literatura română în acea perioadă. Poezia șazecistă i-a avut drept modele mai ales pe Blaga și pe Barbu, moderniști tipici din perioada interbelică. O dată cu postmodernizarea literaturii a apărut o altă înțelegere, mult mai adecvată, a fenomenului Bacovia. Trebuie încă o dată subliniat că I.B. Lefter evită postmodernizarea forțată a acestor autori atipici. Ei pot fi „recuperați” cu folos în manieră critică postmodernă, dar asta nu înseamnă automat că ei ar fi niște postmoderni care și-au greșit timpul istoric.

Capitolele dedicate avangardei și criterioniștilor sînt, de fapt, niște interpretări negative, niște puneri la punct ale miturilor care s-au creat în jurul acestor mișcări. Avangarda românească a fost, e adevărat, una dintre cele mai „sincronizate” mișcări literare de la noi. Din păcate, sincronizare fără notorietate înseamnă prea puțin – în timp ce în Franța, spre exemplu, toate scandalurile făceau vilvă în cele mai înalte medii culturale, la noi, avangardiștii a-

bia se auzau, constituiau o „marginalitate” insuficient de zgomotoasă”. Mai toți criticii au privit cu suspiciune aceste mișcări – lovinescienii sau grăbit să-și dea verdictul necrutător: „extremism literar”.

O altă problemă „falsă” care a epuizat forțele teoretice ale interbelicilor a fost „tradiționalismul”. Cine e tradiționalist, cine nu e? Neconcordanțele sînt deja comice. Amintesc doar confuzia din *Istoria* lui G. Calinescu: avangardiștii Voronca și Fundoianu sînt tratați ca tradiționaliști (ruralul e foarte prezent în textele lor). Ultima „demistificare” din această parte a cărții îi privește pe criterioniști. Republicarea scrierilor unui Eliade sau Cioran a dus la o falsă imagine asupra statutului lor intelectual în epoca interbelică. Mulți sînt tentați să le atribuie un rol mult mai important decât au avut atunci. Partea a treia a cărții este intitulată „Lovinescu și lovinescienii – între intuiția și conștiința modernității”. Autorul alcătuiește un scurt și cuprinzător tablou de familie în care gîndirea liberală și voința de sincronizare se îmbină cu un semnificativ deficit teoretic – mai toți au promovat scriitura critică „artistică”, „de vocație”.

Singura problemă pe care I.B. Lefter o „lasă în aer” este configurarea noului tip de istorie literară pe care, se pare, îl propune. Autorul menționează că această lucrare nu este decât un început; ar fi conceput-o ca pe un preambul la o amplă sinteză a literaturii române. Avem două opțiuni. Putem crede că acesta este un reflex retoric. Încă din articolele de tinerete, criticul avea gustul „fișelor”, al „schitelor”, al „dosarelor”, al sintezelor rezumate, premergătoare unui proiect mai amplu. Numai că de data aceasta avem în față concretizarea unui proiect amplu: o viziune postmodernă extrem de coerentă asupra literaturii interbelice. Și trecem la a doua opțiune. Autorul are în vedere o resuscitare postmodernă a istoriei literare. Cartea se termină cu o promisiune: „După cum rămîne de demonstrat într-o *istorie postmodernă a literaturii române*”. Nu avem de-a face cu o contradicție, ci, se pare, cu un contrapunct. I.B. Lefter dorește o așezare a comentariului postmodern într-o *istorie*. După mine deja această *Recapitulare a modernității* este o istorie extrem de valabilă, un punct final, nu un început. Singurul lucru care i-ar lipsi ar fi prăfuita exhaustivitate. Aspiră I.B. Lefter la așa ceva?

Aplicații

UN răspuns parțial îl aflăm în volumul *Scurtă istorie a romanului românesc (cu 25 de aplicații)*. Este o culegere de articole publicate de la începutul anilor '80 pînă în 2001. Să fie vorba despre o istorie „pe genuri”? Nici vorba. Principala miză a cărții este aceea de a demonstra labilitatea marginilor perioadelor istorice. Romanul românesc este împărțit în două mari capitole: „Tradiționaliști și moderniști” și „Spre postmodernitate”. Cartea începe cu o întrebare parodică „N-avem roman?” și se termină cu o afirmație răs-picită „Avem romane!”. Dintre „tradiționaliști și moderniști” fac parte atît un Camil Petrescu sau Hortensia Papadat-Bengescu, cît și Marin Preda, Nicolae Breban sau Dumitru Țepeneag. În postmodernitate se situează atît tîr-

goviștenii, cît și Nedelciu. Cele două stadii de evoluție se întrepătrund. Avem moderni în viață și, în același timp, postmodernitatea poate coborî pînă la *Bietul Ioanide* al lui G. Calinescu. Istoria pe care o propune I.B. Lefter nu este văzută ca o succesiune de perioade – avem de-a face, mai curînd, cu o coexistență a lor, cu o evoluție paralelă.

Istoria lui I.B. Lefter este lacunară, prin definiție. Nu aflăm aici *toți* autorii moderni sau postmoderni. Criticul oferă un model de comentariu, mai mult decît o simplă listă. Nu exhaustivitatea îl preocupă, ci cartografierea unui gen literar care, în secolul XX, a trecut prin două mari tranziții, cea interbelică și cea postbelică – ambele ocupă vreo patruzeci de ani împreună. Tranziția este o caracteristică esențială a unei mișcări literare.

Cît de unitară poate fi totuși o culegere de articole? I.B. Lefter vine cu idei puternice, dar cu texte scrise la intervale mari de timp. Cum se împacă o-istorie coerentă cu sincopile inerente din tonul articolelor, marcate, într-un fel sau altul, de timpul în care au fost scrise. O altă observație ar fi că unele articole sînt de întîmpinare, altele sînt studii (sau fragmente de studii) extrem de serioase (la Ivăsiuc sau la Papadat-

I.B. Lefter, *Scurtă istorie a romanului românesc (cu 25 de aplicații)*, Editura Paralela 45, 2001, 262 p., f.p.

Bengescu). Oricum, cu toate aceste mici sau mari diferențe de „ton”, se păstrează intactă provocarea intelectuală, fie că a fost făcută în ianuarie 2001, fie la începutul anilor '80.

Din desantul editorial al lui I.B. Lefter (în ultimii doi ani, cinci cărți de critică și primele două volume din dicționarul *Scriitori români din anii '80-'90*) nu am ales întîmplător aceste două cărți. Prima este o încercare de lămurire a unor concepte, o istorie a deformărilor și clarificărilor unui concept. A doua este o punere în practică, o variantă a unei virtuale *istorii postmoderne*. Ambele schimbă complet imaginea din ochii multora care au văzut (și văd încă) în acest critic doar un militant, un fel de „manager” al generației sale, arătînd în acest fel cît de puțin l-au citit. Doritorii vor găsi în aceste cărți o combinație extrem de rară la noi: noutate și ton temperat, ipoteze imprevizibile și rafinement interpretativ.

“Carte frumoasă, cîste cui te-a scris,
Tu nu răspunzi la nici o întrebare”.

(T. Arghezi)

REZONABIL ni se pare dl Daniel Cristea-Enache, cînd declară (în *Adevărul literar și artistic*, nr. 579/2001): “Libertatea de opinie (și de judecată) nu are un singur sens, dinspre tine înspre restul lumii, ci și unul contrar, mai puțin plăcut, desigur, dar pe care trebuie să-l accepți”. Și chiar cînd își nuantează opinia, în stil interogativ-populist: “Ce haz ar mai avea, dacă am fi cu toții de acord? Sa te întinuci la față și să scrișnești din masele, cînd un altul te contrazice?”. Numai că o polemică n-ar trebui să se întemeieze pe “haz”, ci pe altceva, natural atunci cînd acel altceva există... Dar înainte de-a intra în tema propriu-zisă a disputei noastre, ne vedem puși în situația de-a da glas unei surprize în fața “surprizei” interlocutorului nostru, interlocutor, pînă acum, în dubla ocazie. Referindu-se la articolul nostru, *Pro Virgil Ierunca*, din *România literară*, d-sa notează: “poate doar faptul că e atît de ceremonios surprinde întrucîtva”. Și chiar, vai: “M-au surprins, de aceea, *politețea* criticului, calitatea actului polemic (nu și a argumentelor ca atare), ștacheta înălțată deasupra injuriilor și a insinuărilor”. Mărturisim că nu ne-am simțit pînă acum niciodată lipsiți de “politețe”, practicanți ai “injuriiilor” (nici nu ne-a acuzat nimeni în acest sens, în afara unui ilustru academician, care, în fantezia-i debordantă, menită a-i alina cruda penurie de contraargumente, a pretins că l-am fi injurat de... mamă și că ne-am fi legat de familia d-sale; la fel de bine putea susține că am făcut o călătorie ilicită pe planeta Marte și să ceară să fim amendați de poliția cosmică!). De unde această mocirloasă impresie? Din faptul că am preferat a spune ceea ce credem fără vultele unor mai mult ori mai puțin bizantine manamente, “netezimea” aserțiunii fiind echivalată cu insulta? Ori din analiza, de regula detaliată, înglobînd citate din textul “advers”, cu o intenție de arondare a demonstrației, la care anevoie s-ar fi putut găsi un “antidot” cit de cit credibil? Ultima ipoteză, cel puțin, pare exclusă din optica dlui Daniel Cristea-Enache, de vreme ce consideră că poate așterne o asemenea apreciere: “Mare lucru la dl Grigurcu, să abordeze textele unor «adversari» desfășurîndu-le atît de lent și insistînd atît asupra fiecărei fraze! De obicei, d-sa recurge la *etichetări* în care este expert”. Iată că nu știam în ce aș fi putut fi calificat drept “expert”! Numai că lectura, fie susținută, fie pe sărite, a comentariilor noastre, invalidează, din păcate, o atare “specializare” a subsemnatului, căruia, neputînd fi “expert” în “etichetări”, din pricina răului obicei de a-și argumenta cu o anume meticulozitate afirmațiile, nu i-ar rămîne decît condiția de diletant...

În textul polemic ce mi-l consacră, sub o tandără de blazon shakespearian (intitulat *Ca un Iago*), criticul *Adevărului literar și artistic* îmi reproșează că aș evita “cu multă îndemînare” și “cu consecvență” să mă refer la citatele produse în comentariul d-sale anterior, intitulat *Marea neînțelegere*. Recunoscînd cu umilîță că nici “îndemînarea”, nici “consecvență” în eschivă nu constituie virtuți ce ne-ar caracteriza, încercăm acum a-i risipi bănuiala unei astfel de infame operații subtextuale. Adeziuna dlui H.-R. Patapievicu nu ni se pare “o retorică lingusitoare”, din simplul motiv că ea exprimă, în cheia unui entuziasm flamboiant pe care nimeni n-ar putea-o interzice autorului său, o admirație care e și a noastră, ca și a multor alora. Cînd Virgil Ierunca scrie despre Sadoveanu: “E vorba mai curînd de un povestitor decît de un romancier, iar valoarea cea mai mare a operei sale rezidă din păcate în limba care este aproape intraductibilă”, credem că e o observație situată în proximitatea adevărului, mult mai curînd decît una extravagantă. Iar cînd criticul stabilit la Paris sugerează unui editor german să publice *La forêt interdite* (Noaptea de Sînzienă) a lui

Mircea Eliade, recomandînd-o călduros ca pe “cea mai serioasă împlinire a literaturii românești contemporane”, nici aceasta nu e o atitudine scandalosă, ținînd seama că datează din 1960 și că se află în chestiune, neîndoios, una dintre cele mai mari personalități ale culturii românești de totdeauna, inclusiv, orice s-ar spune, un romancier important. E de înțeles că în anii asfixianți ai “realismului socialist” un amplu roman (frescă social-politică a unei epoci din istoria României) reprezenta o gură de oxigen de-o valoare greu de realizat pentru cineva care nu a trăit în acele circumstanțe. La întrebarea colocutorului nostru, pe care o doarește retorică: “Sînteți de acord cu aceste «recomandări»? Vi se par *corecte*, profesional și chiar moral vorbind?”, putem răspunde fără șovăire că, deși discutabile (neobligatorii pentru nimeni), ele nu mi se par defel “incorecte”, nici din punct de vedere “profesional”, nici din punct de vedere “moral”. După cum nu ne-ar putea revolta nici echivalările dlui Virgil Ierunca, pe care exegetul său, stăpînit de maliție, le excerptează victorios (cu aerul de-a spune “aici te-am prins”!), a stîngii cu “bijbierea în imanență” și cu “platiudinea orizontalei”, a drepte cu “înălțarea în transcendent” și cu “verticală”, iar a revoluției cu un “cancer patetic”. Din elementara pricina că dreapta nu trebuie confundată cu extrema dreaptă, cu sinistrelle excese legionare, nu trebuie demonizată *in integrum*, așa cum a procedat cu rea-credință patentă propaganda comunistă. Om al unei drepte civilizate, Virgil Ierunca se integrează celei mai productive mentalități a creației și spiritualității românești, constelată nu doar de naționaliștii M. Eminescu și N. Iorga, ci și de aproape toți creatorii noștri de frunte, de la T. Maiorescu, E. Lovinescu, M. Sadoveanu, T. Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu la Nae Ionescu, Mircea Eliade, Cioran, Noica, N. Steinhardt, Al. Paleologu. Conservatori, autohtonisti, autoritariști, monarhiști, elitiști, mistici, aceștia nu au nici pe departe o contrapondere în firavele tradiții ale stîngii, dovadă fiind și circumstanța că proletcultiștii n-au avut altă ieșire, în pofta lor de a-și compune o ascendență onorabilă, decît fie a improviza o galerie de minori (I. Păun-Pincio, D.Th. Neculuță, Al. Sahia), fie a-i falsifica impudic pe clasici ca și pe interbelici (de la Eminescu și Caragiale pînă la Sadoveanu, Arghezi, G. Călinescu, Camil Petrescu, ultimii consimțind a-și semna abdicarea de la vechile crezuri).

Trecînd peste nedumerirea criticului de la *Adevărul literar și artistic*, potrivit căruia caracterizările ce i le-am aplicat s-ar “contrazice” și chiar s-ar “exclue reciproc” (inocența și perfidia, cinismul și suprarealismul critic), prin apelul primar la complexitatea firii umane și la reflexul ireductibil al acesteia în discursul ce-l emite, în măsură a serpuși, cu sau fără voia autorului său, între antinomii, vom poposi asupra unui aspect adînc dezamăgitor al replicii de care ne ocupăm. Ea evită “cu multă îndemînare” și cu “consecvență”, spre a întoarce vorbele ce ni se adresează, a răspunde principalelor noastre obiecții. Cităm din *Pro Virgil Ierunca*: “Ne propunem (...) ipoteza cea mai inofensivă, lăsînd momentan la o

parte tot ce s-ar putea spune în ordinea tendinței, adică a eticului deformat și deformat, batjocorit. Aceasta înseamnă că supunem textele unui control al logicii, înainte de-a le trece prin prisma unei concepții anume la care aderăm”. Din perspectiva acestui enunț procedural constatăm o flagrantă contradicție între elogiul absolut adus lui Virgil Ierunca (“o viață de om, așadar, dedicată și sacrificată [să nu ne ferim, acum, de vorbe mari] unei idei, și încă o idee nobilă, «curată», purificată de reziduurile ambiției și orgoliului personal. Virgil Ierunca merită, pentru apărarea ei, respectul și recunoștința tuturor acelor care, de partea astalaltă a Cortinei de Fier, au continuat să spere că, într-o bună zi, visul urit se va sfîrși”) și cîrtirea că nu e confruntat cu “rezerve” și cu “nuanțe critice”. Nu se află în chestiune dreptul de-a nu fi de acord cu un autor, indiferent de dimensiunile axiologice care i se conced, ci coerența intelectuală și etică a unui punct de vedere. Nu se află în chestiune ceea ce a scris subsemnatul despre alți scriitori (este acesta un mod de a lungi vorba: “Îl știam pe dl Gheorghe Grigurcu parcă mai altfel, parcă mai curînd *contra* decît *pro*, osîndînd tamiile scriitorilor clasici și recomandînd analiza lor fără complexe” etc.), ci textul dlui Daniel Cristea-Enache. D-sa înțelege a se lamenta astfel: “Prin urmare, să înțeleg că am dreptul (obligativ!) de a-l critica pe Eminescu, dar dreptul de a-l critica pe Virgil Ierunca - nu?”. Dar nimeni nu-i contestă dreptul de a-l critica pe Virgil Ierunca, ci doar “dreptul”, deloc invidiabil, se cade să recunoaștem, de-a fluctua de la o atitudine la alta, în irecuzabilă incongruență, chiar în cadrul aceluiași articol! Cînd ai lansat o laudă de un anume grad, n-o mai poți, în bună-conștiință, retracta imediat. E ca și cum te-ai afla într-un avion în zbor, căruia nu-i poți opri motoarele fără riscul prăbușirii. Cui folosește să deplasezi chestiunea de la natura ei reală la o prilej sofistic? Odată ce te-ai angajat într-un elogiul suprem, recomandînd altora, dar în primul rînd ție însuși, “să nu ne ferim de vorbe mari”, parcă e-nu știu cum să te dezici de propriile-ți “vorbe mari”, să cauți cusururi cu orice preț și să-i admonestezi pe alții pentru statornicia poziției lor!

La fel de inconsistentă (vrem a spune divergentă cu logica exegezei în sine) ni se înfățișează scindarea *trend*-ului existenței și acțiunii lui Virgil Ierunca în două faze, chipurile contradictorii, una a unui Virgil Ierunca la treizeci de ani, idealist și sărac, alta a unui Virgil Ierunca la patruzeci de ani, îmbogățit, conformist, un individ falsificat de un “confort psihologic și nu numai atît”. Intrucît însuși dl Daniel Cristea-Enache e silit a admite că Virgil Ierunca “luptă acum (adică după patru decenii) pentru o idee, pentru *aceeași* idee”. Restul nu e oare comeraj, *id est* nedreptate ieftină? Deși criticul de la *Adevărul literar și artistic* ține a ne încredința că are, la rîndu-i, “suficiente și grele argumente personale să urască comunismul și ceaușismul”, nu șovăie a-l muștra pe criticul parizian pentru “inflexibilități”, pentru “vehemențe”, pentru “argumente din sfera eticului”. Ca și cum împotriva comunismului s-ar putea lupta cu surisuri și amabilități, ferindu-ne ca de foc de “argumentele din sfera eticului” (să re-

cunoaștem că suficient de dezagreabile pentru sumedenie de personaje). În locul unei clarificări, un nou jet de acuzații, ținînd din textul replicii, șiroiește pe chipul octogenarului critic: “a început și a continuat apoi să nu mai facă distincție între *calai* și *victime*, vorbind în termeni inacceptabili despre mari scriitori care, rămași dincoace de Cortina de Fier, au fost obligați la compromisiuri”. Însă aici nu ne întîlnim cu altceva decît cu teza mult vehiculată de penele restauraționiste, conform căreia toți am fost victime, toți am suferit în mod identic, drept care nu mai exista vinovați. Victimele devin un soi de garanți de lux ai calailor. Vinovația indistinctă nu înseamnă oare un cinic transfer în istorie a culpelor individuale, o încercare frauduloasă de-a le topi într-o generalitate amorală? Pînă una alta, Virgil Ierunca este cel probozit pentru că a spus adevărul despre scriitorii “obligați” la compromisiuri! Și o altă observație adresată criticului din capitala Franței are un iz postideologic: “O singură dată n-am întîlnit în jurnalul lui Virgil Ierunca, măcar un accent, o nuanță critică la adresa vinovațiilor celor *de linga el*, din exil; în schimb, am întîlnit - mai ales în partea a doua a cărții - aproape o voluptate a demascării și a culpabilizării celor *din țară*”. Socotim că tinărul critic are în vedere legăturile cu extrema dreaptă, din tinerețea lor, a unor Eliade sau Cioran, subiect care nu mai era de actualitate, în anii mulți în care totalitarismul roșu avea un infinit mai mare impact nefast asupra culturii și obștii românești în ansamblu decît l-a avut extrema dreaptă, adică în anii reflectați în jurnalul acîi în discuție. Altminteri sînt cunoscut disocierile lui Virgil Ierunca și ale Monicai Lovinescu de o serie de persoane ale exilului românesc, ce s-au dovedit a sluji interese straine cauzei democratice, autentice cauze naționale, frecvent de sorginte criptocomunistă.

În fine, o altă întrebare a noastră rămîne fără răspuns. Dl Daniel Cristea-Enache a susținut în articolul d-sale inițial că: “eticul lui Virgil Ierunca devine, din principiu nobil și profund, *normă* seacă, rigidă și «antipatică» (chiar pentru ființe «eminente») morale cum îmi place să cred că sînt), făcînd abstracție complet de dramele omului, de suferințele lui, de *contextul* în care acesta își duce viața”. Dar, pentru Dumnezeu, nu-și fondează dl Daniel Cristea-Enache filipica anti-Ierunca chiar pe ideea unei trădări a esteticului, a unei demisii de la unghiul considerării stricte a valorii literare, trădare și demisie puse în seama criticului stabilit la Paris? Cum se împacă o afirmație cu cealaltă? “Tezele sale îmi sînt straine, mărturisesc exegetul de la *Adevărul literar și artistic*, pentru că, în ele, valoarea propriu-zisă a literaturii iese din vizor, rămînd exclusiv calitatea ei de-a fi (sau defectul de-a nu fi) un instrument de luptă împotriva comunismului”. Nu se exclud cele două opinii? Nu alcătuiește a doua tocmai un certificat al asumării de către Virgil Ierunca a “dramelor omului” în sistemul totalitar, a “suferințelor” lui, în abominabilul “context” concentraționar? Ori e alba, ori e neagră, trebuie să ne decidem!

IN SPERANȚA că dl Daniel Cristea-Enache se va decide pînă la urmă, unificîndu-și poziția deocamdată stînjitor eterogenă, fie-ne îngăduit a ne aminti un mic episod al vieții noastre literare de acum vreo trei decenii, nu fără legătură cu activul și ambițiosul nostru interlocutor de azi. Aflîndu-se angajat într-o dispută ce a atins, în treacăt fie zis, cotă expresivă dintre cele mai dure (un veritabil zăngănit de arme, pregătite, măcar dintr-o parte, a face răni grave), regretatul Cornel Regman, referindu-se la oponentul său nedomolit, regretatul Valeriu Cristea, a anunțat că “și-a găsit... Cristea”! O zicală dibuită la momentul oportun (sau produsă *ad hoc* de ghidușul confrate mai vîrstnic), cu înțelesul de “și-a găsit nașul”. Se vede că i-a venit rîndul și subsemnatului “a-și găsi Cristea”!

Gheorghe Grigurcu

Cărți primite la redacție

- Virgil Ierunca, *Poeme de exil - urmate de tălmăciri*, București, Ed. Humanitas, 2001. 144 pag.
- George Sorescu, *Marin Sorescu în scrisori de familie*, cuvînt introductiv, sinteze, note și comentarii de George Sorescu, ediție revăzută și adăugită, Slatina, Ed. Alutus, 2001. 400 pag.
- Anatolie Paniș, *Destrămarea*, roman, Ed. Snagov, 2001. 336 pag.
- George Alboiu, *Cămpia eternă*, cu o prefață de Valentin F. Mihaescu, București, Ed. Cartea Românească, 2001. 144 pag.
- Rosana Iubu, *Drumul pierdut*, Craiova, Ed. Aius, 2000 (proză și versuri). 160 pag.
- Al. Florin Țene, *Cerul meu de hîrtie/ My paper sky*, poeme, ediție bilingvă româno-engleză, prefată de Ion Cristofor, trad. în engleză de Mariana Zavati Gardner și John Edward Gardner, Societatea literar-artistică “Tibiscus”, Uzdin, Yugoslavia, 2001. 140 pag.
- George Arion, *Cameleonul*, București, Ed. Fundației Pro. Biblioteca *Ziarului de duminică*, 216 pag. 2001.
- Crenguța Gînsă, *Vintilă Horia. Al zecelea cerc*, eseu despre o trilogie a exilului, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 2001. 104 pag.
- Vianu Mureșan, *Epifania tăcerilor*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 2000 (versuri). 56 pag.
- Dumitru Vasilescu-Liman, *Pajiștea-nzeștrată*, versuri, București, editură nementionată, 2001. 80 pag.

„JE EST UN
AUTRE”

de
Ioana
Pârvulescu

SATIRĂ. EULUI MEU

C A un „distins carturar” trăiește, mult mai liniștit decât semenii săi, închis în turnuri de fildeș sau în castele de hîrtie, că nimic nu-l atinge din lumea reală și nici el nu poate atinge lumea cu nimic este o parare suficient de răspîndită. Ultimul jurnal al lui Livius Ciocârlie, apărut în colecția *Ego* a Editurii Polirom, dezvăluie, cu minuție masochistă, „pacea” intelectualului român în perioada de tranziție. Lumea lui este la fel de agresivă ca și a celorlalți. Perceperea agresivității este însă dublă, căci e trăită și retroactiv, în amintire și în scris. Dezbateră interioară și scrisul, modalități de salvare pentru cel în cauză, sînt percepute îndeobște din exterior ca un divertisment intelectual: bătaie cu morile de vînt.

Spre deosebire de precedentele jurnale ale lui Livius Ciocârlie, în *De la Sancho Panza la Cavalerul Tristei Figuri*, în lupta dintre rîs și plîns, învinge, cel puțin la început, rîsul. Întîmplările rele sînt percepute bine sau, măcar, luate cu binișorul. Valuri de umor și ironie de cea mai fină speță, fac deliciul cititorului. În existența lui Livius Ciocârlie din ultimii ani nimic nu a fost calm, nimic nu a stat pe loc. Jurnalul nedat, scris cu talent și „trucuri” de prozator - începe cu aventuri de călătorie și se încheie cu marea aventură a mutării de la Timișoara la București. Trenul, topos speculabil în toate registrele, de la cel dostoevskian la cel caragialesc, este, în însemnările lui Livius Ciocârlie, o zonă în care se verifică fără greș legile ostilității lucrurilor. Cu alte cuvinte ceea ce începe bine se sfîrșește rău, iar ceea ce începe rău se sfîrșește dezastruos.

ramînt, dar hibernală: „afară de a lui Paler și a mea, căciula, la Paris, nu era de văzut”. Ca membru într-o delegație oficială în Maroc își savurează „cel mai intens moment de glorie” din viață: trebuie să transmită ministrului învașămîntului marocan un mesaj de la omologul român, al cărui reprezentant este. Dar, la discuții: „Pen” că pînă la plecare mesajul nu-mi parvenise, am rămas mut ca o lebădă. Ca o bufniță de înțelept”. De altfel, chiar atunci cînd mesajul există și este strict personal „Eminescu e un mit și un mare poet” el se transmite cu deformări grotestice; un ziarist înțelege și scrie negru pe alb că Eminescu este „un nimf” (pasamite femininul de la nimfa!). Întîrzierile trenurilor, contratimpul în întîlniri, ratarea unor evenimente din motive care tîin de fantezia destinului, probleme administrative, de la pierderea pașaportu-

Ce mă obosește e marea amestec și marea fărîmîtare din care sînt făcut. Există mulți în mine. Vin, pleacă, vin, iar vor să plece și mă stoarce de puteri efortul de a-i strînge la un loc, ca pe membrii unui partid (250 de persoane) din 1990. A scrie presupune găsirea unui ton. Tonul e al unuia din locatarii tăi. În cazul meu, se îngheșue mai mulți să apuce la cuvînt.

E URILE din jurnalele lui Livius Ciocârlie sînt greu de pus sub o singură etichetă, fie ea și literară, deci diferit interpretabilă. De data aceasta apar, încă din titlu, două personaje, opuse, dar complementare: Sancho Panza și Cavalerul Tristei Figuri, așadar pedestrul (terestru) și ecvestrul (celestul), servitorul și stăpînul, măsura și lipsa de măsură, realul și idealul etc.

Exacte în desemnarea limitelor eului din acest jurnal, care dă scutierului ce e al scutierului (îl pune în frunte) și-l ascunde cu sfiială pe după scut, pe cavaler, cele două simboluri au fost din păcate folosite atît de des încît sînt stoarse de semnificație. Cu totul alte personaje literare, pe care le simți încurcînd viața de zi cu zi a lui Livius Ciocârlie, cînd ca martore, cînd ca protagoniste, cînd servile, cînd domitoare, fac ca eul din jurnal să fie atît de atașant. Vocile lor sînt cele care se îngheșue să ia cuvîntul: un Des Essaintes sau un Pașadia (diurn), un Bouvard și un Pécuchet, un Oblomov sau un „om leneș” care e gata să întrebe despre starea posmagilor, un Faust care nu crede în Mefisto (și nici în „partenerul” său de pariu), un Mișkin, un Swann, un Cicikov în stare să dea bani pe sufletele moarte din bibliotecă. Cîte o genă literară din toate cărțile preferate, de la Gogol la

Proust și la Caragiale e moștenită și uneori exhibată de personajul care-și spune eu. Și, cu toate că a îmbătrînit printre cărți, astfel încît, ca doctorul Codrescu din romanul lui Ibrăileanu, degustă pînă și dicționarele, acest cititor neobosit e capabil de lecturi „naive” și care provoacă: „Pentru mine, Ion al lui Rebreanu nu-i nici dragostea țaranului pentru pămînt, nici nu știu ce poem, nu știu ce epopee; e numai un ticălos. Ivan Ilici și regele lui Ionesco: doi fricoși”. Și probabil că lista cărților consacrate, citite altfel, continuă.

Din jurnal s-ar putea culege o întreagă listă de provocări la dialog: păreriile lui Livius Ciocârlie în legătură cu o serie de subiecte la zi, nu de puține ori tabu, sînt spuse curat, adesea în pagini întregi, bine argumentate și atent articulate: subiectul Eminescu (mitul și poetul, două chestiuni separate), rezultatul alegerilor, americanii, francezii, românii, antisemitismul, clișeele lumii noi, păcatele lumii vechi, tineretul, intelectualii, bănașenii față de bucureșteni etc. În unele cazuri, ca orice intelectual autentic, Livius Ciocârlie revine asupra unora din păreri, nuanțează, recunoaște că a greșit. Ceea ce e însă important de reținut din asemenea pagini eseistice este că presiunile lumii contemporane (părerea majorității sau

Maxone, schior

dimpotrivă, opinia unei elite de prieteni, „aerul timpului”, Occidentul, corectitudinea politică, teama de a nu fi altfel sau dimpotrivă, ispita de a fi altfel întotdeauna) nu au efect asupra raționamentelor din jurnal. Cu alte cuvinte, Livius Ciocârlie nu pare a fi candidat la vreo formă de rinocerizare, fanaticii nu sînt genul lui.

Deși prezența discretă în jurnal, familia este un reper esențial într-o lume derutantă: T, cu poveștile ei aduse din lumea mare, fiicele, Corina și Alexandra, și mai ales micul Maxone. Pentru felul în care-i conturează portretul din cîteva fraze rostite, din cîteva gesturi, din cîteva neliniști, Livius Ciocârlie poate fi invidiat de orice romancier din literatura noastră contemporană care, ca să mă exprim eufemistic, nu excelează în portrete de copii. Partea finală a jurnalului inversează accentele: dacă la început orbea tonul jucăuș al satirei, iar amărăciunea, de substrat, trebuia ghicită, în partea a doua domină semne de întrebare și de mirare sub care abia mai mișește un zîmbet. Mutarea la București nu e de natură să însenineze lucrurile.

Spre seară, fac o plimbare pe străzile dimprejur. A „noastră” treacă-meargă. Mai încolo, case care au fost cîndva frumoase. Acum, dezastru generalizat. Se delabrează ziduri, cad frontoane. Din loc în loc, cîte o vilă hidoasă de proaspăt îmbogățit. Mergi pe mijlocul drumului - trotuarul e îngustat, pînă la a nu se putea trece, de mașini - și dai, literalmente, în gropi. Mă mir că dintre bucureșteni nu s-a ales încă un campion mondial de raliuri ori de motocros.

STABILINDU-SE în București, Livius Ciocârlie trăiește una dintre dramele exilului: un oraș care-ți era cunoscut, pe care, eventual îl iubeai înainte, îți devine ostil în momentul cînd te stabilești în el. Îl vezi cu alți ochi, nu cu ochiul străinului, ci cu ochiul localnicului, chiar al prizonierului. Acum devin evidente gramezile de gunoi care, ridicate, nu lasă decît „cam un sfert în urma lor”, și cresc în cîteva zile „mai mîndre” decît înainte, acum prietenii devin foarte ocupați și uită să dea telefon, acum sufletul refuză să mai vibreze la pitoresc și la melancolii livrești (Curtea-Veche, Gabroveni, Carul cu Bere). În plus, „pedagogia” stă pe loc, adică vînzătoarele nu pot fi deprinse cu nici un chip să răspundă la bună-ziua. Jurnalul se încheie în „dimineața unui alt mileniu”. Și poate, în dimineața unui alt jurnal.

Parăsesc vagonul în bună regulă, dacă lasam la o parte amănuntul că port în ghețe un ciorap al meu și unul al vecinului de compartiment. Primul e negru, celălalt *bleu-marine* (la ora cînd mă trezesc eu, toți ciorapii sînt la fel). Cum omul pleacă, pentru *business*, în Canada, via *lunaitid Steit*, șosetei mele i se deschid nebanuite perspective. Dintr-una plictisită de atîta zăcere în papuci, s-a pomomit brusc în dotare de întreprinzător intercontinental.

ÎN fragmentele de călătorie înregistrate în jurnal personajul e un antierou, un ghinionist care e cînd *mal à l'aise*, cînd *mal à propos*, cînd „pericol public” (ca inocentul Denis, dintr-un film american). Aeroporturile, gările, spațiile străine îi sînt nefaste. Problemele lui sînt de toate felurile. Cu gravitatea cu care, în jurnalul său, Maiorescu observa că n-a fost îmbrăcat convenabil, la gară, în prezența Altelor lor, fiind singurul fără cilindru, Livius Ciocârlie se simte stînjinit de excesul de solemnitate, de propria palărie, solitară în toată incinta unui aeroport. Întîmplarea estivală, subliniată cu maliție de membrele feminine ale familiei, îi amintește de o alta, tot legată de acopere-

lui, la pierderea identității (caci nu ajunge să fii prezent ca să fii socotit *tu însuși*) sînt cîteva din necazurile rezervate special de soartă unui cavaler al tristeții figuri cu retorică veselă. Discursul zîmbitor nu trebuie să înșele, avertizează autorul, într-una din paginile în care-și pune în oglindă propriul text: „Poate e chiar invers: scrisul umoristic funcționează ca reactiv la spiritul posomorît”. (Spiritu posomorît nu se găsește totuși în acest jurnal, deși sub rîs se află conștiința tragicului). Asalturile lumii exterioare se dau de pretutindeni, însă puterea lor destabilizatoare variază, de la colocvii sau recepții care-ți lasă un gust amar la mereu acuta problema politică, de la mici inconveniente personale la boala gravă a unui prieten, de la diverse obligații profesionale la obligația de a exista pur și simplu. Nu e de mirare că, prin compensație, mult-încercatul eu nu-și dorește decît starea de grație a somnului, unica ocupație atrăgătoare.

Este în toate acestea, pe modelul poetului pașoptist, o satiră adresată propriului „duh”, propriului eu prin care însă, ca în poemul înaintașului, este pusă în cauză lumea. O lume în care puțin nimeresc să se nască într-o epocă bună. O lume care pare lăsată de capul ei.

Cu T. și Corina

Mibai VACULOVSKI

***

da, alintă-mă și pe mine
zici
mi-a fost rău zilele astea
peste tot am găsit tot felul de titluri
și denumiri de articole
și versuri de melodii
și reclame
toate timpite
azi am citit în metrou
"O iubire imposibilă"
apoi m-am uitat mai bine
era scris
"O iubire imposibilă
la 42 de ani"
și m-am mai liniștit

îmi zici
pe mine nimeni nu mă alintă
adică nu nimeni
tu trebuie să mă alinți
te lipești cu fruntea
de umărul meu

zici
nu vezi că sînt într-o stare
să mă arunc pe fereastră
scrii
te urăsc te urăsc te urăsc

existem despre sau poate că ți-am spus

ți-am spus că atunci
cînd dau peste
fotografia asta a ta te iubesc?

dacă nu, îți spun:
cînd te văd în această
fotografie te iubesc.

cred că ți-am mai spus-o.

*poem despre descrierea din poezie
sau despre melancolia poemului pre numele său
de botez care s-a întîmplat în noaptea de
două spre trei martie velenul una mie
nouă sute nouăzeci și nouă în monastirea
Noul Neamț de pe bulevardul cu același nume
poem despre descrierea din poezie
sau despre melancolia unui poem cu nume
necunoscut*

mi-ai scris peste harta mîinii sîngi
«dacă ai fi acuma cu mine»
și mi-ai zis s-o citești acasă
fiindcă oricum nu porți cercei
tramvaiul a desenat cerceul de la urechea ta
molcăluță
și a scris cu roțile sale metalice
peste șinele tale două care confirmă
ipoteza că întradevăr pămîntul este rotund
ca sucul de portocală cu pulpă pe care l-am
cumpărat de la Billa peste cîteva săptămîni de la
timpul

acțiunii acestei descrieri - dacă n-ar fi nu s-ar
povesti -

nu mă interesează deloc descrierea în poezie
așa cum pe tine nu te interesează în nici un fel

poezia de după poezie
iar titlul poemului este tot atît de important
ca și titlul romanului sau numele tău
dacă te chema altfel poate
nu mă interesa în vecii vecilor
culoarea ochilor tăi sau găurile pentru cercei
și nici măcar n-ai fi avut ocazia
să scrii cu pixul tău verde în palma mîinii cu care
culeg la mașină literele
dacă ai fi acuma cu mine

existam în mișcare spre tine

visele mi se sparg de zidul de carne
tocmai în punctul culminant
realitatea din vis se îndepărtează prea tare de
realitatea de după pupile
creierul mare îți face din ochi aluina mic
iar lumea de afară - ochiului meu care
vede obiecte-n mișcare spre tine

iubire adevărată
sau cum mi-amintiși
de-un rînd din
piatra lui sisif sub limba lui demostene cum
acum pot să zic c-am făcut sex c-o femeie
plîngîndă (aceeași)
atunci încă
doar literatură

și dacă femeia care tocmai era fericită

și dacă femeia cu care tocmai vă întorseserăți la
numele proprii

deabia încearcă să

nu reușește

și dacă o-ntrebi

și îți zice de ce plînge
nu ți s-a întîmplat să plîngi nicio-
dată

și tu îi zici

iubito
de ce plîngi
spune-mi
la ce te gîndești

și ea

nu știu

la nimic

și dacă nu mai vrei nici un fel de și dacă

și ea tu nu plîngi niciodată?

și dacă nu

sau nu-ți amintești
cum să-i spui această realitate
atunci
după ce
după ce ați fost fericiți

sînge & rugină

el se gîndește cum e să fii strivit
de Coloana Infinitului

CERȘETORUL
DE CAFEA

de Emil
Brumaru

DEODATĂ

Deodată, se zbate pleoapa
Zidului de cărămidă.
Nici un înger nu mai știe
Ușa grea cum s-o deschidă,

Spre-a fugi în zori prin ierburi
Vinetii sub cerul tare.
Izurile-nnoadă fluturi,
Rîmele surîzătoare-n

Bot beau apa roz din ciuturi
Lîngă șanțuri verzi de-obidă.
Deodată se zbate pleoapa
Zidului de cărămidă...

ursulețul Pooh își începe bîzîitul
fără să fie atins de cineva
tu dormi în camera vecină
pe ușa căreia ai lipit un bărbat
care să te privească oriunde te-ai afla

nu & tu

s-a terminat meciul
cafeaua nu
iar tu
tu ți-ai cumpărat bocanci pentru iarnă
eu nu am uitat
de ambițiile din copilărie
și nu
iar tu
tu te-ai întors pe partea cealaltă
și nu

iar tu plecași iată acasă

iată aici îmi place să adorm
și ai pus degetul artător
pe bicepsul meu sîngi

ba da, uneori mă întorc
pe partea cealaltă
să mă asurzești

dacă aș face din asta
un poem haios
n-aș fi tocmai sincer cu
primul meu cititor

***

nebunia ta e pentru o lume
mult mai frumoasă
nebuniile tale sînt pentru o lume
mult mai liberă

poate de aceea doar din cînd
în cînd
mă faci să-mi amintesc
de cea cu care
făcusem cunoștință
cu mult timp în urmă
altundeva

(peste 153 de ani...)

Texte din Piatra lui Sisif
sub limba lui Demostene, volum în curs de
apariție la Editura "Paralela 45")

CRONICA EDIȚIILOR

de
Z. Ornea

N. Carandino la "Dreptatea"

Nu l-am cunoscut îndeaproape pe N. Carandino. Dar îmi plăcea să-l ascult istorisind momente și scene din interbelic care mă captivau, chiar dacă nu-i împărtașeam opiniile vehement negative despre Camil Petrescu și dramaturgia sa. Opinii, de altminteri, răspicată afirmate în *Rampa* sau în *Facla* lui Ion Vinea, unde N. Carandino fusese destui ani nu numai secretarul general de redacție, ci factorului efectiv, scriind, adesea, cînd - ca de obicei - directorul era de negasit, chiar editorialul directorului. Iar *Facla* era o gazeta știut democratică, cu largi simpatii printre intelectualii democrați ai vremii. Mi-aduc aminte că am fost aleși, împreună, într-un juriu de premiere al Asociației Scriitorilor din București. Cînd juriul s-a întrunit pentru a delibera și decide, dl N. Carandino a exclamat cu voce tare: "Dacă m-au ales pe mine în juriu, e semn sigur că vor să-l premie pe N. Ceaușescu". Avea haz, citeodată, amar, întotdeauna cunoscîndu-se, de departe, omul de spirit. Și nu și-l pierduse nici în greii și mulții (16) ani de închisoare. În timpul războiului. Ion Vinea, acceptînd - mirare - de la Pamfil Șeicaru să editeze gazeta *Curentul familiei*, Carandino l-a însoțit, scriind, acolo, nu numai cronică dramatică, de obicei foarte citită. După înfăptuirea actului de la 23 august 1944. Iuliu Maniu voind să repara repede *Dreptatea* i s-a adresat lui N. Carandino ca unui gazetar care știa să facă și din piatra seacă, repede, un ziar. Cum Șeicaru era fugăr în Occident (știrea despre înfăptuirea actului de la 23 august o auzise - se spunea - pe aeroportul din Roma și, atunci, temător, s-a decis să nu se mai înapoieze), N. Carandino a hotărât să scoată *Dreptatea* în tipografia *Curentului*, cu hirtia acelei cam detestate (de către democrați) gazete. Și, astfel, a pornit pe un drum - nu știa cît de periculos - ca director al *Dreptății*, organ de presa al Partidului Național Țărănesc. Primul său articol e din 27 august 1944 (număr inaugural; *Scinteia* a apărut tocmai la 21 septembrie) poartă titlul *Un început* și preciza în final: "Destinul împlinirii noastre și-a reluat sensul veritabil spre Apus. Revoluția națională care începe va ridica primele sale stindarde pe cetatea Blajului. Alături de Aliați vom birui pe dușmanul din afară și vom încerca să întindem pînă la hotarele largi simțul dreptății ardelenice, al acelei dreptăți care și-a verificat în decursul anilor temeliile sociale". Mi-aduc aminte că am citit, în 1967-1968, pentru cartea mea *Țărănismul* (1969), colecția întreagă a *Dreptății* pînă în 1947 și știu bine de cîtă audiență se bucura editorialul lui Carandino, apărut pe pagina întâia în chenar. Avea o forță percutantă nemaiîntîlnită și era efectiv cheia succesului ziarului *Dreptatea*. În 30 august, editorialul său *Pentru un spirit ofensiv* nota ca un îndemn: "Statele Unite, Marea Britanie, Rusia Sovietică așteaptă din partea noastră fapte de arme care să confirme începutul mai mult decît glorios al redresării naționale". Pentru ca a doua zi, în editorialul *Noi și partidele de stînga*, să precizeze de bună credință: "N-avem nici un dușman la stînga. Libere să se dezvolte, partidele socialiste și partidele comunis-

te, libere să creeze, alături de noi, atmosfera de înaintate reforme politice și sociale la care de atîta vreme tinjîm. Cine se gîndește măcar în spirit să oprească din mersul ei roata cea grea a istoriei riscă să fie strivit. Iar național-țărănismul are un prea important rol în așezarea României de mîine, ca fantomele lumii vechi, sloganurile răsuflăte ale propagandei legionare sau hitleriste să-l împiedice de a forma axa vieții noastre publice". Era, deocamdată, perioada de romantică încredere în viitor și în colaborarea cu PCR. Mai tîrziu, nu foarte tîrziu, se vor porni urgiile și PNT, cu gazeta sa *Dreptatea* vor avea mult de suferit de pe urma PCR, unealtă fidelă și agresivă a trupelor sovietice de ocupație care nu vor pregeta chiar la interzicerea ziarului. Deocamdată, totul părea roz și senin. Potrivit asumării responsabilităților României în viitoarea convenție de armistițiu, pe prim plan era lupta pe frontul de vest și, imediat, sancționarea celor vinovați de dezastrul țării. PNT avea, în această ultimă cerință, un plan mai demult elaborat și care prevedea sancționarea drastică nu numai a celor ce au colaborat cu legionarii și regimul lui Ion Antonescu, ci și a celor care au ocupat demnități pe vremea dictaturii carliste. Era un plan la care aderase și PNL - Dinu Brătianu. Această din urmă prevedere presupunea că, dacă ar mai fi trait, trebuiau sancționați N. Iorga, Armand Călinescu, dar și toți încă în viață. Vizai erau Gh. Tătărescu (de la liberali), M. Ralea, M. Ghelmegeanu etc. de la PNT. Și aceste prevederi, trebuie să o spunem, prea radicale, au determinat "victimele" amintite să intre în contact de colaborare activă guvernamentală cu PCR, despre care Maniu credea că va rămîne abia îngăduitul partener în BND, și nu va căuta, împins de armata sovietică de ocupație, să tindă a ocupa nu primul loc în eșichierul vieții politice românești, ci chiar singurul. Potrivit acestui punct de vedere, N. Carandino va semna un articol justițiar la moartea lui Rebreanu (scriitorul, se știe, a murit de cancer la 1 septembrie iar articolul lui N. Carandino poartă data de 4 septembrie 1944). Și acolo se scrie: "Autorul lui *Ion*, al *Padurii spinzuraților*, al *Răscoalii* a tradat pentru onoruri și pentru arginți pe țărani și nasăudeni și a spart solidaritatea ardelenescă, adăugînd la lista vinzătorilor de țară un nume care pînă atunci ne fusese tuturor scump". (Și asta pentru directoratul lui Rebreanu la oficiosul antonescian *Viața*, pentru directoratul la Teatrul Național bucureștean și pentru rolul său important în Asociația Româno-Germană). Trei zile mai tîrziu, într-un alt editorial, preciza: "Noi înțelegem să facem operă de justițiar nu una de delatori, să vindicăm adică organismul național de unele plăgi virulente și nu să infectăm definitiv atmosfera înălțătoare a marelui redresări naționale". Peste alte două zile adăuga: "Mai știm că în intențiile guvernului este și faptul de a suspenda toate gazetele care au servit dictaturii, autorizînd, de la caz la caz, numai pe acelea care ar justifica serviciile lor democratice". La 13 septembrie 1944 revenea, scriind în același spirit: "Situarea pe o linie antifascistă externă, adică adoptarea poziției ocupate de Marea Britanie, de Statele Unite și de Rusia Sovietică împreună, presupune ca o condiție sine qua non epurarea aparatului de stat de elementele naziste, eliminarea trădătorilor din serviciile presei și ale propagandei, îndepărtarea agenților germani din fruntea organizațiilor economice și industriale, eliberarea în general a tuturor forțelor vii ale națiunii de cătușele reacțiunii. Încrederea aliaților nu se poate pastra altfel". Și două zile mai tîrziu, cerea, în spiritul planului Maniu: "Fiecare domn care a îmbrăcat cămașa FRN-ului, cămașa verde sau

cămașa antonesciană, cînd este luat din scurt are o scuză tipică la îndemînă. El a fost înalt funcționar al dictaturii, dar a servit numai aparent regimul, în realitate el era agent, el îl submina, el informa cutare țară străină și astăzi aliată, așa cum bine îi stă românului «imparțial». Slabă scuză, tristă scuză." Din 20 septembrie 1944 a semnat ciclul de articole despre situația politică a României după asasinarea lui I. Gh. Duca, infierînd pe legionari, monarhia absolutistă a lui Carol al II-lea, despre eroarea de a-l fi eliminat pe N. Titulescu de la Ministerul de Externe, despre rolul benefic important îndeplinit, atunci, de personalitatea lui Iuliu Maniu. Apoi, neconținut, cerea epurarea presei de filolegionari și antonescieni și îl tot ataca pe M. Ralea care, refuzat, încă în aprilie 1944, de PNT de a fi reprimat în partid, își crease, acum, o minusculă grupare politică a sa, cu care se tot agita. Pînă la urmă, cum se știe, va adera la "Frontul Plugarilor" căpătînd demnități din partea PCR.

Încep, apoi, curînd, atacurile *Scintei* și ale *României libere* împotriva *Dreptății* și a PNT, la care, prompt și inteligent, N. Carandino răspunde. La început, socialiștii și comuniștii colaborează politic împotriva celorlalte partide din BND, reclamînd puterea. PNT cere organizarea unor alegeri libere: "Țara n-a mai fost consultată de aproape 7 ani. Regimul dictatorial a impus partidelor desființate lupta clandestină". Și, totodată, deploră faptul că numai la două luni de la 23 august 1944, Partidul Socialist și cel Comunist, despărțindu-se de partidele socotite burgheze (PNT și PNL) cer puterea în stat. Era cea dintîi manifestare divergentă. Pentru că mai tîrziu, PCR se va dezbara și de alianța cu PSD, cerînd - și obținînd în cele din urmă de la ocupant, puterea. Dar, pînă atunci, BND, se desființează, urmează al doilea guvern Sănătescu, demisionează și acesta și, la 6 decembrie 1944, e instalat guvernul generalului N. Rădescu. Viața politică era febrilă, agitată și controversată iar *Dreptatea* lui N. Carandino, mereu la post, prevenea lumea democratică de pericolele care o primejdiesc. Și primejdia a venit la 6 martie 1945 prin instalarea guvernului comunist Petru Groza. O vreme, *Dreptatea* (ca și alte gazete ale opoziției democratice) e interzisă. Dar în vara lui 1946 miniștrii de Externe ai Națiunilor Unite, întruniți la Moscova, hotărîsc, printre altele, organizarea în România a unor alegeri libere, care, prin consultare electorală, să decidă cine va conduce țara. Șefii PNT și directorul *Dreptății* însuși știau prea bine, din experiență, ce înseamnă, la noi, de fapt, alegeri libere. Dar occidentalii stăruiau să se creadă în decizia consultării electorale. E cazul să notez aici eroarea strategică a PNT și a întregii opoziții democratice de a investi speranță într-un posibil conflict militar între aliații occidentali și URSS, care se va solda, inevitabil prin victoria puterilor occidentale. În realitate, aceste visări treze erau lipsite de acoperire și deciziile de la conferințele tripartite de la Teheran (1943), Yalta (februarie 1945), înțelegerea secretă Stalin-Churchill de la Moscova (octombrie 1944) cedaseră, definitiv, România în spațiul de influență al sovieticilor. Și, de aceea, nimic nu îndreptătea speranța lui Iuliu Maniu (prin consecință, și a lui N. Carandino) că aici, finalmente, vor interveni americanii, restabilind harta politică a țării în mod democratic. A fost o gravă eroare strategică, democratică. Dar, întrebarea este ce anume tactică și strategie putea adopta, atunci, PNT și *Dreptatea*? Una deschis defetistă, adică realistă, era mai potrivită? Așa, măcar, se ducea lupta încordată pînă la momentul final. N. Carandino, ca editorialist, tot vorbea, din iunie 1946, de iminența ale-

N. Carandino - *Rezistența - prima condiție a victoriei*. Articole politice aparute în *Dreptatea* 1944-1947. Antologie, introducere, note și comentarii de Paul Lăzărescu. Postfață de Valeriu Răpeanu. Editura Fundației Pro, 2000.

gerilor, protestînd împotriva interzicerii propagandei electorale efective a partidelor democratice, reprezentate, formal, cu două portofolii de față în guvernul Groza. În 11 iulie 1946 Carandino scria: "Lupta în jurul legii electorale, unele manevre oblice, precum și întreaga atmosferă în care se desfășoară propaganda nu încurajează speranțele sincere ale democrați într-o consultare populară din care teroarea și corupția să fie deopotrivă eliminate." În sfîrșit, alegerile au avut loc tocmai la finele lui noiembrie 1946. Au fost, se știa încă atunci, cele mai falsificate alegeri din cîte a cunoscut (și a tot cunoscut din 1866 pînă în 1937!) istoria României moderne. În 26 noiembrie 1946 Carandino scria, în editorialul său: "Toată țara este la această oră edificată asupra proporțiilor și mai ales a modalității «succesului» guvernamental." Și la 30 noiembrie: "Guvernul avea, desigur, nevoie de o ratificare populară. Aceea de la 19 noiembrie, însă, tocmai prin excesul ei, prin caracterul ei cinic și flagrant, n-au izbutit decît să micșoreze bruma de autoritate morală care, în aproape doi ani, nu parvenise integral să se risipească... Opoziția națională și-a făcut datoria. Partidul nostru îndeosebi a făcut demonstrația puterii sale și a izbutit să răpească exercițiului forței de stat orice nimb de autoritate... Partidul a fost investit la 19 noiembrie în calitate de conducător efectiv al neamului." Avea, desigur, dreptate. Dar, pentru puterile aliate, cu deosebire pentru sovietici, rezultatele măsleuite conta. Întreaga bătălie era pierdută. Și îmi aduc aminte de mărturisirea lui N. Carandino din al doilea volum al memoriilor sale. Își aducea aminte de discuția pe care a avut-o, înainte de alegeri, cu ambasadorul SUA la Moscova Averel Harriman. Toate stăruințele acestuia de a-l convinge pe directorul *Dreptății* să aibă încredere în promisiuni nu au urmarit decît un singur scop: acela ca să fie relativă liniște în Estul Europei pînă ce Truman va câștiga alegerile. Cinismul politic al Marilor Puteri occidentale se verifica încă o dată. N. Carandino și-a mai exercitat meseria de gazetar, acid, ferm, mereu prompt și la obiect. Și asta pînă la 14 iulie 1947, cînd a fost arestat prin înscenarea așa-numitei fugi de la Tămădău. Trei zile mai tîrziu, *Dreptatea* și-a încetat apariția. I-a fost dat lui N. Carandino să supraviețuiască regimului comunist, murind, cu mîntea limpede, la 91 de ani, în 16 februarie 1996.

Dl Paul Lăzărescu, prieten și fost colaborator la *Dreptatea* din 1944-1947, a alcătuit o bună selecție din publicistica lui N. Carandino din acel memorabil ziar. A însoțit ediția și cu un util aparat de note (pe lîngă buna prefată), exagerînd însă prin explicarea unor termeni ca *irepresibil*, *chartrism*, *impunitate*, *iacobinism*. O mișcătoare și documentată postfață semnează, la sfîrșitul ediției, dl Valeriu Răpeanu.

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL

Vă ofera:

"The New Grove Dictionary of Musical Instruments", 3 volume
Autor: Stanley SODIE
Editura: Macmillan
Tel./fax: 210.89.08; 210.89.28;
212.35.61; 211.89.57
e-mail: prior@diak.kappa.ro
http://www.prior-books.ro

Ar trebui un cântec încăpător,

DOUĂ articole, *Demnitatea operei* și *Alte câteva păreri*, pe care le-am publicat în numerele 3-4 și 5 ale revistei craiovene "Mozaicul", au stârnit tot felul de ipoteze și comentarii în legătură cu situația mea. Vreau să spun, de la început, că din punctul meu de vedere, de istoric literar care chiar încearcă să se ocupe cu critica de situație, adică de poziționare a unor autori în canon, de definire a unor "locuri", toată tărâșenia este de un ridicol fără scăpare. Astfel de calcule nu se fac decât pe baza de operă în curs de clasicizare. Și avem, slavă Domnului, o întreagă perioadă, literatura postbelică, foarte densă și aproape deloc cercetată, unde să ne exersăm talentele situative...

Evident, nu acesta este criteriul "Observatorului cultural" și al câtorva sateliți ai lui din alte orașe. Recenzentul colectiv și nesemnăat (fără mărci auctoriale recognoscibile), care ține rubrica de revistă a presei din săptămânalul bucu-reștean, vrea să știe, la modul caragialian, de unde să mă ia, pentru cine combat, cu cine sunt eu împreună, cu "ai noștri" sau cu "ai lor", cui țin partea, de fapt, furiei poporului sau reacțiunii. Asta înseamnă pentru el critica literară. În nr. 63, "Observatorul" m-a întrebat "printre rânduri", cu toată subtilitatea de care e în stare, dacă vreau un loc la umbra "generației". Și chiar m-a întâmpinat cu oarece daruri de cota, cam săracuțe, recunoscându-i pe Marin Sorescu și pe Nichita Stănescu drept poeți "de real succes și valoare", sau așa ceva (recunoaștere care nu prea i-a stat în obicei de la înființarea revistei, din contra, le găsea numai pete, fel de fel). Am găsit de cuviință să răspund la fel, atentă și amabilă, începându-mi compunerea mozaicului din numărul de pe mai cu o frumoasă frază de mulțumire.

Un experiment. Insist asupra acestui schimb de politeturi pentru că prin el am activat, la rândul meu, un cod, după rețeta mea de "esopic", scrisul "pe dedesubt", cu amplificarea semnăturii prin jocul dintre persoană și personaj. I-am explicat, mai departe, că acel "împreună", cu care îmi încheiasem articolul *Demnitatea operei* și care îi plăcuse atât de mult, însemna delimitarea unui spațiu de dezbatere, fie și în contradictoriu, dar cu niște standarde de finețe interpretativă, de adecvare metodologică și de bună credință. Deocamdată, pe aceste cerințe, direcția de azi din critică este prea plâpândă ca să dea posibilitatea unor solidarizări onorabile. Să se mai coacă. Până una-alta, eu mă duc să culeg

fragii fragezi, mai la vale, străduindu-mă să descifrez, să pun în valoare și să continui visul de soare visat de tot polul meu, la lămpi de gheață. În termenii, bineînțeles, ai unor științe contemporane care exact cu asta se indelețnesc, cu studiul *idealurilor, credințelor, atitudinilor* prin care aceasta specie specială, omul, își explorează condiția, inclusiv în iernile totalitare: istoria literară, istoria imaginarului, istoria mentalităților.

Sper că, de data asta, s-a înțeles aluzia. La astfel de "potriveli" măstresc de mai bine de un an și dacă îi răspund atât de aspru observatorului nu este pentru etichetările cu care mi-a răspuns în nr. 69, că umblu cu clișee etc. (într-un fel, chiar asta fac, încerc să declșez niște teme bune, dar uzate, obosite, lăsate de izbeliște). Îl cert pentru altceva, pentru o vină de care nici nu știe, aceea de a fi dat buzna, prosteste, într-un experiment cu miză mult mai mare, pentru mine, decât orice încăierare intrageneraționistă pe "locuri". Iată, în mare, despre ce e vorba. În continuarea cercetărilor din *Jocurile semnăturii*, de data aceasta pe schițe de canon și cumva interactiv, am încercat să lansez, pe circuitele de semnificații ale prezentului, mesajul *invers* victimologiciei, mesajul de speranță. Asta cred că s-a observat destul de clar și putea să observe și observatorul, dacă ocupațiunea lui mintală ar fi fost și la lucruri mai cu miez decât lupta pentru putere.

Ce nu am divulgat până acum este "scenariul" acestei noi etape a jocului meu, articulat de altfel în timp, văzând și făcând. Din trei motive i-am menținut cursul de experiment, iar nu l-am transformat într-un studiu universitar, grav, la rece. Mai întâi, pentru că trebuia să găsesc niște răspunsuri la o întrebare grea - *dar ce știu eu?* -, întrebare de asumare, care m-a urmărit tot timpul cât am lucrat la monografia despre Sirbu. În al doilea rând, pentru că, fiind pățită, am devenit un pic mai grijulie în ce privește pregătirea terenului. După apariția cărții mele despre *Ion D. Sirbu*, în loc să înceapă discuții, controverse, așa cum ar fi fost normal, pentru că prezentăm acolo (posibil și cu unele fisuri în argumentație), un scriitor foarte amestecat, inegal, contradictoriu (un *caz*), jurnalistul fără jurnal a căzut de la apologie la uitarea totală. Adică tot un verdict de-a gata, verdictul inițial întors pe dos. Nu vreau să se întâmple același lucru și cu teza care mă preocupă acum, anume că autonomia esteticului a fost o doctrină și un fenomen de tip *rezistență*. În al treilea rând, pentru că teoria rezistenței

prin cultură este mult prea generală ca să poată fi dezvoltată (sau infirmată) frontal. Ca să nu rămână un "clișeu", cum i se pare observatorului, era nevoie să încerc cineva să intre în poveste, să se fâfâie prin labirintul de coduri literare ale prezentului și să experimenteze conduta auctorială cea mai susceptibilă de a fi produs opera de rezistență: esopicul.

Am ales deci să-mi croiesc intervențiile după tipicul, mult mai sprinten și scânteietor, al poveștilor palimpsestice, un fel de instalații critice, menite mai mult să pună pe gânduri decât să lamurească ceva până la capăt. Genul, mai vechi, a redevenit funcțional în ultimii ani și a început să concureze invențiile demitizări la Grigurcu. Aveam, așadar, în istorisirile mele, companie, și încă foarte onorantă. De asemenea, m-am mai ajutat și de unele tulpini mitologice puse deja în circulație în revistele literare. Nu am aici spațiu pentru trimiterile exacte la semnături, mă limitez doar să schițez de foarte sus liniile generale, hărțile mari ale imaginației anului 2000. Într-un fel sau altul, venea mereu vorba în presa culturală despre *Lustră*, despre *Povestea fără sfârșit*, despre *Jocul cu mărgelile de sticlă*, despre *Nunta chymică*, despre *Poarta*. Aparuse și Enigel, pe care un critic de artă s-a tot străduit, astă-vară, să o mărite fericit cu regele ciuperca (mai spre toamna, chiar a raportat misia împlinită, deși vechile rețetare alchimice cer sacrificiul sulfului).

Scriș-citit printre rânduri. Mi s-a părut, acesta e sensul pe care l-am dat atunci, că se încearcă, în bună măsură conștientizat, drenarea spaimelor apocaliptice (era anul...). Dacă a fost într-adevăr așa, îi felicit pe cei care au scos la iveală poveștile *bune* sau au încercat să le rescrie pe celelalte (inclusiv unii redactori tineri de la "Observatorul cultural", tineri ca ani, iar nu ca eternitate, cum e anonimul cu care mă războiesc astăzi). Este și acesta, vreau să zic, unul dintre modulele operei de rezistență, o formă de eroism cotidian, chiar dacă apare în epoci mai puțin întunecate și cere numai găsirea unor alternative la o modă, atât de prăfuită de altfel, moda sfârșiturilor negre, a morții, a dislocării, a nonsensului. Am descoperit însă și un fond cu siguranță neconștientizat al imaginarului, partea de gândire indirectă, cu figuri care mergeau în aceeași direcție ascensională. Dintre ele, am evocat deja, într-o poveste de Crăciun, câteva automatisme, secvențe cu memorie culturală, dar cu înțeles curent grav deteriorat: *trebuiau să poarte un nume, chit că, bun la toate ș.a.m.d.* (anul acesta, cu destulă insistență apare, sau eu am ochi s-o văd, următoarea vorbă, *orgoliu*, ce-o fi cu ea?).

Probabil că, alegându-mi această bază de analiză, mi se va reproșa că tind să complic problema. Voi răspunde că numai așa, doar în acești termeni, abia de la acest nivel încep abordările cât de cât serioase. Esopicul înseamnă, dacă e să însemne ceva, hermeneutică, iar nu înțepături și apropouri ieftine. Se găsesc și acestea cu duimul în publicistica actuală, însă am preferat să le trec cu vederea. Opera de rezistență nu-și ia tâlcurile de pe piața de tranzacțiuni și șantaje ori din cine știe ce directive de partid, ci și le produce singură, atentă la tot și la toate, ca act de inspirație și de conștiință (va fi sunând a clișeu, dar așa stau lucrurile). De aceea, mi-am instalat propria industrie de "scris-citit printre rânduri" în mai mică măsură la etajul dezbaterilor politice propriu-zise, și în mai mare la cel al curbelor de imaginație, mai mult sau mai puțin asumate, mai mult sau mai puțin izbutite ca

expresivitate, un loc privilegiat de unde se pot desluși niște noime pentru prezent și de unde li se pot studia, pe viu, modulele de formare și eventuala legătură cu ritmurile canonului.

Aveam nevoie de propria experiență, un fel de inițiere, ca să pot da semnificație acestui tip special de comportament auctorial. La fel cum eu nu am cerut voie nici vreunui for academic și nici grupului dominant, neoavangardist, din literatura vârstei mele, ca să spun ce aveam de spus, am acum certitudinea că scriitori mult mai curajoși decât mine, cum sunt "esopicii" din categoria lui Marin Sorescu și Augustin Buzura nu-și culegeau mesajul din proximitatea puterii, acolo unde nici nu aveau cine știe ce acces și nici nu erau deloc interesați să pătrundă (Grigurcu habar nu are cum se eschivau, cum se făceau pierduți, fugiți de acasă, în timpul congreselor, scriitorii geloziți de el ca "oficiali", de fapt marii scriitori, care, da, mai conduceau, unii dintre ei, și câte o revistă; o conduceau bine). Mesajul lor a fost, prin urmare, un mesaj *de autor*, la toate nivelurile de articulare, de la imaginație la documentare și la ideologie. Și a mai fost - îmi dau seama din cele câteva lecturi pe care am reușit până acum să le reiau, cam la repezeală - și un mesaj foarte consistent. Dacă critica actuală nu s-ar fi blocat pe analize sterile de procedee și s-ar mai pricepe și la inventare de conținuturi, ar descoperi tot felul de adevăruri rostite, cu niște riscuri, la vremea lor.

Stilul potrivit. Pe lângă lucrurile spuse *pe față* (și e foarte urgent acum să fie puse în valoare), a fost, într-adevăr și multa șoaptă, vorba dusă până la jumătate sau despicată polisemic. E o nevroză să susțină cineva că n-ar avea nimic de-a face cu marea literatură. Dimpotrivă, ambiguitatea este unul dintre ingredientele de bază ale esteticului. Dar, dată fiind istoria ei recentă, de figură clandestină, amintirea i-a ramas încărcată de tragic. Imaginea pe care o asociem poantelor subversive este degetul pe buze, acel șt! de interdicție și nu e exclus ca ea să producă încă, inertial, rezerve, tăcere. Ca să nu mai vorbesc de faptul că nu s-a prea studiat la școală sau nu s-a studiat ca atare, nu i s-a spus răspicat pe nume (asta el!), iar generația mea nu *servește* decât teorii zdravăn bătucite și trecute prin toate filtrele corectitudinii politice.

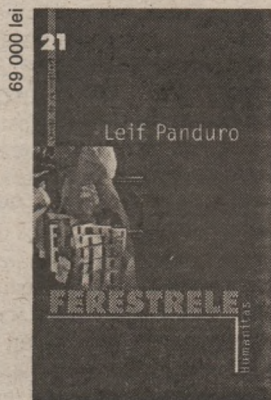
Mă întreb însă de unde a apărut himera unui cod general, a unui "cifru", care ar fi unificat strategiile subversive ale epocii. La început mi s-a părut o prostie, o confuzie jalnică între un termen specializat din semiotică și un clișeu din filmele, americane, despre rezistența franceză, care se mai puteau vedea la televizor până prin 1985, parca. Apoi mi-am zis că uneori gura păcătosului adevăr graiește și că nu ar strica să verific, totuși, și posibilitatea, de laborator, ca "printre-rândurile" să dezvolte, pe lângă grile hermeneutice, și o rețea de codificare alternativă "ca-n filme". Motiv pentru care, de câteva luni, am început să-mi captușesc aluziv articolele după tot felul de algoritmi care mi s-au părut nimeriți pentru astfel de întrebări: rețete de școală, zvonuri despre ce ar fi fost "esopicul" înainte de 1989, regularități cu alura de cifru descoperite de mine. Articolele din "Mozaicul" care l-au derutat pe observator sunt chiar rezultatul acestei observațiuni.

Am încercat chiar și "vorbitul în do-dii". În *Demnitatea operei*, în baza unei formule de producere-interpretare pe care am descris-o pe larg în monografia despre Sirbu, am condus celebrul amendament antiretoric caragialian al "stilul-

Comandați aceste cărți și alte apariții Humanitas — cu 10% reducere / titlu și taxe poștale gratuite — serviciului CARTE HUMANITAS PRIN POȘTĂ: Ed. Humanitas, Piața Presei Libere 1, 79734 București; tel. 01/223 15 01; e-mail: cpp@agora.humanitas.ro

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

69 000 lei
In colecția **Cartea de pe noptieră**
LEIF PANDURO
Ferestrele

250 000 lei
În seria **Paradigme**
ARISTOTEL
Metafizica

precum...

lui potrivit” către accepția, plauzibilă și în câteva privințe necesară, dar apocri-fa, de “după faptă și răsplată”. Mi-ar fi plăcut să-l provoc astfel pe Gheorghe Grigurcu, pe care îl certam acolo cu mare vâlvataie, la o discuție “dura” despre criteriul operei ca organism viu, de care verdictele lui nu prea țin cont. Grigurcu nu mi-a răspuns, dar s-au grăbit să-mi răspundă alții, cărora nu le-a trecut prin cap să-mi reproșeze ceea ce era de reproșat, că ma joc cu vorbele (cum, tocmai eu, care le țin altora predici despre adecvare?), în schimb m-au atacat pentru o atitudine cuminte și la locul ei: încercarea de reabilitare, după un deceniu de insulte și calomnii, a unor mari nume ale literaturii postbelice, înrudite sau nu cu al meu.

Ce mai trebuia să observe observa-torul. Nu mă așteptam, desigur, să recunoască schema de semnătură-signatură, până acum neomologată. Din punctul lui de vedere, trebuia să treacă drept abuz semantic. Nu mă așteptam nici să descopere, tot în *Demnitatea operei*, că refuzul încadrării de tipul “ce-ar fi fost dacă...” plus tema *vindecare* dau un profil, de personaj, doctorul Ion Cristian din *Orgolii*, de Buzura. Și nici că refuzul istoriei neîntâmpinate plus tema *dreaptă judecată* dau un alt profil, Tepeș din *A treia teapă*, de Sorescu. Sau că, pentru conceptul foucaultian de “raritate” (care cred că i-a plăcut, de vreme ce a sărit să-mi aducă aminte că *Patria* lui Nichita Stănescu “există!”), avem și un echivalent în critica literară românească. E vorba de descrierea “funcției poetice” prin faptul că un poem este unul și același lucru cu producerea unei entități singulare, a unui text unic și irepetabil” (în *Despre poezie*, de Manolescu, ediția 1987, București, p. 69). De asemenea, nu mă așteptam nici să-mi dea seama cât de bine încep să mi se “potrivească”, în celălalt articol, povestea laponei (dar, mai știi”, poate că nici aceste figuri nu sunt omologate pe cât li se cuvine...).

Era de la sine înțeles că, dacă insist asupra caracterului paradigmatic al unor imagini, atitudini, situații, imi construiesc propriile texte nu doar din umori - sunt și ele, pentru că mă doare când văd atâtea nedreptate -, dar și pe calcul lucid de embleme. În plus, eu m-am spovedit adeseori că mă țin de tot felul de “ghiceli”, “descânțace” și “leacuri”, adică încerc să testez niște reflexe canonice, ciocănelul la articulații, să verific, prin implicare directă, așteptările reale, pe care le bănuiesc a fi cu totul altele decât cele impuse prin politicile literare ale momentului, și să readuc pe circuitele semiotice ale prezentului semnificațiile bune ale operei de rezistență. Admit însă că e posibil ca observatorul să mă fi judecat după propria lui măsură, mult zgomot pentru nimic.

Dar măcar jocul de suprafață al codificării, ah, *procedeu* (așa a vrut poetul: “cu piei, pre nume Engel”)..., pe acesta observatorul era obligat să îl recunoască, mai ales că am avut cumsecădenia de a-i semnala suplimentar intenția ludică, și încă pe limba lui, optzecistă, prin hipertextul caragialian din titlul articolului pe care i l-am adresat: *Alte câteva păreri*. Derivat din *Câteva păreri*, sigur că da. Titlul meu, cam rigid din cauza incorporării titlului original, i-a sărit imediat în ochi, drept care și-a început recenzia prin citarea lui. Numai reflexul de a-l interpreta nu l-a avut (ce-o fi crezut, că am pierdut cumva melodia?). Indiferent dacă descoperirea au ba ce postura vreau eu “să mă prindă”, trebuia să identifice procedura de instalare a codului, fiindcă face parte din chiar exercițiile de cenacul (să fi fost, totuși, seminar?), pentru care e încurajat, în

niște lucrări de referință de teorie și istorie a poeziei, optzecistul generic, cel care ar fi urmat să fixeze, el, criteriul postmodern, inițiat de marii poeți șizeciști.

Dacă ar fi fost cu adevărat ceea ce se laudă că e, înalt amplexat al inovației, campion al schimbării de paradigmă, iar nu un vardist de doi bani, avea două variante: fie rămânea în joc cu o replică nu neapărat duioasă (nici eu nu sunt prea blândă), nu neapărat în favoarea mea (și eu contrazic, în multe, multă lume), dar cât de cât creativă, fie imi lăsa culoar să-mi urmez planul, oricare va fi fost acela (în fond, cu ce îl incomodau pledoariile unui istoric literar pentru studierea, cu un ce profit de în-sănătoșire a mentalităților, a unei anumite secvențe de patrimoniu?).

E aici o problemă mai generală a optzecismului cenaclier, care nu a reușit deloc, dar deloc, să integreze arta și critica, unul dintre primele puncte ale programului postmodern. În cele mai “performante” cazuri, s-a ajuns la dedublări, de pildă Cartărescu, însă niciodată la creativitate științifică. Ar fi izbutit, probabil, Mircea Scarlat, cu început de sistem propriu la numai treizeci de ani, dar cine își mai amintește de el? Să revin însă la observator, căci despre el e vorba în baladă. Dacă a răspuns cu un mic semn că a recunoscut codificarea literară, sau cu nițică inventivitate exegetică, sau cu o fărâma de argument proaspăt, și nu s-ar fi umflat cu vechea obsesie grigurciană despre “scriitorii oficiali”, ar fi evitat deznodământul (cine e curios cum arată o ciupercă explodată în otrăvuri și blestem să citească revista presei din nr. 69 și 70 ale “Observatorului cultural”, unde, în stilul lui caracteristic, ca să se răzbune pe mine, reia ti-tul de bărfe despre “colaboraționismul” lui Marin Sorescu (ce “subtilă conexiune” este între locul lui în literatură și faptul că nu vreau eu să plătesc bir trendu-lui? (nu e exclus ca, în buimăceala post-decembristă, recunoașterea operei de rezistență să fi fost condiționată de tot felul de partizanate (prea s-a blocat în plebscite (un concept critic nu se impune prin logica, urâtă, a grupurilor de intimidare, ci prin forța lui de a deschide zece porți (dar, poate, măntorc și zic, tot răul e spre bine și din cântecul larg, alchimic, va răsară cât de curând aurul, Marea Operă, sufletul înnoit (reforma valorilor! (fabulez, desigur (deși, dacă e să pomească de la noi tâlcuri, noi semnificații... (literatura de noime trebuie să fi pregătit ceva, centralitatea ei, atipică, în postbelic, va fi avut și ea rostul ei).

ALTĂ încheiere, mai rezona-bilă. Voi pune punct aici celei de-a doua faze, de haideucie printre coduri, a cercetărilor mele despre rezistență. La drept vorbind, m-am cam plictisit de polemici și de recuperări în asalt. Gustul meu de durată este pentru tonurile calme, chibzuite, nuanțate. Dar ceva vijelie trebuia făcută, cel puțin până atrăgeam atenția asupra acestei grabe, aberante, de a lichida secvențe importante de patrimoniu, și din partea cui?, a unora care nu numai că nu știu despre ce e vorba, nu numai că nu au reflexe analitice elementare, dar nu și recunosc nici propriile formule. Voi mai publica, probabil, unele note, ipoteze, comentarii în legătură cu niște coincidențe, mai ciudate, descoperite pe parcurs - probabil răsfrângeri ale interpretărilor mele, cam prea strânse, sau niște funcții canonice pe care încă nu le înțeleg. Dar momentul meu exclamativ se încheie aici. Urmează pașii firești ai studiilor situative, de “locuri”, ale operei de rezistență.

Sorina Sorescu

PROFIL

O prea dureroasă reușită

“Dans cette vie on voit tout et le contraire de tout” (Montaigne)

LULI AUGUST STURDZA și-a intitulat cartea “...Așa s-au întâmplat, așa le-am însemnat... ție, care le citești”.

A apărut la Editura “Anima” în 29 iulie 2001, adică exact la un an după ce ea s-a întors în coaja de nucă împreună cu mătasurile suple pe care le-a împrăștiat, generoasă, peste lume, peste noi. Ar putea fi un jurnal, niște “întâmplări”, niște “zise” (“dites”) dintr-un alt ev mediu însângerat, dacă n-ar fi mult mai mult și mai crud, istorie, pacoste, dezastru, disperare, cam tot ce s-a putut trăi și îndura într-o viață, în mii de vieți, într-un secol neîndurat de încăpător.

În ce se măsoară o viață? În ore, în zile, în întâmplări? Sau în kilometri, mii de kilometri parcursi cruciș și curmeziș prin lume, peste lume, la marginea lumii, poate și în kilograme, sute de kilograme, tone cărăte în mâini, în spate, în ranițe, reale, grele, în plase, în geamantane, în cutii, până când? Până unde? Până în cea din urmă cutioară ascunsă în alta, nu foarte mare, atât cât să încapă într-un minuscol colț binecuvântat de pământ.

“Așa s-au întâmplat... așa le-am scris?” Aș! I-a dat Dumnezeu și zânele de la căpătâiul leagănului de toate și din plin “...cel mai bine mi-a reușit să fiu clown - zice ea - și am fost de multe ori”. Numai că nu despre asta era vorba, ci de acel dar rar, răsplata divină pentru cei aleși: umorul. De la umorul subtil abia simțit care clocotea în ea gata să răbufnească, cu greu stăpânit, și-l doza și-i scăpa doar un firicel pe la cusături, ca să nu pleznească, până la acela cumplit, umorul tragic (“asta-i tragedia, fir-ar ea să fie, cum să râdem de ea?!”).

O mână de om care nu avea dreptul să obosească pentru că avea în ea, înscrisă pe un fir de funigel cam ca acela, miraculos, cu care mama colibri, cât o unghie își leagă puii - nu mai mari de 14 mm - ca să nu cadă din cuib, comanda biologică irațională, implacabilă, “cară și te cară”.

...am învățat de la animalele care au trăit în preajma mea, de la grădinile pe care le-am îngrijit, am învățat de la copacii sub care m-am odihnit: cățiva, fiindcă de puține ori mi-a fost dat să mă odihnesc”.

Prin citatul din Montaigne, Luli August Sturdza caută să-și explice lucruri de neexplicat, să înțeleagă ceea ce e de neînțeles. Pentru că, dacă cele povestite s-au întâmplat așa, - și, desigur, așa s-au întâmplat -, talentul ei nemăsurat a avut grijă să le fotografieze, să le schițeze din toate unghiurile, cu toate schimele și scâlâmbăilele, bust și sepia și tehnicolor (ca în acel “anunț”, Pictor Fotografu Român Luli August Sturdza esecut orce Poze & Figuri Den Vieațele Dvs Față sau Profile chear Pe Timp Ploes...)” gravură și caricatură, îndulcite, uneori de o undă scurtă de îngăduință care le face suportabile.

“Prin care simț primim uneori înștiințări, hodoronc-tronc, rupte de orice logică? Un telegraf smintit emite, de-nu-știm-unde, câte un mesaj care nu se leagă de nimic. - *Anapoda!* (este chiar titlul “întâmplării” din care citez) - zicea bunica mea. După ani (sau zeci de ani), acel mesaj se așează - verigă normală - într-un prezent banal. Dacă îl recunoaștem, ni se taie răsuflarea întrebându-ne: *ce magic periscop* văzuse prin Vreme?”

...Și iată, peste câteva zeci de pagini ca de ea însăși, fără să-și dea seama, ori prin gând să-i treacă în capcana vorbelor-tainic-periscop... Vorbele noastre rostite cu nonșalanță, cu blestemata nevoie de a sfichiui a-cel ridicol tragic/savuroasă, antologică acea reînnoare a unui “os domnesc” din familia soțului ei, inginerul Petre Sturdza, și, mai

“pe șest”, strecurarea fără permisiunea și binecuvântarea înaltelor fețe manastirești, a urnei cu cenușa unui unchi care-și dorise să stea laolaltă cu strămoșii. De bună seama, greul și căratul și spartul cavoului, dezhu-matul și înhumatul cad tot pe spinarea, pe umerii, pe brațele și pe istețimea puternice, invincibile Luli-Ioana. Întâmplarea poartă numele Sfântului Mițu... Pentru ca într-o zi...

Cartea apărută la Editura Anima - în condiții excelente, așa cum fiecărui autor i-ar plăcea să-și vadă operele - a fost îngrijită de nepoata autoarei, Raluca Tranulis, iar ilustrațiile sunt reproduceri după lucrările autoarei.

Alcătuia în două registre, Aici și Acolo-Dincolo, fără, de fapt un hiat care să le izoleze artificial în doi coconii distincti. Același om trăiește la fel mai multe feluri de viață, mai multe vieți, “le tout, et le contraire de tout”.

Ceea ce de fapt vreau să spun este că nu am citit de mult un roman atât de pasionat, de neîndurat și de aprig sub semnul celui dulce-îpocrit “așa s-au petrecut...” De la venirea tovarășilor aducând pe tancurile lor lumina de la răsărit și păduchii celei mai cumplite epidemii de tifos exantematic până la aiuritorul, obsedant “Vin Americanii” (unde am mai auzit eu asta?), de la apariția soldatului sovietic de lângă șosea până la mutilarea Arcului de triumf - “cu ipsos și mistria se șterge istoria Românilor”.

Șoseaua Kiseleff îi prilejuiește autoarei (care a locuit chiar lângă numărul 14, unde mama ei, neasemuita Miluc, conducea un cămin de domnișoare) o promenadă într-un alt București, pe care mulți dintre noi l-au visat doar, ori l-au știut din cărți (Luli îl citează pe Paul-Emil Miclescu) și trăiesc nostalgia după acel oraș curat și civilizat pe care nu l-am apucat.

Din superba scrisoare a Monicăi Lovinescu, prietenă din tinerețe cu Luli, cititorul poate afla câte ceva din viața și lupta continuă, din rezistența ei împotriva abjecției, a absurdului.

Măinile Ioanei-Luli erau magice, era în stare să facă orice din orice. Strălucită elevă a lui Eustațiu Stoenescu, ea nu se mulțumește doar să picteze, are cuptor de ceramică, suflă sticlă, face broderii migăloase și tapiserie, ba chiar - ca să trăiască - pictează cordoane pe lemn - pe care le amintește și Monica Lovinescu, face costume, decoruri, ba chiar și regie de film, primele filme care s-au turnat în România anilor '46, sub ochii vigilenți ai consilierilor sovietici.

Celălalt registru, al mirajului numit Hollywood și al Orașului Îngerilor L-A, este trista poezie a unei reușite mult prea dureroase, cu muncă peste măsură, cu talent irosit - chiar dacă, uneori recunoscut și premiat, dar, cum se zice, “le coeur n’y est plus”.

Ce rămâne după ce nu mai rămâne nimic? Rămâne arborele de caroba cu două mii de colibri născuți din minusculii Wu și Li (cele două elemente fundamentale ale universului), crescuți cu pipeta de Luli din patru în patru ore, rămâne curbura pământului pe care-și odihnește din când în când capul ostenit, rămâne întrebarea pusă în zori de zi, “soare, soare, ce mai e pe-acasă?”.

Și dorul nostru după o prietenă de excepție care și l-ar fi vrut, cum spunea, pe Nicu Steinhardt frate și pe Andrei Pleșu, fiu.

Maya Belciu

ADRIAN MARINO s-a născut la 5 septembrie 1921 la Iași, ca fiu al lui Nicolae Marino (de profesie inginer) și al Ecaterinei Marino (înainte de căsătorie: Zădig). Parinții săi aveau ascendenți macedoromâni. În orașul natal a urmat Liceul Militar (1933-1937), Liceul Internat (1938), Seminarul Pedagogic (1939-1941) și Facultatea de Litere (1941-1943). Și-a terminat studiile universitare la Facultatea de Litere a Universității din București, pe care a absolvit-o în 1945. Între 1945-1948 a fost asistent al lui G. Călinescu la Catedra de istoria literaturii moderne.

A debutat la 18 ani cu un articol despre H. Sanielevici publicat în *Jurnalul literar* și a colaborat, în continuare, la *Lumea*, *Națiunea*, *Revista Fundațiilor Regale*. În 1947 a devenit doctor în litere, cu lucrarea *Viața lui Alexandru Macedonski*, realizată sub îndrumarea lui G. Călinescu. Cariera sa universitară, începută sub cele mai bune auspicii, s-a întrerupt brusc, în 1949, când a fost arestat, din motive politice. A stat în închisoare până în 1957, apoi a avut domiciliu obligatoriu în satul Lătești din Băragan până în 1963. De la 28 la 42 de ani, perioadă de maxim randament pentru munca intelectuală, a fost privat de accesul la informații și de posibilitatea de-a se exprima.

Repus în drepturi, s-a angajat, cu o energie ieșită din comun, în recuperarea timpului pierdut. După câțiva ani de adaptare, a început să publice impetuos câte o carte pe an (*Viața lui Alexandru Macedonski*, 1966, *Opera lui Alexandru Macedonski*, 1967, *Introducere în critica literară*, 1968, *Modern, modernism, modernitate*, 1969). Apoi, prin tipărirea volumului I, literele A-G, din monumentalul *Dicționar al ideilor literare*, în 1973, a chemat întreaga critică românească la o competiție cu o miză mai mare decât aceea din paginile revistelor literare. Adversar declarat al foiletonisticii, pentru care nu are frivolitatea, dar nici farmecul necesare, s-a făcut repede antipatizat de cronicarii și recenzenții momentului. Relativa izolare, în loc să-l alarmeze, i-a alimentat orgoliul. Cu aerul că nu are loc să se manifeste în spațiul vieții culturale din România, a întreprins numeroase călătorii de studii în străinătate (Franța, Anglia, Spania, Elveția, Olanda, Danemarca, Finlanda, Portugalia ș.a.) și a participat la congrese și colocvii internaționale (la Montréal-Otawa, Innsbruck, Madrid, Pisa, Strasbourg ș.a.), iar unele cărți le-a scris direct în alte limbi. Sucesele obținute în afara granițelor le-a relatat provocator și uneori cu o insistență obsesivă - în notele sale de călătorie. Treptat a devenit o somitate în domeniul teoriei literare și al hermeneuticii terminologiei criticii, calitate care i s-a recunoscut și în România (probabil, spre dezamăgirea sa).

După 1989, a continuat să se manifeste ca un adept al construcțiilor teoretice de mare anvergură, tipărind, printre altele, lucrarea în cinci volume *Biografia ideii de literatură*. În plus, a publicat și continuă să publice și în prezent numeroase articole de atitudine, pledând cu autoritatea pe care i-o dau vasta cultură și impunătoarea sa operă pentru renunțarea la stereotipiile de gândire comuniste, pentru democrație, pentru integrarea României în Europa. Din Cluj, orașul în care s-a stabilit de câteva decenii, ține sub observație tot ce se întâmplă în societatea românească.

[O parte dintre informațiile privind biografia lui Adrian Marino au fost preluate din *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, Editura Albatros, 2000; articolul, remarcabilă sinteză critică, îi aparține lui Mircea Martin.]

LA O NOUĂ LECTURĂ de Alex. Ștefănescu

ADRIAN

Expedițiile unui intelectual român

ÎN ipostaza de vizitator al țărilor din Vest, Adrian Marino nu este naiv ca Dinicu Golescu, nu se lasă copleșit de ceea ce vede, dar nici nu are dezinvoltura unui turist care crede că a înțeles totul fiindcă s-a fotografiat lângă Turnul Eiffel.

Cuvântul "expediții" se potrivește cel mai bine călătoriilor de studii întreprinse de el. După cum reiese din însemnările publicate în volumul *Prezențe românești și realități europene* din 1978, intransigentul critic al ideilor literare - sau "ideocritic", cum îi place să se prezinte - face înaintea fiecărei plecări în străinătate pregătiri serioase și complete, ca un explorator julesvernian. El se străduiește să nu piardă nimic din vedere, de la umplerea stiloului cu cerneala și până la cercetarea meticuloasă a scrierilor din și despre țara de destinație. Improvizatia îl înspăimântă, iar uneori, cum se întâmplă în Portugalia, îi dă o senzație de eliberare, tocmai din cauza îndelungatelor pregătiri dinaintea plecării. La fel de bine organizate - cel puțin de către vizitator - sunt vizitele propriu-zise, în cursul cărora are grijă să nu lase nevalorificat nici un minut din timpul întotdeauna prea scurt de care dispune. Așa se explică de ce își procură de fiecare dată, la fața locului, o schiță exactă a orașului sau regiunii în care se află, de ce ia pretutindeni note, de ce pătrunde cu o curiozitate avidă în fiecare muzeu și în toate bibliotecile de care ia cunoștință, chiar și în cele particulare.

Jurnalul de călătorie poate fi citit neapărat ca un document despre țările vizitate, ci mai curând ca unul despre Adrian Marino. Acest tip de lectură este de altfel în spiritul cărții, întrucât nici autorul nu uita vreo clipă de sine, făcând dovada unui orgoliu permanent activ. A unui orgoliu pe care și-l afirmă cu o simpatie inabilitate. În primul rând, jurnalul este blindat de un masiv studiu despre jurnal - nu numai despre gen, ci și despre textul din carte - în care autorul, urmărit mereu de gândul că nu-i vor fi înțelese intențiile, strădaniile, meritele, oferă numeroase justificări, cu anticipație și cu obstinație, anatimizându-i preventiv pe toți eventualii cititori de reacdință. Cu acest prilej se plângă și de șicanele care i s-au făcut de-a lungul timpului, prin "șicane" înțelegând neaderarea entuziaștă a unor critici la propria-i direcție; în replică la atitudinea lor frigidă, invocă audiența pe care a găsit-o în rândurile publicului larg (susținând că primește numeroase scrisori aprobatoare și admirative de la necunoscuți, după apariția fiecărei cărți).

Atât în studiul introductiv, cât și în paginile de însemnări referitoare la Portugalia, Danemarca, Anglia și Franța, sunt înregistrate toate dovezile de simpatie sau măcar de atenție din partea celor din jur. Așa cum sunt înregistrate și toate dovezile de nepolitete, pe care autorul jurnalului nu le va uita - se înțelege - niciodată. Adrian Marino precizează câte recenzii s-au scris despre cărțile lui în țară și câte în străinătate, atrage atenția asupra faptului că

publicația de care se ocupă, *Cahiers roumains d'études littéraires*, figurează pe listele de recomandare din unele biblioteci, numără persoanele care vin la conferințele lui și observă dacă se aplaudă sau nu, colecționează afișele (inclusiv pe cele scrise de mână) care au anunțat conferințele etc.

Iată câteva pasaje, de un savuros pitoresc caracteriologic:

"Să amintesc, în trecere, și faptul că jurnalul portughez este cel mai întins text românesc de această natură, despre Portugalia, după placheta lui N. Iorga, din 1928, iar cel englez, la fel, cel mai întins scris de un «critic» sau «eseist» despre Anglia după *Nord-Sud* de M. Ralea din 1945"; "Oricât ar părea de paradoxal, succesul de critică și public de care s-au bucurat *Dicționar de idei literare*, I și *Critica ideilor literare* nu mi-a dat o satisfacție reală, deoarece - în ciuda elogiilor - aceste proiecte n-au fost bine înțelese și adesea chiar deloc înțelese. *Dicționarul*, I, în treacăt fie spus, a avut peste 45 de cronici în țară și în străinătate, un fel de record absolut în materie, și totuși

proiectul său esențial a scăpat criticii noatre"; "Vorbesc despre *L'Avant-garde et tradition retrouvée*, a «ieșit», cred, bin culeg - o, vai! - chiar aplauze și o asisten foarte decisă și o *monitrice* îmi cer text să-l multiplice."

Din stilul autorului face parte un mod gospodăresc de a înțelege acțiunea culturală. Pentru Adrian Marino în raza cultur intră numai ceea ce este tipărit, glosa menționat într-o bibliografie. Conținutul plărilor norilor nu-l interesează niciodată, n i se pare revelatoare.

"Ideocriticul" are în minte o listă c "obiectivele" culturale din fiecare localitat și scopul său, urmărit cu tenacitate, este s bifeze toate punctele de pe această listă. Dacă ar găsi un așezământ închis, ar rămâne cu sentimentul unui eșec. Iar c reușește să vadă, în fine, un loc vestit rasu flă ușurat, ca și cum ar scăpa de o povară. Când ajunge în Danemarca, la castelul "lu Hamlet", exclamă:

"Încă o obsesie daneză eliminată: Hamlet și castelul *Elsenore*..."

MARINO

Vântul de ordine: hermeneutică

HERMENUL "hermeneutică", derivat de la numele lui Hermes, purtător de cuvânt al zeilor, și însemnând interpretarea sau interpretare proasă, a suferit un proces de depreciere ca foiletonistică, ajungând să aibă o valoare aproape exclusiv decorativă. În condiții, efortul lui Adrian Marino acreditat ca standard al relansării critice "n-a prea fost observat. Lipsa unui demersurilor teoreticianului se explică în parte prin insistența pe o atitudine de diplomație cu care el cunoscute convingerile, reținute de fiecare dată la un fel de megapublicistic. Un latent simț justițiar din partea publicului să dea atenție în primul rând autorilor discreți, asemănători cu "șarpea" din poveste, chiar dacă această discreție nu este decât un truc de mare altul. Este regretabil că se poate așa, întrucât fanfaronada scientista Adrian Marino reprezintă în fond o lipsă de sinceritate stângace, un donquijotism erudit și conștiințozității care ar putea mai mult credit decât i se acorda.

Hermeneutica lui Mircea Eliade. Adrian Marino se angajează într-o întreprindere dificilă - gândirea gândirii lui Mircea Eliade - pe care o duce cu bine la capăt. O abordare solidă și neșovăitoare - funcționează cam cum funcționează o mașină de defrișat terenuri - asigură o abordare lentă, dar sigură în interiorul unei bogății luxuriante. Exegeții reușesc de la început să investigatia să te dezinteresată; el are, printre altele, meritul de a-și revendica un precursoriat pentru propriile lui stradanii în domeniul hermeneuticii. Această adeziune la critica însuflă analizelor un elan intelectual asemănător cu patetismul. Auto-izbucnește niciodată în exclamații iaste profane, ci, dimpotrivă, își menține în ceea ce privește tonul, o desăvârșită alitate, însă insistența ieșită din comun de doare, rigoarea excesivă a argumentării, caracterul explicit și în cele din urmă tautologic al întregii dizertații sunt semnele unui fanatism rece. Cântecul de rație religioasă nu se caracterizează, ci ele printr-o monotonie obsesivă? Iul lui Adrian Marino, mereu întărit și arit acolo un ar putea fi fisurat de vreo acție, nu are un aspect prea atrăgător, dar în respect. Se simte că autorul nu este imulant, ci crede că într-o misiune de importanță în elaborarea unei hermeneutici a hermeneuticii lui Mircea Eliade.

Unii autori care cu o combinație de câncuvinte reușesc să se facă remarcă de ori, să provoace un fel de reverberații nu mai încetează să se amplifice. Adrian Marino nu are acest noroc. În cazul lui efort de persuasiune sisific abia reușește - dacă reușește - să impună câteva idei. O idee de acest fel este "pansemantism" gândirii lui Mircea Eliade. După cum se din studiul lui Adrian Marino, pentru Mircea Eliade nimic nu există pur și simplu fiecare element al lumii înconjurătoare

are o semnificație, iar principala sarcină a minții omeneste o reprezintă descifrarea și interpretarea acestei semnificații. Totodată, înțelesul ascuns este, în viziunea lui, un înțeles original, pierdut în negura timpurilor. Hermeneutul trebuie să-l recupereze folosind ca material documentar variante "profane", degradate ale mesajului din trecutul îndepărtat. Adrian Marino înfățișează cu claritate întregul proces de reconstituire a sensului primordial, proces echivalent cu o arheologie în straturile de culturi istorice succesive.

Ar fi fastidioasă o analiză a modului cum analizează Adrian Marino modul de analiză folosit de Mircea Eliade. S-ar ajunge la o hermeneutică a hermeneuticii hermeneuticii. Există totuși aspecte care - prin polemismul lor implicit - pretind o discuție mai atentă.

Alunecând, în mod irepresibil, de la hermeneutica lui Mircea Eliade la problemele criticii literare de ultima oră, Adrian Marino deplânge, ca și altădată, superficialitatea care, după părerea lui, stăpânește domeniul și incriminează, înainte de toate, preocuparea exegeților de a explica ce anume le spune *lor* opera literară fără a mai lua în considerațiile intențiile autorului. Adeptul hermeneuticii confundă obiectivul unui critic literar cu acela al unui antropolog. Primul urmărește să măsoare efectul pe care expresivitatea unui text îl are asupra sensibilității estetice a cititorilor și, în acest scop, se studiază pe sine în timp ce citește, măsurând emoția trăită, explicând-o etc. Al doilea urmărește cu totul altceva: să afle ce anume spun scrierile examinate despre ființa umană, astfel încât este firesc să se intereseze și de intențiile autorului, eventual pentru a estima ruptura dintre proiect și realizare. Critica literară și-ar schimba în mod amatoristic obiectul dacă ar căuta sensul "original" al unei opere.

Cu aceeași aversiune nejustificată tratează Adrian Marino impresionismul unei mari părți a criticii literare, considerându-l naiv și demodat într-o epocă a evaluărilor științifice, verificabile. Pe de altă parte, însă, datorită probității sale structurale, admite că și la Mircea Eliade există întotdeauna o intuiție care precede desfășurarea propriu-zisă a investigației. La urma urme-

lor, este firesc să fie astfel, întrucât în aproape toate științele umaniste "metoda" de bază rămâne tot un anumit lirism, o anumită angajare afectivă.

În scrierile lui Mircea Eliade participarea afectivă, fie și disimulată cu ingeniozitate scriitoricească, are un rol important. Depășindu-și vechea și cunoscuta antipatie față de "critica creatoare", Adrian Marino recunoaște aceasta, chiar dacă mai face din când în când referiri bombanitoare la erudiție, la tehnică etc. Sub o aparență glacială, demonstrația lui ascunde un dramatism de idei, o dispută captivantă între capricioasele resentimente și datoria de a spune adevărul.

Un european: Adrian Marino

DIN texte "europene", unele ocazionale, aparute în reviste românești și străine între 1968 și 1964, Adrian Marino a compus un volum publicat în 1995, *Pentru Europa*. Ceea ce putea fi doar o culegere de articole eterogene se înfățișează ca un studiu sistematic, din care nu lipsesc un istoric al problemei, o definire științifică a termenilor, o descriere din perspectivă filosofică a europeanismului și un program practic de afirmare sau de redescoperire a spiritului european în România. La acest din urmă punct, scriitorul se dovedește mai clarvăzător decât oamenii politici, întrecându-i pe propriul lor teren. Ideile sale ar putea oricând constitui un program politic realist, în timp ce acelea ale multor politicieni - utopice, pur retorice - rămân literatură.

Realismul viziunii lui Adrian Marino își are originea în spiritul său critic. Deși

este în mod evident un patriot, stăpânit de dorința arzătoare de a-și vedea țara salvată, eseistul analizează caustic felul de a fi al românilor; îl supune pe cititor la ceea ce s-ar putea numi o cură de dezintoxicare de iluzii. Referindu-se, de pildă, la originile românilor - prin tradiție mitologizate - îi anunță sarcastic pe compatrioții săi că Herodot n-a făcut numai afirmația, citată ritualic la sărbătorile naționale: "după indieni, neamul tracilor este cel mai mare din istorie"; istoricului grec îi aparțin și următoarele aprecieri: "Dar unirea lor e cu neputință și nu-i chip să se înfăptuiască, de aceea sunt ei slabi"; La ei trândăvia este un lucru foarte ales, în vreme ce munca câmpului, îndeletnicirea cea mai umiltoare"; "La traci există următoarea rânduială [...], își vând copiii pentru a fi duși peste hotare."

Spiritul critic al lui Adrian Marino se exercită fără reținere și în evaluarea situației actuale: "Interesele acestei noi clase politice sunt indisolubil legate de politica expansionistă de dominare a Rusiei. Moscova, centrul de interes negativ al Europei, rămâne steaua sa polară." Drept urmare, pronosticul privind șansele României de a se reeuropeniza rapid nu este optimist. În mod paradoxal, însă, studiul are un efect stenic asupra cititorului. Ea nu este un anestezic, ci un întăritor. Autorul face o demonstrație practică de apreciere a unei stări de lucruri și de planificare realista a unei eventuale operațiuni de salvare. Procedează (poate și în scop pedagogic) ca un european.

*fragment dintr-un studiu mai amplu

CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ. *Viața lui Alexandru Macedonski*, Buc., EPL, 1965 • *Opera lui Alexandru Macedonski*, Buc., EPL, 1967 • *Hermeneutica lui Mircea Eliade*, Cluj, D., 1980 (trad. în lb. fr., Paris, Gallimard, 1981) • *Cenzura în România*, schiță istorică introductivă, Craiova, Ed. Aius, 2000.

TEORIE LITERARĂ. *Introducere în critica literară*, Buc., Tin., 1968 (trad. în lb. magh., Buc., Kr., 1979) • *Modern, modernism, modernitate*, Buc., Univ., 1969 • *Dicționar de idei literare*, vol. I, A-G, Buc., Em., 1973 • *Critica ideilor literare*, Cluj, D., 1974 (trad. în lb. germ., Cluj, D., 1976; trad. în lb. fr., Bruxelles, Complexe, 1978) • *Hermeneutica ideii de literatură*, Cluj, D., 1987 (trad. în lb. it., cu titlul *Teoria della letteratura*, Bologna, Il Mulino, 1994) • *Biografia ideii de literatură*, vol. I-V, Cluj, D., 1991-1998.

ESEISTICĂ, PUBLICISTICĂ. *Ole! España*, Buc., Em. (ed. a II-a, Craiova, Ed. Aius, 1995) • *Carte europene*, Cluj, D., 1976 • *Prezențe românești și realități europene*, Buc., Alb., 1978 • *Evadări în lumea liberă*, Iași, Institutul European, 1993 •

Craiova, Ed. Aius, 1996.

CĂRȚI ÎN ALTE LIMBI. *Rumänische Erzähler der Gegenwart*, Gute Schriften, Bern, 1972 (antologie) • *Littérature roumaine. Littérature occidentales. Rencontres*, Buc., Șt.-Enc., 1981 • *Etiemble ou le comparatisme militant*, Paris, Gallimard, 1982 (trad. în lb. jap., Tokyo, Keiso Shobo, 1988) • *Tendences esthétiques*, în "Les Avant-gardes littéraires au XX-ième siècle", vol. II, Théorie, Budapest, Akadémiai Kiado, 1984 • *Comparatisme et Théorie de la Littérature*, Paris, Presses Universitaires de France, 1988 • *The Biography of "the Idea of literature". From Antiquity to the Baroque*, Albany, State University of New York Press, 1996.

Pentru Europa. Integrarea României. Aspecte ideologice și culturale, Iași, Pol., 1995 • *Politică și cultură. Pentru o nouă cultură română*, Iași, Pol., 1996 • *Al treilea discurs*, cultură, ideologie și politică în România (Adrian Marino în dialog cu Sorin Antohi), Iași, Pol., col. "Duplex", 2001.

ANTOLOGII. *Revenirea în Europa. Idei și controverse românești, 1990-1990*. Antologie și prefață de Adrian Marino, Craiova, Ed. Aius, 1996.

Raluca STOENESCU

RALUCA STOENESCU scrie o proză melancolică și reflexivă. Narațiunile ei sunt compuse cu simț muzical, fiecare moment epic având un fel de ecou, care se stinge lent. În povestirea *Pisicile*, din care am ales un fragment pentru cititorii *României literare*, suferința din amor a oamenilor re-

verberează în lumea pisicilor, mod ironic de reprezentare a relației dintre bărbat și femeie. Depart de a fi o cinică, Raluca Stoescu (născută la 6 mai 1973, profesoara de engleză în București) *deplânge* iluziile pe care le spulberă. Merita să urmărim cu atenție evoluția ei ca prozatoare.

Alex. Ștefănescu

PISICILE își strigă singurata-tea. Sau și-o cîntă, cine poate ști? Miezul nopții, septembrie și strazi întunecate la periferia orașului, unde pisicile-și strigă singurata-tea ca niște prunci înfomețați. Își strigă singurata-tea sau plăcerea? Au tăcut... Înseamnă că și-au găsit perechile?

- Tu ai stins candela? îl aud pe bătrîn.

- S-o fi făcut curent, îi răspunde ea într-o doara.

Pași țîșiiți pe covor. Trec unul pe lingă celalalt, îi aud chiar și cînd nu-și vorbesc, icnesc doar, nu-și spun nimic, din cînd în cînd se privesc pe furiș, așteaptă ca celalalt să moară înaintea lui, să moară odată, să moară în somn, să se-mpiedice într-un colț de covor. Se pîndesc. Și se-ncrîncenează să trăiască pînă la capăt, fiecare mai mult decît celalalt, ar da aproape orice să-l vadă pe celalalt murind.

Noaptea le e cel mai greu. Mai ales de cînd cu anunțul.

Căutam o casă, cînd am zărit anunțul - doi bătrîni își dădeau toată casa - cu excepția unei camere (a lor) - unor tineri - cu condiția să li se plătească lunar o sumă oareșicare de bani. Așa l-am cunoscut pe bătrînul Leon. Nu vorbește prea des despre Ara, soția lui. Îi privesc cu coada ochiului duminică, ziua în care ne cheamă la masă, pe mine și pe Norica, stăm toți patru în salon și mîncăm în liniște. Mă fixează întîi pe mine, apoi pe ea, de unde vine "Norica", se miră ei, ea-și ridică privirea din farfurie, de la "Eleonora", răspunde scurt. O simt încordată, se-ntreabă ce căutam noi în casa asta veche de-o sută de ani, care numai Dumnezeu știe cînd o să fie a noastră. Bătrînii și casele vechi au ceva de spus, au povestea lor, îi spun. Ei nu-i plac poveștile. Bătrînii au insomnii, nu? M-a-ntrebat acuzor și de-atunci n-am mai auzit-o rîzînd - probabil știe și ea cît de subțiri sint pereții și dac-ar ride, atunci bătrînii ar crede că noi sîntem fericiți. Ne iubim în tăcere, așa or face și ei, Leon și Ara, mă-ntreb uneori, deși cred că nu. Nu se mai iubesc. Sint prea bătrîni. Pisicile-și urla singurata-tea. Sau plăcerea. Își cheamă perechile? Probabil. Norica adoarme prima, îi aud răsufletul, i-o simt fierbinte, mai mult mi-o imaginez în ultimul timp, de cînd îmi întoarce spatele. I s-o fi pîrînd că tăcerea e-un răspuns. Încep să am insomnii. Semn că îmbătrînesc. Ea a rămas singura tinăra într-o casă în care ceilalți doar încearcă să doarmă. Dimineața mă privesc îngrijorat în oglinda din baie - am albit peste noapte, barba e albă, cu fiecare dimineață mai albă, apoi mă rad și redevin eu, dar nu pentru mult, mi-e teamă ca Norica să nu se trezească înaintea mea și să mă vadă bătrîn, străin cu totul. Încerc să șterg urmele bătrîneții, nu vreau să-i aduc aminte de toți cei care-au sfătuit-o să nu se mărite cu un bărbat mai în vîrstă cu cincisprezece

ani. Nu-i nimic, nu se simt, mi-a spus la-nceput, acum însă aș da orice să știu ce-i în mintea ei, să-i scormonesc fiecare colțor al minții și-al sufletului, s-o întreb tu chiar nu vezi sau nu vrei să vezi că sint mai bătrîn cu fiecare zi care trece?...

Tace din ce în ce mai mult, o surprind privindu-l pe bătrînul Leon cu ochii îngustați, curiosi, poate se-ntreabă dacă așa o să-ajung și eu, nu știe că și ea o s-ajungă într-o zi să semene cu Ara, e inevitabil, iubita mea, nici tu n-o să te mai recunoști, n-o să mai semeni cu tine, n-ai să te mai poți apleca, răsufletul celui de lingă tine îți va părea greoaie. Azi dimineața ți-ai bătut cafeaua, ai aprins țigară de la țigară și nu ți-ai dezlipit privirea de la fereastră, e ritualul tău din fiecare dimineață, la ora la care copiii întîrzie la școală, mi-ai povestit odată că ai da un an din viață pentru o zi la catedră, tu și ei, ca la-nceput, tu și ochii lor care așteaptă ceva de la tine, semnul că pot ride. Coborai din tramvai, intrai pe poarta școlii și devenai altcineva - cel mai mult îți plăcea să-i faci să ridă, nu? Acum știu de ce ție nu-ți plac Leon și Ara, ei nu ridă nici odată, poate rid în sinea lor unul de altul sau de ce-și mai aduc aminte, dar cred că ai dreptate, bătrînii uita să ridă la un moment dat în viața lor.

Știi ce fac dimineața, iubita mea? Bine că nu știi, și oricum nu-ți stă ție gîndul la asta acum, tu ai altele la care să te gîndești, mulțumesc lui Dumnezeu. Mă prefac că citesc ziarul. Nu-l mai citesc de mult, așa e că nu ți-ai dat încă seama? Mă duc să-l cumpăr doar ca să-l mai întreb pe nea Tomiță de sănătate. "O să plouă", mă anunță el, semn că iar îi supără reumatismul. Abia după ce pleci tu îl citesc, îmi caut ochelarii mai întîi, pentru că fără ei literele-s inimaginabil de mici, dar în timp ce citesc mă gîndesc că nu știu cît o să-ți mai pot ascunde faptul că omul de lingă tine e bătrîn, timpul trece prea greu, mai ales noaptea, cînd îți ascult respirația, bătăile inimii, mă sperii cînd tresari, mă întreb ce-ai visat, a fost și de data asta aceeași mină care te strînge de gît și nu mai poți să respiri?

Din ce în ce mai singur, eu și pisicile. Sau poate că ele și-au găsit perechile, își strigă plăcerea, se-mperechează pe-acoperișuri, le aud în nopțile cu insomnii.

Bătrînii care veneau la Piticu' aveau insomnii. Așa-i spuneam birtului de pe linia tramvaiului, pe stînga erau depoul, spitalul, piața cu pomi pe mijloc și blocurile noi. Era de fapt o bodegă unde mergeam cu Mugur de obicei vineri seara. Noi, tinerii și ei, bătrînii, care păreau să fie acolo de cînd lumea, încrămeniți cu paharele de rachiu în mîna; erau Orlin, Simi, Vivica, Sandu și Leon, da, de fapt cred că acolo l-am văzut prima oară, nu era ca toți ceilalți, nu bea rachiu, stătea pierdut în fața unui pahar cu vin ore-n șir și sorbea cu

înghițituri mici, singurul lux pe care și-l permitea din pensia mică de fost librar, care și așa se ducea pe medicamentele Arei. De-aia stau aici, să n-o aud țîșîndu-și papucii prin casa, să n-o aud tușînd, n-avem nimic în comun, sîntem doi străini, fiecare cu gîndurile lui, nu știu cum face că stinge mereu candela, parcă o face intenționat, candela trebuie să stea aprinsă. Mi-a povestit mai tîrziu, mult mai tîrziu, probabil atunci cînd am început și eu să am insomnii, cînd aveam în comun nopțile cu pisici care-și strigau singurata-tea, credeam eu.

Îmi plăcea la Piticu', fiecare avea istoria lui, își schimbau povestea de la o săptămîna la alta, poate că nici ei nu mai știau cine erau sau fuseseră.

Orlin, neamț după mamă, fusese militar, apoi proprietar, o dată artist, altă dată spion, poate toate la un loc și nu era om rău, făcea cîinste de două ori pe lună.

Simi venea în fiecare seară. Îi era frică de-ntuneric de la moartea nevastă-si, Dumnezeu s-o odihnească-n pace, că i-am mincat sufletul, spunea el cînd își aducea aminte că trebuie să se ducă acasă.

Vivica era de-al casei, se născuse la Piticu', crescuse acolo, măturase podelele pînă a-ntîlnit-o pe Lili, fata bună, spuneau Orlin, Simi și Sandu, cine n-o cunoscuse pe Lili? Ca pe ochii din cap am iubit-o, să fiu al naibii dacă mint, să-ncremenesc aici, da' cînd am găsit-o cu frati-miu, mi s-a urcat singele la cap și-am pocnit-o. Da' asta s-a-ntîmplat după... stateam și mă uitam ca prostit la ei și tot nu-mi venea să cred, auziți ce făcea ea, îl învăța pe prostul de frati-miu să facă amor. De-aici i s-a tras, de la sufletul ei mare, c-avea suflet mare Lili a mea, da-n clipa-n care m-a zărit și a zîmbit, am văzut negru-n fața ochilor, fraților.

Sandu venea doar cînd făcea Orlin cîinste. În rest, nimeni nu știa cine e și de unde vine, spunea că fusese bogat pe timpuri, înainte de război, avusese pămînturi, da' rămăsese peste noapte fără ele.

ÎNTR-O seară Mugur a bătut mai mult ca de obicei, îl simțeam duhnind a rachiu ieftin, mi-a spus că bea de supărare că mă-nsor, odată și-odată tot trebuia s-o fac, l-am consolată, o să continuăm să venim aici din cînd în cînd, tu chiar nu înțelegi, încerca el să-mi spună chiar nu pricepi, bărbatul e făcut să fie singur, femeia nu face altceva decît să-l distrugă, nu trebuie decît să te uiți la ei, privește-i cu atenție, mi i-a arătat pe Orlin, Simi, Vivica și Sandu la o masă vecină, sînt fericiți împreună, n-au nevoie de femei, nici noi n-avem nevoie, îți dai seama cum ar fi, doar noi doi, ca-n vremurile bune?... Mai ții minte, a continuat Mugur, cînd mergeam în cimitir și ți se făcea rău - sute, mii de gîndaci roșii Ochii Domnului, ne plăcea nouă să le spunem, mișunau împerecheați pe morminte, oare de ce împerecheați, ne-ntrebam fascinați și-n același timp ne era greață, atunci ne-am gîndit să scriem despre viața sexuală a gîndacilor, da' n-am fost în stare nicio-dată să terminăm, tot ce ne trecea prin cap era că gîndacii, ca și oamenii, se plimbă prin cimitire, se-mperechează și nu se tem de lumina soarelui. Apoi ne-am pus întrebarea Cum?, întrebare la care n-am găsit răspuns, n-am aflat dacă actul sexual, copulația se producea din mers sau pentru asta ei se ascundeau pe undeva.

PISICILE

La Piticu' e doar pentru bărbați, pentru cei singuri, cărora le e teamă să fie singuri. Fumul plutește deasupra capetelor și se amestecă cu duhoarea de rachiu ieftin, uneori vin acolo doar ca să n-audă singurata-tea țîindu-le-n urechi.

Leon vine ca să n-o audă pe Ara tușînd. Dar mai mult ca să n-audă o voce care striga "Gregoria! Gregoria!" - "Aleargă! Aleargă!", e grecul Stavros, pe care-l aude și-n somn, cînd se visează iar urcînd scările, sute de scări cu munți de marmură-n spate și mereu vocea care striga "Gregoria! Gregoria!".

"Au trecut zeci de ani, povestește Leon, de cînd eram în Grecia și acolo emigranții cîștigă puțin, muncesc la negru. Lucram în construcții, trebuia să cărăm în spate plăci de marmură, pînă la etajul zece, dar în fugă. Și acum îl mai aud pe Stavros strigîndu-mi "Gregoria! Gregoria!", îl aud zi și noapte, nu pot să-l fac să tacă. Vin aici și-ncerc să-l înec în băutură, se pare că-i place și-ncepe să cînte afurisitul, urlă din ce în ce mai tare, doar că acum cuvintele sînt tot ce i-a mai rămas, nu trebuie să mai urc scări, tot ce trebuie să fac acum e să-ncerc să nu-l mai aud, să nu-l mai las să mă trezească noaptea, să mă urmărească.

Leon își așteaptă moartea din septembrie pînă de Sf. Andrei, spune c-ar vrea să-l ia Dumnezeu într-o toamnă și să-l acopere cu frunze de toate culorile, să privească ploaia de frunze, să-și plimbe pașii imaginari pe străduțele de lingă piața, să apese pe clanta ușii de la Piticu' cu o mină imaginară și să stea după-amiezele la locul lui, ascultîndu-i pe Orlin, Simi, Vivica și Sandu, mesetecînd rachiu, el să-și mestece Dumnezeu știe ce gînd și să-l simtă ca pe un nod în gît, deși n-ar mai simți nimic, cînd o veni ziua-n care să nu mai simt nimic, să nu mai aud nimic, să nu-mi mai aud oasele trosnînd. Știi, cînd eram mic, îmi plăcea să stau în întunericul camerei și s-ascult lemnele uscate trosnînd în sobă, ce sfîrșit pentru un copac, îmi spuneam.

Mă gîndesc că atunci cînd n-am să mai aud tusea asta blestemată a Arei, am să pot dormi și eu liniștit, Doamne, de cînd n-am mai avut un somn liniștit, numai pe lumea aialaltă cred c-am să pot dormi. Uneori se-neacă-n somn, iar eu nu fac nimic, n-o trezesc, o fac pe mortu' și mă rog la Dumnezeu s-o ia mai repede. Cred că nu s-ar mai chinui. Nici eu. Aș dormi liniștit. Cîteodata mi-e atît de somn... Mereu îmi spun "las' c-o să dormi destul pe lumea aialaltă", deși, pînă la urmă, depinde unde ajungi, dac-ai greșit, măcar cu gîndul, așa ca mine, nu se știe dac-o să mai apuci să dormi. Atunci cînd nu se îneca, toarce ca o pisică. Urasc pisicile. Cînd eram mic și ne făta pisica, îi luam puii și îi înecam, știi, pîsoii la naștere sînt orbi și surzi. Cred că nici ea nu mă putea suferi. N-apuca nicio-dată să-și vadă puii. O așteptam să intre-n călduri, să se frece de mobile, o lăsam pe stradă și-apoi, cînd se-ntorcea, îi pîndeam fiecare mișcare timp de 65 de zile. Am oroare de pisici și de copii, sper că n-aveți de gînd să faceți copii prea curînd, nu?

Mesele de duminică. Am impresia că-ncep să mă repet. Oricum, au devenit un ritual. Pe care l-aș da naibii.

Fața-n față cu Ara. Leon față-n față cu Norica. Mai întîi mulțumim Domnului. Apoi, la lumina sfîșnicilor, ne pîndim - cui îi va rămîne-n gît un os de

Sute de scrisori...

pește? Aceeași zeamă lungă de pește în fiecare duminică. Mi-e greu să găsesc oasele fără ochelari. Odata și odata trebuie să-i spun Noricăi.

- De unde spuneai că vine "Norica"? întreaba Ara.

- De la "Eleonora", răspunde Norica, atentă la oscioarele ei de pește.

Aceeași întrebare în fiecare duminică. Ca și cum ar uita de la o săptămână la alta. Așa o s-ajungem și noi, pare să spună Norica. Batrinii-și pierd memoria, memoria, nicidecum amintirile.

- Cind eram noi tineri... începe fiecare poveste a Arei, era altfel (Invariabil. Ce urmează de data asta?). Traiam la Dunăre, într-un orașel..., tata era pescar, sau așa credeam noi, de fapt, dacă mă gîndesc bine, cam toți erau pescari. Pleca nopțile de-acasă, spunea că pleacă la pescuit, de fapt cumpăra peștele de la un vecin, se ducea, cu ceilalți într-o circiumă, blestemată fie ziua-n care m-am născut, cred că era beat și-atunci, de fapt cind nu era el beat, nici nu-mi aduc aminte să-l fi văzut vreodată treaz, cind venea pe-acasă nu știam pe unde să ne-ascundem, noroc că nu venea prea des, avea o iubita-n port, stătea pe la ea cu zilele sau poate nu era doar una. Avea și el o vorbă de duh, era tare mindru atunci cind spunea "Viața mea?... vai de viața mea! Futere de icre!". Probabil avea o legătura strînsă cu peștele pe care-l cumpăra, ca să-l credem că venea de la pescuit. Normal ar fi fost să urască peștele, cel puțin de cind am aflat că ne mințea. Dar nimeni nu i-a spus nimic, ne-am făcut că nu știm și fiecare și-a văzut de viața lui. Mai tîrziu, cind am început să înțeleg unde se ducea, am început să-l urmăresc. Mergea altfel, părea mai tînăr. Poate și pentru că iubita lui era tînără. N-am putut însă niciodată să înțeleg cum de o femeie tînără îl iubea pe tata, care, orice i-ai fi făcut, tot a pește mirosea, doar toți miroseau a pește. Nici acum nu știu ce anume mă făcea să-l urmăresc, plecam de-acasă cu speranța că se va întîlni cu ceilalți și că se va duce totuși la pescuit, nu voiam să cred că tata avea o amantă, că putea să fie ca orice alt bărbat, să facă amor așa cum unii beau vin, cu poftă, dacă ți-e sete, cu înghițituri mici, cind vrei doar să savurezi, dar mai ales, fără să te-amețești, oricît ai bea, fără să te sature. Uneori uitam cit de mult îl uram, uitam că era tata și-i priveam din ascunzătoare mea - speram să dea greș, să i se spună că nu e decît un bătrîn care miroase a pește. Doar că el nu vroia să îmbătrînească. Se încapățîna să plece de-acasă și să iubească cu pasiune. Îl uram pentru asta. Doamne, cit aș fi vrut să fie un amărît de pescar, așa cum erau ceilalți. Dar el voia să fie altfel, ceea ce nu știu cum pînă la urmă, îl făcea să fie la fel ca toți ceilalți, își spune Ara povestea de duminică. De fiecare duminică. E povestea ei.

- Adică, ce vrei să spui? Cum adică toți bărbații sînt la fel?

- Nu mai știi cind ai plecat și tu la tîrg și nu te-ai mai întors decît după o săptămînă?

- Da' poate Sergiu nu-i la fel, își îndreaptă Leon privirile către mine.

Norica-și vede mai departe de oscioarele ei.

Nimic nu-i mai important pentru ea decît să nu care cumva să se înecă cu un os de pește. E calvarul ei de duminică. Maică-sa a murit înecată cu un os de pește. Așa că tace.

SUTE de scrisori și-au adresat - timp de 56 de ani (între 1934 și 1990) - marii lingviști Alexandru Rosetti (1895-1990) și Alf Lombard (1902-1996), corespondența dintre ei fiind întreruptă prin dispariția neașteptată a profesorului Al. Rosetti. Dintre ele - prin eforturile conjugate ale Ioanei Anghel și ale lui Nicolae Mocanu, cercetători la Institutul de Lingvistică și de Istorie Literară "Sextil Pușcariu" din Cluj, și ale lui Heinz Hoffmann, de la Universitatea din Lund (Suedia), - s-au putut recupera, din Arhiva Lombard de la Biblioteca Universității din Lund, 823 de epistole. Trioul româno-suedez a început editarea lor prin volumul *Alexandru Rosetti & Alf Lombard. Corespondența* (I, 1934-1964), apărut în anul 2000 prin grija excelentei Edituri Clusium (Cluj).

Întîiul volum prezentat discuției acum cuprinde 276 de scrisori - scrise în limba franceză - schimbate între cei doi iluștri protagoniști în primii 30 de ani după ce s-au cunoscut, între 1934-1964 cind relația dintre ei se transformase de mult într-o prietenie pe viață. Scrisorile lui Rosetti (180) au fost păstrate, în majoritatea lor în original de către Lombard (pentru economie de spațiu vom desemna mai departe prin R pe Rosetti și prin L pe Lombard), iar cele ale lui Lombard sub formă de ciornă de mina lui sau de copii după dactilogramă.

Ediția aceasta, nu ușor de realizat (motivate? numeroase călătorii Cluj-Lund cu tot ce acestea implica, transcrierea textelor, mai ales a manuscriselor - atît R cit și L avînd o scriere destul de dificil de descifrat - investigații și în Suedia și în România pentru a se afla unele date despre persoane sau întîmplări dintr-un trecut (foarte) îndepărtat etc.), a fost înfăptuită cu o mare acuratețe spre lauda celor trei editori. Fiecare scrisoare este urmată de o secțiune privitoare la datele "tehnice" ale corespondenței, iar în josul paginii ne întîmpină numeroase și, mai ales, bogate și extrem de precise note cu tot felul de date semnificative, cu bine venite explicații, note care ajung uneori la 3 sau 4 pagini! (v., de ex., p. 13-15, 56-59) ceea ce presupune cercetări de o mare seriozitate referitoare la personalitățile citate în texte, la confirmarea sau infirmarea unor aserțiuni din scrisori etc. În plus, ediția - însoțită de un necesar "indice de nume" - este ilustrată cu 26 de facsimile în care recunoaștem cu emoție scrisul sau măcar semnătura protagoniștilor.

Scrisorile schimbate mărturisesc o prietenie "sans nuances" dintre cei doi reputați lingviști care, la început, purtau în titlu formalele "Cher Monsieur" sau "Monsieur et cher confrère", pentru a trece, mai apoi, peste "barierele oficiale" și a deveni "Mon cher ami", "Très cher ami", "Mon cher et meilleur ami", deși niciodată nu au depășit acel "vous" atît de specific politeții franceze...

Ca într-o operă literară cu trei acțiuni paralele, *Correspondența* dintre R și L ne dezvăluie trei aspecte ale realităților trăite de fiecare în colțul lui de lume:

- Planul vieții generale din țară, liniștite (în România, pentru că în Suedia așa a rămas) pînă în pragul celui de al doilea război mondial, a urmat conflagrația cu duritatea și cu vicisitudinile ei; dar, cu optimismul său robust, R, la numai 2 săptămîni după bombardamentul care-i devastase locuința și incendiase etajele 3 și 4 ale Facultății, găsește tîria sufletească să-l lămurească pe L asupra... unui trifling R 39 (cifra reprezintă numărul sub care este editată fiecare scrisoare). Viața se continuă apoi și "malgré les difficultés actuelles, nous continuons à imprimer. La grande Stylistique de la langue roumaine de Iordan est entièrement composée" R 38, dar lui R îi este imposibil de a răspunde invitației la Collège de France "faute de moyens de transport" (R 40) și trebuie să solicite o invitație "oficială" pentru a merge la Lund "pour obtenir le visa" (R 132); dorinței lui R de a-și vedea continuată revista sa de suflet *Bulletin linguistique* (BL) i se răspunde cu un vehement articol incriminator în *Lupta de clasă* urmat de înlăturarea sa brutală din Universitate. În acest timp L, cu o anumită naivitate specifică, cere "une science pure, abstraite" (L 31) sau "la remise en honneur de la liberté absolue en matière de recherche (plus de fiches marquées D/documentaire/ ou S/secrete/ dans vos bibliothèques..." (L 45) sau întreabă, cu aceeași inocență (în 1957!) "N'allez vous pas bientôt faire venir en Roumanie les linguistes roumains réfugiés dans L'Ouest? Ne sont-ils pas en tout premier lieu des Roumains?" (L 46)...

- Planul vieții didactico-științifice se reflectă pe larg în scrisori. Cei doi savanți își recunosc foarte multe afinități în acest sens: opinii științifice asemănătoare, proiecte vaste de cercetare,

o "curiozitate" fără margini față de noutățile din specialitatea lor (manifestată cu precădere la R), aceeași percepție asupra oamenilor etc. Își trimiteau cu plăcere lucrările elaborate de fiecare dintre ei și le comentau, discutau despre prezența lor și a altor colegi, din țările lor sau din altele, la diferite congrese de specialitate, Rosetti îi cerea lui L colaborarea la BL, își spuneau "necazurile" științifice (Lombard - greutățile prin care a trecut pînă să poată impune în Universitatea suedeză româna ca "discipline autonome", cu teză de licență, L 75 iar Rosetti suferințele pricinuite de excluderea lui din Universitate și de la conducerea Institutului de Lingvistică și, apoi, bucuria "reincadrării", "restitutio in integrum" R 85). Alte trăsături asemănătoare dintre cei doi prieteni: îi unea interesul pentru elevii lor pe care-i urmăreau cu grijă părintească și cu generozitate, căutîndu-le - în momente cînd în România acest lucru era foarte dificil! - burse de specializare în străinătate (L pentru asistenta sa, Dagmar Falk, iar Rosetti pentru Andrei Avram, Emanoil Vasiliu, Marius Sala etc.) și, în fine, starea de

continua nemulțumire față de neterminarea lucrărilor lor, cursa contra-cronometru în fața atotputernicului timp pe care nu mai puteau conta prea mult. Astfel R a rămas neconsolat pentru imposibilitatea de a continua să publice BL și de a vedea tipărită monumentală *Istorie a limbii române* elaborată sub conducerea lui și rămasă în grija executorului sau testamentar, regretatul Liviu Calin, care a predat-o editurii desemnate de R, dar s-a "pierdut" după dispariția prematură a lui L. Calin... Și eu, în calitate de redactor adjunct, am căutat-o cu înfrigurare, dar nu i-am gasit urma... *Honni soit qui mal y pense*, dar nu ar fi de mirare să apară, cine știe cînd, sub cine știe ce nume... L, presat de trecerea inexorabilă a timpului, și-a incredințat "materialele" nefinalizate fidelului său prieten Heinz Hoffmann, rugîndu-l să le adaptească într-un loc uscat și peste ele să pună inscripția: "Pentru ceea ce viața lui Alf Lombard nu a fost destulă"... Temperamental cei doi însă nu se asemanau. R era prin excelență un spirit sintetic, ale cărui judecăți țîșneau prin adevărate "jeturi", în fraze scurte și pregnante. L era, din contra, un spirit dominant analitic ceea ce reiese și din aceste scrisori: ale lui R sînt, în general, foarte reduse ca întindere, aproape telegrafice, în care uneori răspunde chestiunilor lui L "pe puncte", în timp ce ale lui L sînt lungi, uneori foarte lungi, citeodata mai sentimentale - față de cele perfect "rationale" ale lui R.

- Planul vieții personale, în care relațiile foarte apropiate dintre cei doi specialiști s-au transmis și asupra familiilor lor. Se vizitau acasă, își făceau mici cadouri (de ex. o oglindă specific suedeză dăruită de L d-nei Maria Rosetti) iar L i se confesa lui R în momentele dureroase și tensionate ale separării de prima soție: "Autour de moi tout s'écroule" - 28.II. 1958, la care R îi răspunde prompt, la 3 martie, ca un adevărat prieten: "Je regrette de n'être pas auprès de vous". Pentru L această încercare a avut darul de a-i impune evaluarea priorităților: "C'est sur le plan scientifique que j'aurai à chercher le «bonheur» que je sacrifie sur le plan personnel" L 51.

După un timp L se mută într-o casă mică dar plină de farmec - considerată de R a fi "un bijou" -, a cărei pace te învăluia. Într-adevăr, cine a avut privilegiul de a fi oaspetele lui L indiferent că lucra în domeniul lingvisticii sau era, pur și simplu, recomandat de un prieten comun știe ce oază de liniște reprezenta pentru L această locuință și cite comori de știință românească erau strînse în imensa bibliotecă adunată de marele lingvist de-a lungul vieții lui. Este evocată în corespondență și atmosfera creată de L la Institutul de limbi romanice conceput de el și pe care-l conducea cu exigență pentru calitatea activității dar și cu căldură, cu atenție pentru fiecare cercetător, dintre care cel mai apropiat discipol i-a fost chiar editorul suedez al *Correspondenței*, Heinz Hoffmann.

Citeva mici observații à propos de notele din volum nu impietează cu nimic asupra valorii excepționale a acestei ediții. Nu se dau elemente despre "Mlle Maria Dumitrescu" recomandată de R lui L, nici despre prietenul devotat al lui R, Liviu Calin. La profesora Sabina Stroescu nu apare anul morții iar data decesului lui A. Răuță este eronată...

Oglindă a unor aspecte ale vieții și ale societății românești și suedeze timp de trei decenii ca și a stringerii contactelor între cei doi protagoniști, *Correspondența* reprezintă o extrem de interesantă frescă a împletirii dintre două destine în două țări complet diferite ca mentalitate, ca trecut și ca sistem social-politic. Odată terminată lectura acestui prim volum, așteptăm cu nerăbdare publicarea celor trei următoare, cu atît mai interesante cu cît se apropie de zilele noastre și pot fi urmărite cu nespuse folos și de cititorii mai tineri. Sîntem fericiți că asemenea ediții impecabile există și sîntem siguri că scrisorile din volumele viitoare vor da un contur și mai precis imaginii celor doi străluciți savanți atît ca personalități științifice de mare autoritate, cît și ca oameni "tout court".

Florica Dimitrescu

F. Aderca, prozator romantic

UN PREFĂȚĂTOR derutat pînă la confuzia valorilor de sarcasmele lui Felix Aderca credea a recunoaște într-insul un romancier ratat. Sub cuvînt că în literatura sa domîna mai mult faptul de viață, elementul brut-documentar, se credea îndreptățit să-l apropie de Cezar Petrescu cu care s-ar fi înrudit prin comuna înclinare spre transcrierea nudă a întâmplărilor trăite ori imaginate. Dar, nici vorba, spunea același comentator, Aderca este inferior lui Cezar Petrescu, scrisul celui dintîi avînd o pronunțată tenta didactică.

Pentru cine a întîrziat peste paginile atît de bogate în sugestii din *Femeia cu carnea alba* și din *Zeul iubirii*, realitatea este însă alta. Aderca n-are nimic didactic, dimpotrivă, tensiunea inteligenței sale încarcă lirismul cu toate descoperirile, fie ele sardonice paradoxale, fie pasionale, ale unui romantism deconcertant. E un artist subtil, cu excese savante epice care, deși lucid și chiar dezabuzat, percepe realul nu ca un om de idei, ancorat în amare sincerități, ci răscolit launtric de izbucniri patimase. Țipatul carni, este mai tare decît spectacolul spiritualităților învrăbite, de aceea prin filtrul reflexivității nu trec meditații filozofice cit iluziile iubirii trupesti și obsesiile ei. Într-un portret pe care îl consacră apariției în ediție definitivă la "Cugetarea Delafraș" a primului volum de *Opere* (1945) Tudor Vianu sesiza ciudățenia acestei personalități de un romantism renegat și totuși congenital: "Simt aci că portretul a dobîndit o complexitate pe care trebuie s-o rezolv. Cum să impac raționalismul d-tale cu lirismul biblic, dizolvat prin analiză modernă? Mi se pare că am găsit. Prototipul scriitorilor din familia d-tale spirituală este Heine, discipol el însuși al Regelui David și al lui Voltaire".

Desigur că masca scriitorului stînjenește cite odată efortul de a-l clasifica și încă și mai mult pe cel de a-l desluși particularitatea. Poate și pentru că aparține unei literaturi în care eroii sînt cel mai adesea oameni ai circumscriselor experiențe sociale, morale, politice. Ca și personajele unui Anton Holban (în linie strict psihologică) eroii lui Aderca trăiesc într-un regim sufleteșc monocord, dominați de o singură percepție și dispuși la o singură reacție. Ei se lasă legați de o unică voluptate, cea erotică și nu se supun decît unei singure experiențe, cea a simțurilor. De aceea nu vibrează decît la chemările lui Eros, un Eros care după cum exclama Tudor Vianu se dovedise mai carnal decît al vechilor greci.

Se înțelege că astfel stînd lucrurile nu ne întîmpină din paginile literaturii lui F. Aderca dezbateri și nici dezlănțuirii senti-

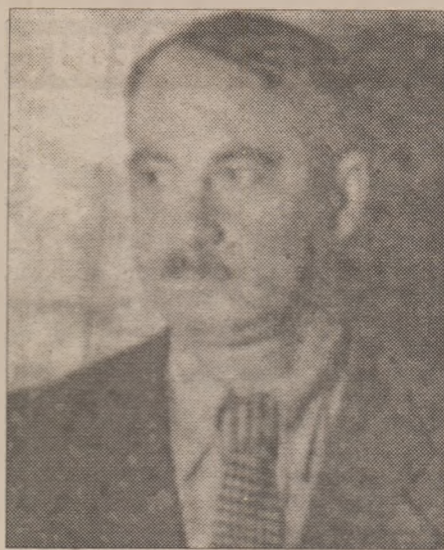
mentale (chiar și acestea implica, pînă la un punct un sistem constructiv, coordonate ale universului mai diferențiate) ci explozii senzuale, mici sabaturi ale instinctului. În pregătirea lor și mai ales în concentrarea factorilor care le declanșează resorturile și le fixează locul, se vedește arta și formula romantică a scriitorului. El este un bun cunosător al condiției umane. Are cu prisosință intuiția nevoilor ei sufletești curente. Știe cit de mintuitor, de reparator lucrează citeodată impulsul sexual. Și mai știe să nu se lase captivat de ceea ce este dizgrațios în manifestările lui. De fapt Aderca, lucrînd pe un teren activat de agresivitate (fie că este virilă, fie că se alimentează din subconștientul feminin) nu alunecă nici în impudoria fiziologică nici în speculațiile freudismului. Dacă este vreo exasperare ea ține de rezistențele, de rezervele unuiu dintre parteneri, rezerve biruite literar fără degradare și cu scrupulul obiectivării. Rezultă că Felix Aderca se complăce în mrejele unui rece analism? Lucrurile nu stau astfel. Deși eroii săi debordează de vitalitate în fond sînt niște melancolici care se calmează înainte de a înainta în iubire. Chiar dacă detestă refuzarea ei se complăce într-însa. Nevroza lor este produsă de o sete absolută de posesiune care nu poate fi împlinită. Viața lor interioară nici nu se împacă în aceste condiții cu simțămintele convenționale iar cînd acționează în virtutea acestora resimt o durere care îi irită dar care, totdeodată, îi improspătează. Atunci reiau ciclul, se lasă prinși în mrejele aceluiași act din care abia s-au smuls. Doamnelor Aurel, alter-ego-ul povestitorului, devine un personaj de contraste sesizante care își vede polarizate amintirile de dialectica curiozității erotice și de racirea aceleiași curiozități. Personajul este romantic fiindcă este, cum l-a numit Pompiliu Constantinescu, un imprudent paladin al instinctului. El ajunge la un conflict moral numai după ce a epuizat nu o convingere cit o decepție. Iar aceasta îl duce la alte și reînnoite peregrinări în căutarea iubirii pierdute, apoi regăsite, în cele din urmă spulberate. Planul concret al acestor stări psihice este colorat intens de tot felul de amănunte în dozajul cărora Aderca este un constructor ingenios. Misterul pe care îl întîrește în jurul lor vine din convergența irezistibilă de acceptări și refuzuri ale inevitabilului. Seismele pasionale pierd din relief pentru a se redimensiona mai realist. Sînt, în fond, avataruri minate de acidul unui presentiment ascuns, al bănuielii că totul este perisabil. În absența unei cauze înalte iluzia fericirii prin simțuri își distilează cu abilitate efluviile.

Dacă cineva obișnuit cu imaginea pu-

blicistului acid și pamfletar sau a naratorului haotic, capabil să cristaliceze altfel decît în sfera trivialului va dori să ne contrazică să-l invităm la citirea sau recitirea nuvelei *Grădinarii*, dar cu osebire a fragmentului *Ioana din Rogova*, tilhăroaica în stare de crimă și de iubire care, lucidă și totuși chinată de senzualitate, își ucide prada cînd este pe punctul de a o pierde. Numai un romantic poate istorisi cu atîta abundență de observații obsesia halucinantă a plăcerii fizice, stările de sațietate și de lincezeală, de ațitare și împlinire, de nervozitate și calm. Poezia bogată în rezonanțe se lasă cumva anticipată încă din *Codana roșie*. Aici iradiază parcă mai uimitoare. Este la mijloc nu intimitatea caldă a alcovului și nici zvonul unor puteri miraculoase. O febră bizară care umbrește limpezimea minții, un fel de maladie posesivă care încercuiește și stilizează simțurile extenuate. Prizonier în Ostrovul Corbului, prizonierul unei femei devenite haiduc și tilhar după ce făptuise o crimă ce o izgonise din sat, domnul Aurel zace răpus de malarie. În coliba în care așteaptă să fie răscumparat este pazit cu strașnicie și umilit de neputință, insultat de o inferioritate care îl crispează. Silueta Ioanei din Rogova pare un omagiu adus ritualului veneric în ceața peisajului danubian. Grădinar lacom, prințurile care îl amețesc cu miremele lor, domnul Aurel se lasă biciuit de propriul instinct și învins deopotrivă de cel al stăpînei lui care se complăce să deguste jocul primejdios atîta timp cit traiul rudimentar o face să aștepte primejdia și să o provoace. Mocnește în aerul acestei istorii o descărcare, dar ea întîrzie în prelungirea unei amare tristeți și a unei senine instinctualități.

Ca și în *Ioana din Rogova*, *Femeia ploilor* respiră același elogiul al feminității care supune și vindecă prin moarte. O întreagă estetică erotică prezidează euforia iubirii. Riscul este exterior acestei lumi în care rușinoasa nu este decît decreștitudinea. Dacă trupul și-a făcut datoria orice moarte este vrednică sa vină: "Mormîntul lui (gîndea Aurel - n.n.) să fie în culmea colinei de unde se revarsă apa roșii celei mari, prin atîtea artere, ca de la o inimă, pe toată fața grădinei. Va intra în sfîrșit, deplin în alcătuirea adevărată a acestui pămînt bogat."

Sacrificiul de sine sa fie răscumpararea pacatelor unei instinctualități exacerbate? Probabil că nu, mai degrabă inevitabila diminuire a simțurilor, pe măsură ce fizicul suportă asaltul legilor materiei. Dar atunci *Omul descompus* dezminte viziunea lui Aderca, creditul făcut capriciului erotic. Se înțelege, răspunsul nu poate fi decît negativ. Aderca a scris un voluminos jurnal de expe-

riențe senzuale nu pentru a jigni sau irita pe cineva ci pentru a protesta, în felul său, fața de degradarea singurei experiențe în care oamenii cred și la care se întorc neabătut. Complexitatea inițiativei sale răspunde simplității actului literar care desfide ipocrizia prin romantismul înlănțuirilor spontane. Din contactul simțurilor nude iese înfrînt egoismul. La drept vorbind aici este și paradoxul: într-un teritoriu al himerelor și exceselor, al arderii biologice și violențelor nimic nu rănește mortal. Dezideratul unei asemenea literaturi este trăirea. Trăirea frenetică, excesivă. Mă tem că în cele din urmă "experiența" se contaminează de cel mai imbiator livresc. Pentru că în orice manifestare autentică, fie ea cit de terestră, se instalează o citime de avînt metafizic. Și atunci experiența nu mai are importanță, decisivă, implacabilă, se aude bataia de aripă a destinului.

Palpitarea galantă a devenit la F. Aderca o formă a sincerității dar și o reverie. Nu visează undeva prozatorul o vreme a înfrățirii prin iubire, triumful poligamiei sentimentale? Dezarmanta din punctul acesta de vedere nu este credința în sine cit voința de a abdica de a-și rezerva neconținut surpriza, începînd o experiență și părăsind-o la margine de drum de dragul alteia. Dacă n-a încetat să creadă în zeitatea *Amorului carnal* atunci se poate spune că prozatorul n-a oboșit să proclame ceea ce prețuiește: parfumul aventurii grabite, libertatea de a se îmbata cu muzica ispitelor.

Scriitor de ficțiune, F. Aderca este într-o direcție a literaturii sale - cea consacrată variațiilor erotice - un frenetic al plăcerilor trupesti. Dar pentru a nu fi confundat cu un frenetic plin de rafinamente, la care gestul marunt al eroilor prinși în angrenajul senzațiilor osîndite devine izvor pentru energii spirituale, prozatorul știe că nimeni altul să arunce peste genunea instinctului puntea unei înțelepciuni care împacă zbuciumul cu tihna, indulgența cu ironia spumoasă.

Henri Zalis

INCETAT din viață, în ziua de 19 august 2001, profesorul Emanuel Vasiliu: un mare lingvist, care lasă în urma o bibliografie impresionantă prin calitate, dar și amintirea unui mentor de o rară generozitate intelectuală și a unui om de excepție. Dotat cu o inteligență strălucită, cu darul gîndirii complexe și cu cel al expunerii clare și convingătoare, profesorul Vasiliu (n. 1929) a scris cărți și articole fundamentale în mai multe domenii ale lingvisticii: fonologie, semantică logică, sintaxa, teoria textului, istoria limbii, dialectologie, lingvistică generală și semiotică (*Fonologia limbii române*, 1965; *Sintaxa transformățională a limbii române*, 1969. în colaborare cu Sanda Golopenția Erețescu; *Elemente de teorie semantică a limbilor naturale*, 1970; *Preliminarii logice la semantica frazei*, 1978; *Sens, adevăr analitic, cunoaștere*, 1984; *Introducere în teoria textului*, 1990 ș.a.).

Vocația sa teoretică și capacitatea de abstracție maximă l-au făcut mai întîi un reprezentant de prim ordin al structuralismului, într-o perioadă de fericită convergență, în care o parte a lingvisticii românești era integrată circuitului internațional de valori și participa la bătăliile modernității. Cărțile sale traduse la edituri străine de prestigiu, citări elogioase, cooptarea în asociații internaționale, participarea la congrese și publicarea în volume colective au conturat în

scurt timp imaginea unui om de știință perfect sincronizat cu cercetarea de vîrf, cunoscut și respectat deopotrivă în țară și în lume.

Profesorul era cuceritor printr-un discret nonconformism, care îl îndepărta de morga academicii obligatorie; i se potrivea mai curînd rolul simpatic al "savantului distrat". Părînd să nici nu observe situațiile formale, ierarhiile rigide din jur, el își urmărea firul ideilor într-o lume paralelă, din care din cînd în cînd razbatea cite o subtilă ironie. E surprinzător cît de bine se pot vedea adevărata cultură, simțul umorului, libertatea spiritului, chiar cînd cineva urmărește un raționament aparent arid sau aplică o metodă formală pentru a stabili inventarul de fone-me al unei limbi. Tehnica preferată a profesorului era de a gîndi în fața studenților, invitându-i să facă la fel. Capacitatea de a pune din nou întrebările cele mai simple, de a regîndi totul, de a refuza dogmele și clișeele nu era însă doar o strategie didactică, ci însuși modul său de a selecta punctele care îl interesau cu adevărat în sfera intelectuală. În ipostaza de examinator, se putea întîmpla - și situația nu era lipsită de un aer comic - ca profesorul Vasiliu să-i pună candidatului temator și preocupat sa-și treacă în revistă informațiile acumulate cu trudă, pur

Emanuel Vasiliu

și simplu întrebarea: "Ce este sensul?" și oricine putea fi sigur că nu aștepta ca răspuns o definiție învățată pe de rost, după cum nici nu voia să-l pună pe bietul candidat în încurcatură. De fapt, pentru mai multe decenii, E. Vasiliu a continuat să se întrebă "Ce e sensul?": studiile sale despre semn, simbol, sens și referință fac dovada unei familiarități neobișnuite cu întrebările esențiale. Nu întîmplător, răspunsurile conțineau adesea subtile analogii muzicale (pasiunea sa de meloman fiind cunoscută). Un curs special din 1980 avea ca temă discutarea pas cu pas și fraza cu frază a *Tractatus-ului* lui Wittgenstein. Pe la sfîrșitul cursului, după luni de discuții, eram pe la pagina 15 a cărții: profesorul vorbea puțin, asculta interpretările studenților, propunea și el unele, lansa cite o sugestie, zimbea la cite un exces de fantezie. Cursul acela mi-l amintesc ca pe unul dintre cele mai interesante și mai utile pe care le-am urmat vreodată. Profesorul Vasiliu era într-un fel opusul a ceea ce azi s-ar numi o "personalitate mediatică"; dădea chiar impresia că evita sistematic căile facile, succesul ieftin. Ar trebui poate amintit și că, în contextul acelor vremuri, tipul de lingvistică practicat de Emanuel Vasiliu avea ceva din fascinația unui refuz față

de o realitate politică apăsătoare: teoria lumii posibile părea să implice un refuz al lumii reale; într-un context absurd, se redescoperea subversivitatea absolută a logicii. De fapt, profesorul investiga domenii științifice care construiau insule de independență și de libertate a gîndirii. Gîndirea sa era în orice caz una logică, riguroasă, nuanțată, care n-a pierdut niciodată contactul cu realitatea. Formalizările logice ofereau o platformă de sprijin, dar erau întotdeauna confruntate cu complexitatea infinită a limbajului natural: cu ambiguitățile sale, cu interferențele și dependența sa de contextul pragmatic. Poate că acesta era secretul lui: echilibrul unei abstractizări care nu devenea niciodată rigidă, al unei discipline mentale care nu devenea scop în sine. Demonstrațiile despre conectori, despre modalizatori, despre coerență și natura textului pomeau de la o riguroasă disociere a condițiilor de adevăr și a calculelor logice, pentru a recunoaște mai bine punctele în care acestea deveneau insuficiente. Scrisul său științific presupunea permanent relativismul și pluralitatea descrierilor: o minte excepțională își cultiva plăcerea de a descoperi limitele cunoașterii.

Despre locul său în istoria lingvisticii românești se va scrie tot mai mult de acum înainte. Despre profesorul și omul Emanuel Vasiliu nu se va scrie niciodată destul.

Rodica Zafiu

TELE-

COMANDO

Teoria conspirației

IMI PLAC documentarele și unde "prind" unul ca lumea, acolo rămân până la sfârșit. În special cele englezești și americane despre istoria secolului XX mă pasionează prin proporțiile atât de bine dozate între secvențe de arhivă, marturii proaspete și tirzii ale participanților la evenimente, comentarii ale istoricilor și analiștilor, documente ieșite la iveală peste decenii care schimbă perspectiva. La genul asta de filme nu poți fi doar spectator, te trezești implicat, incitat să judeci, să reevaluezi. Un astfel de documentar care m-a făcut "să vorbesc cu televizorul" a fost cel din 18 august despre *Asasinarea lui J.F. Kennedy - Teoria conspirației*. După aproape patru decenii enigma neelucidată e din nou luată la bani marunți. Pomind de la carentele Raportului Warren, documentariștii demonstrează că e imposibil ca Lee Harvey Oswald să fie singurul vinovat. Celebrul asasinat - așa cum reiese din reevaluarea documentelor cercetate de avocatul Mark Lane și de procurorul James Garrison, ba chiar și din cercetările facute pe cont propriu de Oliver Stone, realizatorul celebrului film *J.F.K.* - e foarte plauzibil să fi fost o conspirație, cu acordul unor instituții ale statului și implicarea Mafiei. Tânărul președinte atrăsese ostilitatea multor cercuri, de la organizațiile cubaneze anticomuniste, dezamăgite de refuzul de a susține aerian debarcarea din Golful Porcilor, în 1961, la complexul militar-industrial, îngrijorat de intenția lui J.F.K. de a se retrage din Vietnam și de la Mafia atacată de frații Kennedy, CIA (al cărei șef, Allen Dulles, fusese demis) și FBI (Hoover ura familia președintelui) la comuniști, fața de care dovedise fermitate în "criza rachetelor". În sfârșit, existau și forțe guvernamentale care se opuneau politicii lui J.F.K. și îl acuzau că evoluează spre stînga.

Autorii documentarului, și Oliver Stone alături de ei, susțin că guvernul și mass-media americană au respins teoria conspirației pentru a nu zdruncina încrederea cetățeanului în instituții. Dar cetățeanul, prezent și el în diferite ipostaze în film, e de părere că misterul trebuie elucidat cu orice preț pentru ca democrația să poată funcționa. Convingerea americanilor de rînd că au dreptul să controleze efectiv instituțiile statului și să elimine posibilitatea constituirii unui guvern secret în cadrul guvernului real - m-a lăsat pe gînduri. (A.B.)

CA ÎN SECOLUL NOUĂSPREZECE...

ÎN ZIARUL *Adevărul* din 18 august 2001, C. Stănescu semnalează apariția la Chișinău, la Editura Gunivas, a unei monumentale - dar și suspecte - ediții a traducerilor din opera lui Baudelaire în limba română. Editorii nu dau nici o explicație în legătură cu modul cum s-au documentat pentru a identifica și transcrie texte aflate în cărți și reviste aparute pe parcursul a o sută de ani (unele dintre ele greu de găsit) și trec sub tăcere faptul că o asemenea integrală Baudelaire, realizată de Geo Dumitrescu în peste patru ani de muncă, a apărut în România încă din 1968.

Chiar dacă nu se poate dovedi, din punct de vedere juridic, că versiunile românești ale poemelor baudelairene au fost preluate din ediția lui Geo Dumitrescu, din punct de vedere moral și profesional fapta editorilor din capitala Republicii Moldova este reprobabilă. Lipsiți de respect față de precursori și față de proprietatea intelectuală (în fond, însăși *ideea* alcătuirii unei asemenea cărți îi aparține lui Geo Dumitrescu), ei au mentalitatea acelor literați din secolul nouăsprezece care traduceau, prelucrau și adaptau orice text ignorându-i paternitatea și confundând, în general, literatura cu un zacământ natural, aflat la discreția oricui. (Red.)

O Ge(o)ană de lumină

S TAREA de insomniac are efecte aiuritoare asupra omului. Noaptea e liniște, dacă nu latră cîinii sau nu-ți bat în cap tobele vreunei formații atinsă de celebritate care cînta pentru glorie în vreun parc din apropiere. Noaptea, gîndurile negre se amestecă cu cele albe, ca pe blana dalmatienilor, bilanțul zilei nu-ți dă pace, proiectele se dovedesc a fi castele de nisip. Te sucеști, te învîrtești, te gîndești la ziua de mîine, la faptul că, în țara ta, muncești doar ca să existe și, nicidecum să trăiești. Umilitor. Într-un tîrziu, după miezul nopții, deschizi televizorul pentru că, întotdeauna la ore mici găsești ceva de văzut. Grila se dovedește grijulie cu cei fără de somn. Așadar, butonez. Deodată, pe Canalul de știri CNN îmi apare o figură cunoscută. Mirare. Nu înțeleg bine la început ce spune și mai privesc atentă sigla postului. Da, este CNN-ul pe care-l urmăresc mereu, în România, Japonia, oriunde m-aș afla. Este un canal cu o mare audiență mondială, cu un profesionalism exemplar în realizarea și prezentarea programelor și îți crează sentimentul esențial că ești în centrul lumii, al acțiunilor, că ești un om modern și, în consecință, bine informat. Mă ciupesc. Sint trează, n-am ațipit, deci, nu visez. În direct pe CNN vorbește, perfect în engleză-americană, Mircea Geoană, nu în calitate de ministru de Externe al României, ci ca președinte în funcțiune al OSCE. Limbajul este clar, transparent, fără șabloane, formulează cu diplomatie, dar și cu promptitudine concluziile ședinței dedicate situației din Macedonia. Ținuta este impecabilă, ministrul nostru este sigur pe sine, nu evita întrebările din studio, dialogul se încheagă firesc, la un nivel de mari profesioniști, ideile sint consistente, dar nu prezentate sofisticat, mesajul comisiei e limpede. Priveam și simțeam, brusc, că sint și eu importantă, că prestigiul domniei-sale poate fi și al meu, simțeam că funcția înaltă pe care o are ridică cumva și România pe un podium, ca așa cum contează poziția sa în lume, poate vom conta și noi. Speranța prindea rădăcini în mine. Doar în cîteva minute. Vedeam lumina de la capătul tunelului, în bezna nopții pilpiind doar flash-urile televizorului. Corpul meu capăta greutate pe pămînt. E minunat. Și ca iluzie, dar ca realitate! Pentru că, vă jur, n-a fost vis, genele n-au fost îngreunate de somn, ci mîngîiate de prezența lui Geoană, care l-a alungat, pentru o noapte, departe pe moș Ene. (M.C.)

PREPELEAC

de Constantin Toiu

PRAGA ÎN 1969

D UPĂ invadarea Cehoslovaciei în 1968, Praga, atât de plînsă în Europa, este mai tot timpul pustie. Nu știu de ce, văzînd-o, mă umflă un sentiment național... Ca noi, românii, nu participam la ocuparea ei? Se poate. Deși lucrul se petrecuse spre mirarea și lauda Europei, acasă nu mă prea mândrisem. Aici, însă, totuși, la Praga, fără să vreau, din instinct, probabil, mă apucase una din crizele mele de naționalism, nu prea frecvente, ce-i drept. În epocă, asta mi se păruse un paradox: noi, care puteam să fim mai sovietici decât sovieticii și mai marxisti decât marxistii în chestiunile de dogmă generală, să fim aplaudați că *nu fuseserăm de acord*... A se slăbi!

De aceea, vizitînd Praga, nici nu prea mă mai dădeam de român. Să nu se creadă cumva că mă fălesc cu un lucru fals, în care, dacă e să fiu sincer, nici nu cred.

Dar să vedeți ce mi s-a întîmplat mie într-una din puținele zile petrecute în, cum îi ziceau nemții, pe vremuri, *Orașul de aur*.

Musai, pentru orice turist, să vadă Orologiul din centrul istoric, unde figurinele medievale apar pe cadran ca pe o scenă, salutînd localnicii și vestind orele. Stau și aștept să se facă douăsprezece fix, astfel se nimeri... Iar cînd orologiul bate cele 12 ore, îmi potrivesc grijuliu ceasul de mîna, *sovietic*, culmea! unul, *Pobeda*, ieftin, sigur ca mă aflu prima dată, cu adevărat, la ora Europei centrale.

Uitîndu-mă la *Pobeda* mea, îmi adusesem aminte de soldații sovietici, la București, jefuind lumea de ceasuri: faimosul *davai ceas*, mult mai adînc intrat în ținerea de minte a poporului român, decât *Proletari din toate țările, uniți-vă!* Cînd e vorba de băscălie, nimeni nu ne întrece, fie și în momentele cele mai dramatice ale istoriei. De unde, cupletul de revistă al lui Constantin Tănase, stampilînd regimul: *Davai ceas, davai moșie, haroșo tovarășie!*

Aflu de la un prieten praghez că rușii, după război, au demontat toate fabricile de ceasuri din Germania, ducîndu-le la ei, în Rusia. Urmaseră anii în care o ploaie de ceasuri ieftine și bune se abătuse asupra Europei, ceasuri construite de sovietici, întâia oară, întrucît înainte totul se importa. De la același prieten mai știu că și la Praga soldații sovietici, beți, asiatici mai ales, opreau oamenii pe străzi și-i ușurau și pe ei de ceasuri. Și că cheii, atât de civilizați, credeau că vor să știe cât e ora; nu le-ar fi trecut prin gînd. Tot el mai pretindea că aceiași militari încercaseră într-o zi să se cațere pe turnul clădirii unde figurinele medievale ale Orologiului anunțau orele. Nu știu dacă era adevărat. Și dacă nu se plusa spre a spori efectul informației. În orice caz, asta semăna cu fapta faimoasă a sergentului rus ce se urcase pe turnul edificiului din Berlin, proaspăt cucerit, să implînte acolo drapelul și care sergent purta pe brațul stîng, unul după altul, cîteva ceasuri de mîna, captură de război... Să mă ierte Cel de sus, dar în război sunt fapte, aparent civile, care întrec în semnificație cele mai cumplite scene de luptă.

Oricum, îndată după război, soldații sovietici, în orele lor libere, se strîngeau la Orologiu, aclamîndu-l în ruște ori de cîte ori anunța solemn ora.

Azi, regimul lor disparînd, parca ți se și face mila de ei... Niște primitivi, niște copii ai Mumei Natura, confrunțați cu una din invențiile continentului celui mai înaintat și pe care, ei, totuși, voiau să-l facă să intre în paradisul bolșevic, unde, notați! nici nu există, de fapt, ceasuri, decât ceasul ce da ora oficială a Moscovei afișată prin piețe. Restul, Timpul însuși fiind confiscat de statul muncitorilor și proletarilor de atîta amar de secole deposezați de timp prin programele de lucru infernale ale odioșilor exploatatori; singurii avînd dreptul de a purta asupra lor acele mult rîvnite aparate de lux de măsurat orele și minutele. Fascinația uzbecilor, calmărilor, uigurilor la vederea Sfinților binecuvîntîndu-i. Era, spunea amicul ceh, umanist prin excelență, un utopist coborîtor din Jan Hus, ars de Roma pe rug din cauza protestelor; era, voia să spună el, ideea unui Timp atotiertător, înghițindu-i pe toți, victime și călăi, nu mai conta... Un fel de Havel? Posibil. Dar, oare, mai zicea, barbarii cînd intrau în Roma nu furau statuile, cînd ele reprezentau zeite? Nu le ridicau, crezîndu-le muieri și pe care le duceau acasă, să le fie neveste?... Sau, cînd dădeau navală în Senat și îi trageau de bărbii pe bătrînii romani neclințiți în marea lor, purtîndu-se cu ei ca și cu niște jucării?... Cuvinte tipice ale unui perdant, de cînd lumea. Și care nu va cîștiga niciodată nimic. Decît faima, decît gloria...

Ce gafă însă... La Praga, în 1969, ceva obscur, o pomire subconștientă mă făcuse să intru într-o mică ceasornicărie din centrul orașului unde, vorbind prin semne, stînjeneam, îi dadusem de înțeles patronului ca vreau să cumpăr un ceas de perete... Un Wanduhr. Alesesem unul mare, roșu, marca Prim, pe care-l țin și azi pe perete, în birou. Patronul mă privea cu un dispreț evident. La început nu-mi dadusem seama. Cu timpul, însă, știu cînd cineva mă place sau nu mă place; e ca un miros. În cazul de față, patronul mă privea și cu un fel de silă, de scîrba. De obicei, cine îți vinde ceva, devine mînos, ca să te cîștige. Acesta, însă, părea că mă urăște tocmai fiindcă aveam tupeul să cumpăr ceva de la el. Îl rugasem și să fixeze o ora, să aud cum sună, placîndu-mi deșteptatoarele. Ceasul, suna, într-adevăr, frumos. Mă mai jucasem cu el un pic, pe urmă, în fine, îl cumpărasem, tot jucîndu-mă cu acele ceasornicului.

Mergeam satisfăcut cu ceasul în brațe pe bulevardul Vaclav. Cînd, deodată, începu să sune. Așa se nimerise... Am așteptat, pînă la capăt. Pe urmă, îmi picase fisa. Era clar că patronul mă crezuse rus.

Îmi venise să rîd singur pe bulevard. Și chiar rîdeam de-a binelea, probabil, fiindcă un domn în vîrstă întoarse capul după mine, compătimitor. Așa or fi unii, săracii, țicniți, pe vremurile astea...

Îmi promiseseam să nu mai vorbesc cu lumea decît cel mult franțuzește, ascunzîndu-mi identitatea. Chiar, cum ar fi sunat în franceză: Nebunii nu îmbătrînesc niciodată, și, uneori, nici oamenii de talent! Mergeam cu ceasul în brațe încercînd o traducere cât mai corectă: *Les fous ne vieillissent jamais, parfois les gens de talent aussi!*...

Un interval și mediocritatea lui

DE CÎȚIVA ani, la sfîrșitul unei stagiuni, trăgînd linie și adunînd, constatam că marile spectacole s-au împuținat ca număr, desigur și evenimentele teatrale, și că există un pluton de spectacole mediocre, cele mai numeroase, presărat și cu unele corecte, să le spunem. Totuși, acest pluton creează senzația că lumea teatrală caută - măcinată într-un fel de criza societății în care trăiește - să se miște și să se manifeste. Din aceste încercări multiple e mai degrabă posibil să ținească *acel* spectacol rotund, împlinit la toate palierele. În stagiunea care a marcat începutul unui alt secol și mileniu, ștacheta a fost jos la nivelul întregului fenomen, iar plutonul de care vorbeam s-a subțiat considerabil. Ici, colo cite un spectacol onorabil. În rest, nu o imagine tocmai optimistă. Teatrele Naționale aproape s-au scufundat, deși unii le văd ca pe niște nave-amiral. La Timișoara, mai nimic, un singur spectacol de reținut, *Ivona, Principesa Burgundiei* pus în scenă de o regizoare tînără, Anca Maria Colțeanu. La Tirgu-Mureș, nimic, la Iași și Craiova, nimic, la Cluj o tentativă a Monei Chirilă după *Mantaua* lui Gogol și, într-adevăr, realizarea *Hamlet*-ului lui Vlad Mugur, dar care va avea premiera în toamnă, un spectacol greu la care s-a muncit susținut din martie pînă în iunie. La Naționalul bucureștean, stagiunea a însemnat, de fapt, ducerea la bun sfîrșit a unor proiecte gîndite, de fosta direcțiune, schimbată după alegeri: și *Omul din Mancha* al lui Ion Cojar, și *Cadavrul viu* al lui Gelu Colceag, și *Jocul vieții și al întîmplării* al lui Felix Alexa, și *Amanții în*

sîngerăți al lui Alexandru Tocilescu reprezintă concepția repertorială a fostei direcțiuni. La Teatrul de Comedie din București nu s-a întîmplat nimic, încă de la *Iluzia comică* a lui Alexandru Dărie de acum trei stagiuni. La Teatrul Odeon s-a încercat un experiment în ceea ce ar privi împletirea dintre teatru și dans. Balerinul și coregraful Răzvan Mazilu a realizat *Îngerul albastru*, pe un scenariu propriu, cam riscant și poate mult prea vulgar, neargumentat în demersul regizoral și scenic. Teatrul Nottara, cu toate convulsiile prin care a trecut reușește un spectacol spumos, bine articulat, *Oscar*, în regia lui Alice Barb, cu o distribuție bine animată, strînsa în jurul lui George Ivașcu, actor invitat aici și adevăratul protagonist. Teatrul Radu Stanca din Sibiu alătură Festivalului internațional de teatru versiunea românească cu *Idiotul*, a regizorului ucrainean Andriy Zholdak, un spectacol plin de idei, poate prea stufoș. Încă un fapt semnificativ întîmplat la Sibiu: popasul lui Silviu Purcărete și al echipei sale - scenograful Helmuth Stürmer, compozitorul Vasile Șirli și co-scenaristul Alain Garlain - pentru a unge roțile unui mecanism, se pare, complex. Este vorba despre realizarea *workshop*-ului și, în fond, de ce nu, a spectacolului *Pilafuri și parfumuri de măgar* după cîteva din poveștile ciclului *O mie și una de nopți*, o parte a unui proiect amplu, susținut pe trei piloni: Limoges, Bologna, Barcelona. Acest spectacol-eșantion pune din nou în evidență imaginația și spiritul ludic al lui Silviu Purcărete, bogăția detaliilor viziunilor lui, misterul lumii, balcanice și nu nu-

mai, pe care o construiește aici, dar pe care nu o analizează exhaustiv, mirosurile ei autentice (intuibile și din titlu), o realitate carnoasă și suculentă impanată cu sonorități ciudate asamblate de Vasile Șirli - născătoare de un consistent univers secund - și "desenată" atît de simplu și de palpabil de Helmuth Stürmer, o lume balcanico-orientalo-occidentală primară, viscerală, tainică și autentică, tratată și din perspectiva ritualului, a cutumelor valabile dincolo de secole și culturi tradiționale. Cred că nu trebuie trecut cu vederea efortul susținut al Teatrului Toma Caragiu din Ploiești și, implicit, al directorului său Lucian Sabados de a motiva trupa continuu pentru întîlnirea cu un regizor care să întregască și să stringă toate strădaniile într-un spectacol cu implicații majore în fenomenul teatral. O categorie aparte este formată din spectacolele *Spirit*, la Teatrul Mic, în regia Cătălinei Buzoianu și *Creatorul de teatru*, la Teatrul Act, în regia lui Alexandru Dabija. Amîndouă pun plenar în evidență doi mari actori în recital: Valeria Seciu și Marcel Iureș, două interpretări care îi aduc la rampă în ipostaze noi, speculate fiind alte registre și disponibilități. Evenimentul stagiunii este *Unchiul Vanea* de la Bulandra, pus în scenă nu de un regizor român, ci rus, Yuri Kordonski, ucenic al lui Lev Dodin. Atmosfera, interpretarea nuanțată, accentele diferit marcate, scenografia superbă, gag-urile, lucrul cu actorii impun acest spectacol în rîndul celor remarcabile, cu parfumul acelor montări de vîrf de la Bulandra, care au coagulat trupa teatrului, cîndva. Una peste alta, cam puțin pentru o

Unchiul Vanea de A.P. Cehov, regia Yuri Kordonski; Teatrul Bulandra

stagiune întreaga. Sfîrșitul ei tulbure anunță un început incert, măcinat de absență, în continuare, a legii teatrelor, de pseudo-încercări de restructurări în așa-zise și jalnice concursuri pentru actori. Singurul semn bun este venirea lui Mircea Diaconu la conducerea Teatrului Nottara, un actor remarcabil, un gospodăr ireproșabil, ambițios și tenace, legat de acest spațiu prin rolurile făcute înainte de '89.

Un vînt secetos a bătut în 2000-2001 iar recolta este săracă și mediocră calitativ. Să nu ne pierdem speranța, stimați iubitori ai teatrului, pentru că întîlnirea cu un spectacol bun îți creează un sentiment special și inegalabil.

Marina Constantinescu

În curînd

Festivalul Internațional "George Enescu"

Din trei în trei ani orice cronicar muzical și orice meloman adevărat (adică intoxicat de morbul sălii de concert, nu cel care ascultă numai discuri) așteaptă nerăbdător semnalul de deschidere al Festivalului Internațional "George Enescu". Am avut privilegiul (să-l numesc oare așa?) să urmăresc toate edițiile de pînă astăzi și totuși o anumită emoție nu mă ocolește nici acum, mai cu seamă că programul anunțat promite momente de mare satisfacție: 8-28 septembrie, 21 de zile cu câte 2 concerte zilnice - unul cameral la Ateneu și unul simfonic la Sala Palatului (oare instalația pentru ameliorarea acusticii va deveni în fine realitate?) și 4 întîlniri cu Mozart *by night* la Ateneu pînă în miez de noapte (să sperăm că cei 9000 de infractori nu vor fi eliberați pînă atunci pentru a li se oferi ocazia să acționeze la punct fix!). S-ar putea pune întrebarea dacă un număr atît de mare de manifestări nu depășește puterea de absorbție a publicului, dovadă că de obicei numai la 3-4 concerte sălile sunt pline (cu amendamentul că Sala Palatului pe jumătate goală înseamnă două Ateneuri complete) și că centre cu mare putere economică și culturală se mulțumesc cu festivaluri de 12-15 zile. Oricum, e o reflecție tardivă. Directorul artistic al Festivalului, Cristian Mandeal, spunea recent că "este una dintre cele mai prestigioase manifestări de profil din lume" și că ea "poate modifica într-o proporție considerabilă percepția lumii despre România", dorindu-se "o stîrnire a interesului opiniei publice interne și internaționale privitor la tot ce a însemnat Enescu". Este o punctare perfectă a scopului Festivalului și nu mă îndoiesc că organizatorii au avut grijă să invite cîțiva critici muzicali de la mari ziare europene, lideri de opinie în domeniu, care să scrie cu competență despre ceea ce văd aici, despre muzica lui Enescu, pe care nu au prilejul să o audă des. Altfel tot acest imens gest de imagine nu va avea ecoul dorit și nu va ajunge la cei capabili să înțeleagă valoarea culturii muzicale românești. S-a vorbit la un moment dat despre o întîlnire patronată de UNESCO și de Federația Festivalurilor, la care ar participa persoane specializate în ceea ce s-ar putea numi construcție de festivaluri muzicale. Căci oriunde în lume într-o asemenea întreprindere nu sunt implicate 7 ministere cu 7 miniștri, ci un singur "patron": un Minister (de obicei al Culturii) sau o fundație, o radiodifuziune, o academie etc., un conducător artistic - personalitate marcantă și o echipă de profesioniști cu experiență în domeniu; așa se explică de ce

acolo, cu ani înainte, totul este stabilit pînă la cel mai mic detaliu; iată că nici aici "originalitatea" noastră nu se dezmințe.

Cel mai important câștig al acestei ediții este, fără îndoială, că pentru prima dată opera enesciană este prezentă într-o măsură satisfăcătoare și prin lucrări semnificative înscrise în programele interpretărilor străini de prestigiu (dirijori, soliști, formații). Să convingi dirijori de formatul unui Kurt Masur sau Riccardo Muti să iasă din repertoriul curent cu care străbat lumea în viteză pentru a se apleca asupra unei partituri necunoscute, să accepte să o includă în program, este o realizare capitală a celor care au pus în pagină programul artistic pentru care li se cuvine toată aprecierea. Dacă în plus interpretii sunt tentați să o includă în repertoriul lor și pentru alte prilejuri este un câștig inestimabil. Oricum, banda de magnetofon și pelicula vor păstra aceste momente memorabile deoarece, ca întotdeauna, Radiodifuziunea Română va fi prezentă pretutindeni cu transmisii directe și înregistrări ca și TVR, căruia i-am dori să regăsească spațiul, atît de dramuit în ultima vreme, pentru muzica bună.

Din programul Festivalului voi spicui doar cîteva "atracții" oferite de oaspeți și situate la cote ridicate de interes: orchestre celebre - London Philharmonic Orchestra, Orchestre de Paris, Filarmonica din Viena, Orchestra și Corul Scalei din Milano; mari dirijori - Seiji Ozawa, Kurt Masur, Ghenadi Rojdestvenschi, Riccardo Muti - sau în tot cazul "cu nume" - Leopold Hager, Michel Plasseon, Christoph Eschenbach; formații camerale prestigioase - "St. Martin in the Fields", "I Musici di Roma", Orchestra de Cameră din Lausanne, Cvartetul "Kodaly" etc.; soliști străluciți - violoniști Sarah Chang, Maxim Vengerov, pianistii Rudolf Buchbinder, Maria Joaso Pires, mozartianul prin excelență Christian Zacharias, Aldo Ciccolini (un favorit al publicului pe vremea cînd venea des în București), Maurice André, cea mai sonoră trompetă a secolului, ș.a.

Repertoriul bine echilibrat oferă răspuns la gusturi și preferințe diferite. În afara muzicii enesciene despre care am vorbit, publicul mai tradiționalist va re-asculta "slagărele" mult iubite - concertele romantice, simfonii de Beethoven, Ceaikovski, Brahms etc. Cei ce iubesc muzica contemporană vor putea urmări "Ansamblul secolului XX" de la Viena, un oratoriu de Penderecki sub bagheta compozitorului și din creația românească o simfonie de Vieru, o primă audiție mondială a Concertului pentru clarinet de Doina Rotaru.

Un adevărat regal vor fi cele două concerte ale Sca-

lei din Milano conduse de "Il Divo assoluto" Riccardo Muti și "Salomeea" de Richard Strauss cu ansamblul Operei din Viena în viziunea dirijorală a lui Seiji Ozawa și bineînțeles "Oedip" în coproducție cu Teatrele din Viena și Berlin sub bagheta lui Cristian Mandeal. Amatorii de "curiozități" se vor delecta cu o seară Handel prezentată de un grup englez specializat, cu un concert al formației Romanian Cello-Bassissimo ce întrunește 12 soliști ai instrumentelor de coarde grave, și cu alte programe mai puțin convenționale. De pe afișe nu lipsesc cele mai importante ansambluri din țară (orchestrele Radiodifuziunii, Filarmonicile din București și Cluj, Cvartetul Voces, Virtuozii din București etc.) și cei mai de vază interpreți români, inclusiv din diasporă, precum și cei doi laureați ai Concursului precedent.

Și cu asta am ajuns la Concurs. După o traiectorie zbuciumată (inițiat cu succes în anii '50, desființat în deceniul următor din motive de culise, reînființat după 1990 cu organizare precară și rezultate pe măsură), el este în fine relansat. Numărul celor înscriși nu este foarte mare, doar suficient; dificultatea repertoriului cu o paletă largă de stiluri, cu piese impuse și mai ales biografia sa haotică explică de ce nu este încă mai frecventat. Altfel, listele celor înscriși la cele trei secții arată, asemenea tuturor competițiilor actuale, preponderența numerică (în afară de cea firească a gazdelor) a asiaticilor și rușilor, în general foarte competitivi. Juriul format din personalități internaționale marcante președinți: Tibor Varga-vioară, Aldo Ciccolini-pian, Grace Bumbry-canto vor trebui să cumpănească într-o luptă strînsă.

O altă fațetă a Festivalului contribuind și ea la imaginea cât mai exactă și aprofundată a personalității enesciene este Simpozionul de muzicologie, care și el are o istorie veche deja de peste 2 decenii sub egida Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor. Ca și în alte dați, temele cele mai interesante par a fi cele propuse de specialiștii noștri care s-au dedicat anume studiului enescian. Profesioniștii scrisului muzical se vor mobiliza și pentru alcătuirea unei "foi" a Festivalului editată de Biroul de presă condus de Grigore Constantinescu; după experiențele penibile din anii trecuți, girul Colegiului Criticilor Muzicali va fi o garanție de calitate.

Se mai preconizează și alte acțiuni adiacente: o expoziție internațională de instrumente și materiale muzicale, întîlniri cu artiștii din diasporă etc.

Așteptăm cu nerăbdare ca în pofida hopurilor organizatorice, Festivalul "George Enescu" să împlinească dezideratele celor ce iubesc muzica.

Elena Zottoviceanu

RECICLĂRI...

BUTADA "Cărțile din cărți se fac" s-a transformat - evident - și asupra cinematografului așa că se poate spune și "filmele din filme...". Istoria celei de a 7-a arte a înregistrat - de altfel - numeroase metode de "reciclare". De la *remake* la *sequel*, respectiv de la reeditarea liberă sau identică a subiectului la continuarea intrigii ori - pur și simplu - la preluarea ștafetei ca în cazul lui Steven Spielberg care consideră o datorie de onoare să finalizeze personal *A.I.* (Artificial Intelligence), proiectul mai vechi al lui Stanley Kubrick. Dar există și alte formule mai puțin ortodoxe de refolosire a materiei cinematografice, fie ea substanță narativă ori recuzită digitală. De unde foarte adesea senzația că *buniciu-cinema* toarce același și același caier. Sau că se vizitează unul și același *site*!

Regizor și producător cu un verificat instinct comercial, Ivan Reitman (ceh naturalizat în Canada de la patru ani) afirmă deschis că este interesat de revizitarea clasicii (plănuiește resuscitarea *Panterei roșii* și - de ce nu - a propriei filmografii. *Evoluție* (distribuit de InterComFilm România) este o comedie SF care-și poate spori gradul de amuzament în măsura în care cinefilul își activează memoria pentru a depista citatele declarate, dar mai ales similitudinile involuntare. Pentru că Reitman, în momentul în care a hotărât să metamorfozeze

scenariul semnat de David Diamond, David Weissman și Don Jakoby dintr-un thriller apocaliptic într-o fantezie hazoasă despre sfârșitul lumii, s-a gândit cu siguranță la propriile *Fantome* (seria I, 1984 și seria II, 1989) despre care s-a spus că au aclimatizat *Exorcistul* în ambianța filmului-spectacol *Simbata seara în direct*. De astă dată un profesor, expert federal în dizgrație și colegul său, speolog pasionat de baschetul feminin, dar dornic de un Premiu Nobel, plus un imberb aspirant la titlul de pompier, adică un "colorat" trio format din David Duchovny, Orlando Jones și Seann William Scott se angajează într-o cruciadă pe cont propriu împotriva rapidei proliferări a materiei vii secretate de un meșteșug atermizat incognito în deșertul Arizona. După multe peripeții, și-o vor atrage de partea lor și pe Julianne Moore, epidemiolog de serviciu, care conduce echipa guvernamentală de investigații, secondata la rindu-i de un general mărginit, având nostalgia napalmului. Conform materialelor promoționale, s-a dorit să se respecte o anumită teorie științifică, cea a panspermiei, iar informaticienii, coordonați de maestrul efectelor speciale Phil Tippett, de la studioul ce-i poartă numele, s-au bucurat să reactiveze pe acest principiu modelele de reptile și amfibii, păsări și mamifere, plante și insecte, ființe extraterestre care invadează regiunea, amenințând securitatea

Pământului întreg. De unde și oficialele măsuri pe cât de radicale, pe atât de ineficiente. Deși de astă dată regizorul n-a apelat la Sigourney Weaver, combatantă vajnică și pe tărîmul fantomelor, ea pare să fie prezentă indirect prin intermediul inamicilor ei, tradiționalei *aliens*, care, ajunși pe Terra, își etalează aceleași binecunoscute obiceiuri dizgrațioase, fiind la fel de indestructibili. De unde și acel sentiment ridicol la ordonarea loviturilor de tun care nu fac decît să le intensifice dezvoltarea. Hazul enorm este rezervat însă pentru final. Prostovanul grupului și alți doi amici nu mai puțin breji au ideea de a interveni în forță folosind un anume șampon ce se dovedește extrem de eficient ca... purgativ, meritînd epilogul autoparodic - reclama. Morala: oricît de perfecționată, tehnologia nu poate constitui o armă/calitate în sine!

La debutul mileniului III, specialiștii susțin că cinematograful se află la o răscruce similară cu cea de la apariția sonorului sau a colorului. Dacă *Războiul stelelor* al lui George Lucas, conflagrație intergalactică reactualizată pe ecrane și casete în 2000 cu mare tamtam, marca în 1977 nașterea unui gen aparte, curînd efectele speciale ajungînd să fie practic personaje cheie, astăzi se încearcă o modalitate extremă de a ieși din impas: împingerea experienței pînă la limita absurdului: eroii sînt "născuți" de calculator aplicîndu-se sinteza fotorealismului! *Final Fantasy: spiritele ascunse* (distribuit de InterComFilm România) are și un titlu ce poate fi speculat în acest sens. Părinte al *Aliens* 1985, James Cameron a renunțat la un proiect intitulat *Avatar* pentru a-i ceda înțietatea unui japonez, Hironobu Sakaguchi, producător de jocuri electronice - preconizate a fi divertismentul numărul unu în secolul XXI. Pentru că trebuie spus că o altă cale de reciclare o constituie jocurile video care generează filme sau sînt inspirate de filme, chiar și cu riscul de a scădea rata interactivității, dat fiind gradul mai redus de inedit. Insolitul nu este defel un element de neglijat. Șocul produs la reînvierea dinozaurilor datorită lui Steven Spielberg nu poate fi comparat decît cu propulsarea în mitologia cinematogra-

Pe ecrane: *Evolution*, o comedie S.F.

fică a unui cuceritor semicyborg, *Matrix*, dăruit fanilor SF de către Andy și Larry Wachowski. Plasîndu-se detașat în fruntea unui pluton de producții evasi-aseamătoare prin subiect mai mult și mai puțin prin tehnologie, *Final Fantasy* beneficiază de atul unei metafore de gradul III. Pe Terra anulului 2065 există zone libere și zone închise căci rasa umană este cotoșită de... *aliens*. Dar - ironie a sorții - pe ecran evoluează în chip de oameni niște impecabile păpuși umanoide, creații digitale care substituie actorii! Conform unei discrete campanii de impunere a... matriarhatului, protagonistă este o tinăra savantă avînd trăsăturile cunoscutului personaj nipon de desene animate Heidi. Deși este deja contaminată (mai precis "locuită"), ea speră să descopere și să experimenteze pe sine un antidot, o formă de imunizare la care nu poate ajunge însă decît printr-un contact direct cu Spiritul tutelar al invadatorilor. În ciuda clișeele de tot felul - începînd cu ambianța metropolei pustii, întîlnită și în alte distopii de la *Blade Runner* la *Armata celor 12 maimuțe*, filmului nu-i este străin (sic!) un fior sentimental straniu, un frison aparte datorită actorilor adevărați - Ming-Na Wen, Alec Baldwin, James Woods, Steve Buscemi, Ving Rhames - care au acceptat să-și împrumute vocile, implicit și ceva din felul lor de a fi, creînd acest nou tip de *cyborgs* animați digital, înduioșători în tentativele lor de apropiere și comunicare nu doar științifică, ci și afectivă. Pentru că lumea efectelor numerice are posibilități nelimitate și - odată ce i-ai pășit pragul și ai adoptat unghiul de vedere al camerei virtuale (ca în orice joc video!) - ești aspirat de turbionul fanteziei și abisul privirilor artificiale ale eroilor. Fascinat de performanțele infinite și indefinibile...

Irina Coroiu

PLASTICĂ

Artistul și Orașul
(Bolovanul lui Amphion sau Lira lui Sisif)

INAINTÉ de a fi așezare umană, de a îndeplini funcții administrative, de a susține activități comerciale și de a găzdui cu generozitate nenumăratele reverii politice, Orașul este o formă simbolică. Originea lui îndepărtată nu stă nicidecum sub imperiul necesității diurne, ci sub semnul deplin al fatalității mitice. Sursa lui este hermetică, iar edificarea propriu-zisă una de natură eminentă artistică. Înaintea scrișnetului de scripeti, a zumzetului de betoniere și a impozantului dans al macaralelor, el a ascultat sunetul muzicii și semnalul unei puteri transcendente. Cu lira sa primită chiar de la Hermes, Amphion a mișcat piatră cu piatră, a imprimat materiei ritmurile unei melodii celeste și a ridicat zidurile, templele și întreaga arhitectură a cetății Teba. Odată eliberat din virtualitate și clădit etern prin conversia în substanță a unor energii tainice, *Orașul* pășește în istorie, în utilitatea cotidiană și în nenumăratele definiții posibile. El capătă un nume, dezvoltă funcții, absoarbe eliptic sensurile peisajului și conferă o nouă dimensiune aspirațiilor colective. Mîntuit, aparent, de penumbra și de complexe metafizice, de toate poverile firii sale nevăzute și de presiunea memoriei lui profunde, *Orașul* pare a trăi acum exclusiv într-o perspectivă diurnă și rațională; ca un ansamblu de elemente arhitecturale, ca un set de activități, ca o formă optimă de confort imediat și de supraviețuire pe termen lung. Însă în spatele acestei seninătăți de suprafață și dincolo de sentimentul împlinirii în imediat, discret și invizibil, suferind și, cel mai adesea, disprețuit, Amphion lucrează. Adică, anacronic și încăpățînat, ciupește neostenit coardele lirei. Ține

trează memoria, deturmează clipa în semne ale eternității, camuflează sub sunetele muzicii zgomotul întîmplător și vaietul de disperare, vindecă prin culoare fistula străzii, cangrena zidurilor sau descumarea aerului, construiește simbolic anvelopa de oxigen pe care *Orașul* o soarbe spre a-și împropăta creierul. Din muzician hermetic și din constructor imponderabil, el a devenit acum arhitect, pictor, sculptor, poet, actor și cîntăreț în nenumărate registre. Într-un cuvînt, Artist. El construiește an de an, zi de zi și clipă de clipă, tocmai prin sublimarea istoriei mărunte, *Orașul* profund și anistoric, *Cetatea Eternă* în care se zbat administrațiile stîngace, vînzătorii de indulgențe și toți cei care, ațîpînd, visează episodic. Indiferent care i-ar fi numele, coordonatele geografice și prezența peisagistică, *Orașul* respiră și trăiește fundamental prin artiștii săi. Ahitectura îl scoate din provizorat, pictura și sculptura dau chip esențial efemerului, actorul preschimbă mișcarea în ceremonial, iar muzica și poezia îi dau vieții obișnuite amplitudine liturgică. Darul lui Hermes lucrează fără odihnă chiar și atunci cînd totul pare doar dezordine, inconsistență și isterie. Condamnat să cînte fără odihnă, să reia melodia edificării mereu de la capăt, Amphion urcă, de fapt, pe zidurile mereu fragile ale *Orașului*, veșnicul și instabilul bolovan al lui Sisif. Ori, din contra, Sisif l-a înlocuit pe Amphion și-și continuă, pe corzile lirei, neostenita lui gimnastică. Numai așa exclamația arhitectului Ioanide din romanul călinescian, puțin patetică, puțin orgolioasă, *Orașul, n-avem decît orașul!* poate fi înțeleasă pe deplin.

Pavel Șușară

POLIROM

NOUTĂȚI
august 2001Anthony Giddens
A Treia Cale

Honoré de Balzac

O afacere tenebroasă

D.H. Lawrence

Amantul doamnei Chatterley

Nádas Péter

Sfîrșitul unui roman de familie

În pregătire:

Anne Cheng

Adam Michnik

Jacques Le Rider

Istoria gîndirii chineze
Restaurația de catifea
Jurnale intime vieneze

Reduceri de 30%

Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▶ AgendaComenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, Timișoara, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.rowww.polirom.ro

RĂDEȘTE-MI

ÎN ANUL acela s-au întâmplat multe aici în țară. Printre altele, Andrés și cu mine ne-am căsătorit. L-am cunoscut într-o cafenea din galeria cu arcade din piatră. N-avea cum să fie în alta parte, căci în Puebla totul se petrecea sub arcadele acelea: de la logodne până la crime, de parcă n-ar mai fi existat alt loc.

Pe vremea aceea el avea peste treizeci de ani, iar eu nu împlinisem cincisprezece. Eram împreună cu surorile mele și cu logodnicii lor când îl văzui îndreptându-se spre noi. Își spusese numele și se așeză să stea de vorba. Mi-a plăcut. Avea miini mari și niște buze care, când și le ținea strinse, îți inspirau teamă, iar când rideau, incredere. Ca și cum ar fi avut două guri. După ce apuca să vorbească părul i se răvășea și-i cădea pe frunte cu aceeași înverșunare cu care și-l dădea mereu pe spate. Nu era cu adevărat un bărbat frumos. Avea ochii prea mici și nasul prea mare, dar eu nu mai văzusem niciodată niște ochi atât de înfocați și nu cunoșteam pe nimeni cu o asemenea expresie plină de siguranță.

Pe neașteptate îmi puse mîna pe umăr și mă întrebă:

- Nu-i așa că sint niște proști?

M-am uitat în jur fără să știu ce să spun.

- Cine? - am întrebat.

- Spune și dumneata că-i așa, doar ți se citește pe față că ești de aceeași părere - mă rugă, rîzînd.

Am spus că-i așa și l-am mai întrebat odată cine anume.

Atunci el, care avea ochii verzi, spuse închizîndu-și ușor unul:

- Cei din Puebla, fată dragă. Cine altcineva?

Bineînțeles că eram de aceeași părere. Pentru mine cei din Puebla erau oamenii aceia care se agitău și-și duceau traiul de parcă orașul le aparținea de veacuri întregi. Nu noi, fetele unui țaran care s-a lăsat de muls vacile fiindcă a învățat să facă brînzeturi; nu el, Andrés Ascencio, ajuns general grație tuturor intervențiilor hazardului și tuturor tertipurilor în afara de acela de a fi moștenit un nume cu blazon.

A vrut să ne conducă pînă acasă și din ziua aceea începu să vină adesea în vizită pe la noi, să-și irosească galanteria cu mine și cu toată familia, pînă și cu parinții care erau la fel de amuzați și de măguliți ca și mine.

Andrés le povestea întimplări în care veșnic el era cel victorios. N-a fost bătălie pe care să n-o cîștige, nici om pe care să nu-l fi omorît fiindcă trădase Revoluția sau pe Comandantul Suprem ori pe altcineva.

Ne-a imbrobodit pe toți din primul moment. Chiar și surorile mele mai mari, Teresa, care la început îl făcea moș libidinos, și Bárbara, careia îi inspira o frică îngrozitoare, ajunseră la urmă să se distreze cu el aproape la fel de mult ca Pía mezina. Pe frații mei i-a cîștigat pentru totdeauna luîndu-i la o plimbare cu mașina.

Uneori aducea flori pentru mine și chewing-gum american pentru ei. Florile nu m-au impresionat niciodată, însă mă simțeam importantă aranjîndu-le în vas în vreme ce el fuma o țigară de foi și discuta cu tata despre hărnicia țărăneasă sau despre cele mai de seamă capetenii ale Revoluției și recunoștința pe care i-o datora fiecare.

Apoi mă așezam să-i ascult și să-mi dau cu părerea cu toată convingerea pe care mi-o insuflau prezența tatei și ignoranța mea desăvîrșită.

Cînd pleca, eu îl însoțeam pînă la poartă și mă lasam sărutată doar o clipă, de parcă ne-ar fi spionat cineva. O luam apoi la fugă după frații mei.

Începuseră să răzbata pînă la noi tot felul de zvonuri: Andrés Ascencio a-

Wilhelm Helg, Nud

vea o mulțime de femei, una la Zacatlán și alta la Cholula, alta în cartierul Lumina și citeva în capitală. Seducea fetele, era un criminal, era nebun, aveau să regretăm.

AM REGRETAT, dar după mulți ani. Pe atunci tăticul ghumea în legătură cu cearcănele mele, iar eu mă apucam să-l sărut.

Îmi plăcea să-l sărut pe tata și să-mi imaginez că aveam opt ani, o gaură în șosetă, pantofi roșii și o fundă la fiecare coadă împletită, duminicile. Îmi plăcea să mă gîndesc că era duminică și că se mai putea încă să mă urc pe măgarușul care în ziua aceea nu căra lapte, să merg pînă la cîmpul semănat cu lucernă unde mă ascundeam de minune și de acolo să strig: "Pun rămașag că nu mă găsești, taticule". Să-i aud pașii prin apropiere și vocea: "Unde să fie oare fetița? Unde să fie oare fetița?", pînă se prefăcea că dă din întîmplare peste mine, iat-o pe fetița, și se trîntea lîngă mine, îmi îmbrățișa picioarele și ridea:

- Nu mai poate pleca fetița, a prins-o un broscoi care vrea o sărutare.

Într-adevar m-a prins un broscoi. Aveam cincisprezece ani și o poftă nebună să mi se întîmple o mulțime de lucruri. De asta am acceptat cînd Andrés mi-a propus să merg cu el citeva zile la Recolutla. Nu văzusem niciodată marea, el îmi tot povestea că noaptea devenea neagră și în miezul zilei transparentă. Am vrut s-o vad. Am lăsat doar un bilet în care scrisesem: "Dragii mei părinți, nu vă faceți griji, m-am dus să vad marea".

De fapt, m-am dus să am parte de sperietura cea mai mare din viață. Văzusem pînă atunci cai și tauri peste iepe și vaci, dar cocoșelul sculat al unui bărbat era cu totul altceva. M-am lăsat pipăit fără să pun și eu mîna, fără să deschid gura, înțepenită ca o păpușă de carton, pînă cînd Andrés m-a întrebat de ce anume mi-e frică.

- De nimic - am zis.

- Atunci de ce te uiți așa?

- Păi nu prea cred că o să încapă în mine - i-am răspuns.

- Cum să nu, fetișo, numai lasă-te în voie - spuse și-mi dadu o palmă peste fund. Ești prea încordată, sigur că așa nu se poate. Dă-ți însă drumul. Nimeni n-o să te mînințe dacă nu vrei.

Începu iar să mă pipăie peste tot de parcă nu mai avea nici un zor. Mi-a plăcut.

- Vedeți bine că nu mușc - spuse, vorbindu-mi cu dumnea-voastră de parcă aș fi fost o ze-iță. Uitați-va, v-ați și umezit - comentă cu același ton pe care-l folosea mama vorbind mulțumită despre felurile ei de mincare. Apoi intră în mine, se mișcă, gifii și strigă de parcă n-aș fi fost sub el, din nou încordată, de-a dreptul înțepenită.

- Nu simți, de ce nu simți? - întreba într-un tirziu.

- Ba simt, dar n-am înțeles sfîrșitul.

- Păi sfîrșitul contează - spuse, vorbind cu cerul. Ah, femeile astea! Cînd or să învețe?

Și adormi.

Eu mi-am petrecut toată noaptea trează, parcă în flăcări. M-am sculat și am făcut cîțiva pași. Pe picioare mi se prelingea un lichid, l-am atins. Nu era al meu, el îl vărsase în mine. În zori am adormit, îngîndurată. Cînd m-a simțit că mă strecor în pat întinse un braț și-l puse peste mine. Ne-am trezit cu trupurile incolăcite.

- De ce nu-mi arăți? - l-am întrebat.

- Ce anume?

- Cum să simt.

- Asta nu se arată, se învață - răspunse.

Mi-am propus atunci să învăț. Deocamdată am încercat să mă destind, într-atît încît uneori păream toantă. Andrés vorbea intruna în timp ce ne plimbam pe plajă: eu îmi legănam brațele, deschideam gura de parcă-mi cădea falca, îmi sugream și-mi umflam burta, îmi stringeam fesele și le relaxam.

Despre ce tot vorbea generalul?

Nu-mi mai amintesc exact, dar era veșnic despre planurile lui politice, și vorbea cu mine ca la pereți, fără să aștepte să-i răspund, fără să-mi ceară părerea, împins numai de nevoia de a fi ascultat. Pe vremea aceea planuia cum să-i ia locul generalului Pallares care era guvernator al statului Puebla. Nu-l scootea din prost, dar îl trata ca și cînd n-ar fi.

- Trebuie că nu-i chiar așa de prost dacă te preocupă atît - i-am spus într-o după-amiază. Stăteam și priveam asfințitul soarelui.

- De bună seamă-i un mare prost. Și tu ce te bagi, cine ți-a cerut părerea?

- De patru zile tot vorbești de asta, am avut timp să-mi fac o părere.

- Ia te uită la domnișoara! Nu știe nici cum se fac copiii și vrea să conducă generali. Îmi place - spuse.

Cînd s-a împlinit săptămîna m-a adus înapoi acasă cu aceeași naturalețe cu care mă luase și apoi a dispărut preț de o lună. Părinții mă primiră fără întrebări ori comentarii. Nu erau prea încrezători în viitorul lor și aveau șase copii, așa încît se apucară să se bucure că marea e nespus de frumoasă și generalul atît de amabil că s-a oferit să mă ducă s-o vad.

DE CE n-o mai fi venind don Andrés? - începu să întrebe tata, cam după cincisprezece zile de absență.

- Se tot frămîntă cum sa-i ia locul generalului Pallares - am răspuns eu, care mai curînd decît să mă gîndesc la el eram obsedată de povestea cu a simți plăcerea.

Nu mai mergeam la școală, aproape nici o fată nu se mai ducea odată terminate clasele primare, dar eu mai urmăream cîțiva ani deoarece călugărițele salesiene îmi dăduseră o bursă la liceul lor clandestin. Le era interzis să predea, așa că n-am avut nici titlu, nici nimic, însă am dus-o bine. Eram recunosătoare pentru tot. Am învățat numele triburilor lui Israel, numele capetenilor și urmașilor fiecărui trib și numele tuturor orașelor și ale tuturor barbaților și femeilor care apăreau în Cartea Sfîntă. Am învățat că Benito Juárez era mason și se întorsese de pe lumea cealaltă ca să-l tragă de sutană pe un popă pentru ca acesta să nu se mai obosească să-i tot facă slujbe, căci era în iad de o bună bucată de vreme.

În sfîrșit, am terminat școala cu o caligrafie mediocră, citeva cunoștințe de gramatică, foarte puține de aritmetică, nici una de istorie și mai multe fete de masă brodate cu cruciulițe.

Cînd am fost nevoită să stau în casă cît e ziua de lungă, mama și-a dat toată strădania să devin o gospodină desăvîrșită, dar întotdeauna am refuzat să cîrlesc ciorapi și să curăț fasole. Îmi rămînea o groază de timp să mă tot gîndesc și a început să mă cuprindă disperarea.

Într-o după-amiază m-am dus s-o vad pe țiganka din mahalaua Lumina careia îi mersese faima de pricepută în dragoste. Lumea stătea la coadă așteptîndu-și rîndul. Cînd în cele din urmă am intrat și eu, se așeză în fața mea și

VIATA

mă întreba ce voiam să știu. I-am spus foarte serioasă:

- Vreau să simt plăcerea. Rămase cu ochii la mine, am privit-o și eu, era o femeie grasă și slobodă; prin decolteul bluzei îi ieșeau pe jumătate niște sîni albi, avea brațari colorate la amîndoua brațele și niște cercei de aur ce i se legănu de urechi, atingîndu-i obrazii.

- Nimeni nu vine aici pentru așa ceva - îmi zise. Nu care cumva maica-ta să mă dea apoi în judecată.

- Nici dumneata nu simți plăcerea? - am întrebat.

Drept răspuns prinse să se dezbrace. Într-o clipă își desprinse fusta, își dădu jos bluza și rămase în pielea goală, fiindcă nu purta chiloți, furou ori sutien.

- Avem aici ceva mititel - spuse ducîndu-și mîna între picioare. Cu asta se simte plăcerea. Se numește clopoțel și mai are și alte nume. Cînd ești împreună cu cineva gîndește-te că-n locul asta se află centrul trupului tău, că de aici vine tot ce-i bun, gîndește-te că gîndești cu asta, auzi și privești cu asta; uită că ai cap și brațe, concentrează-te toată aici. Să vezi numai cum ai să simți.

Apoi se îmbracă tot într-o clipă și mă împinse spre ușă.

- Du-te acum. Nu-ți iau un ban fiindcă eu iau bani doar ca să spun minciuni și ce ți-am spus e adevărul-adevărat, pe crucea mea, pe sfînta mea cruce, - și sărută crucea pe care o făcea cu două degete.

U NEORI mai simt încă nostalgia unei nunți la biserică. Mi-ar fi plăcut să pășesc pe un covor roșu la brațul tatei pînă la altar, orga cîntînd marșul nupțial și toată lumea privindu-mă.

Întotdeauna rid la nunți. Știu că atîta ceremonie se va sfîrși prin plictiseala de zi cu zi, culcîndu-te și sculîndu-te cu aceeași ființă alături, cu burta lui lipită de tine. Dar muzica și dansul peste care domnește mireasa îmi stînesc și acum mai curînd invidia decît risul.

Eu n-am avut o astfel de nuntă. Mi-ar fi plăcut ca surorile mele să-mi fie domnișoare de onoare, îmbrăcate în roz, prostuțe și sentimentale, cu trupurile invaluite în organdi și dantele. Tata în negru și mama cu rochie lungă. Mi-ar fi plăcut o rochie cu mineci ample și gulcr înalt, cu trena întinsă pe toate treptele pînă la altar.

Asta nu mi-ar fi schimbat viața, dar m-aș fi putut desfața cu amintirea așa cum fac altele. Aș putea să mă revăd cu ochii minții mergînd pe covor la întoarcere, la brațul lui Andrés, salutînd de la înălțimea nobleței de curînd căpatate, a viței vechi pe care toți i-o atribuie unei mirese cînd pleacă de la altar.

Eu m-aș fi măritat la Catedrală ca să fie covorul și mai lung. Dar nu m-am maritat acolo. Andrés m-a convins că toate astea erau de-a dreptul prostii și că el nu-și putea distruge cariera politică. Luase parte la războiul fără nici un Dumnezeu al lui Jiménez, îi datora credința Comandantului Suprem, nici în glumă n-avea să se căsătorească la biserică. La starea civilă da, legea trebuia respectată, chiar dacă cel mai bine

ar fi fost, spunea, după ritualul căsătoriei militare.

Spunea toate astea și le mai și scornea, fiindcă noi ne-am căsătorit ca soldații.

I ntr-o zi a trecut pe la noi de dimineață.

- Sunt acasă părinții? - m-a întrebat. Erau bineînțeles, fiind duminică. Unde puteau fi dacă nu acasă, ca în fiecare duminică?

- Spune-le că am venit să va iau ca să ne căsătorim.

- Cine? - am întrebat.

- Eu și cu tine - spuse. Dar trebuie să-i luăm și pe ceilalți.

- Nici măcar nu m-ai întrebat dacă vreau să mă mărit cu tine - am zis. Cine te crezi?

- Cum cine mă cred? Pai mă cred eu, Andrés Ascencio. Lasă vorba și urcă în mașină.

Intră în casă, schimbă două vorbe cu tata și ieși cu toată familia după el.

Mămica plîngea. Mi-a făcut placere, căci impunea puțină ceremonie momentului. Mamele plîng întotdeauna cînd li se mărită fetele.

- De ce plîngi, mămico?

- Fiindcă am presimțiri, fetițo.

Mămica își petrecea viața încercată de presimțiri.

Am ajuns la starea civilă. Acolo așteptau niște arabi prieteni de-ai lui Andrés, Rodolfo, tovarășul lui de o viață, cu Sofía, soția lui, care m-a privit cu dispreț. Am crezut că era furioasă din pricina picioarelor și ochilor mei, deoarece ea avea picioarele ca niște bete și ochii mici. Chiar dacă barbatul ei era subsecretar la Apărare.

Ofițerul era un bondoc, chel și solemn.

- Salut, Cabañas - spuse Andrés.

- Bună ziua, domnule general, ce plăcere să vă avem aici. Totul e gata.

Scoase un catastif urias și se așeză în spatele unui birou. Eu mă tot străduiam s-o consolez pe mama, cînd Andrés mă trase pînă la aduse lingă el, în fața ofițerului. Îmi amintesc fața ofițerului Cabañas, roșie și buhăită ca a unui bețiv; avea buzele groase și vorbea de parc-ar fi avut un pumn de alune în gură.

- Ne-am adunat aici spre a oficia căsătoria domnului general Andrés Ascencio cu domnișoara Catalina Guzmán. În calitatea mea de reprezentant al legii, al singurei legi care trebuie să domnească pentru a întemeia o familie, vă întreb: Catalina, îl luați în căsătorie pe generalul Andrés Ascencio aici de față?

- Mă rog - am zis.

- Trebuie să spuneți *da* - spuse ofițerul.

- Da - am spus.

- Domnule general Andrés Ascencio, o luați în căsătorie pe domnișoara Catalina Guzmán?

- Da - zise Andrés. O iau, făgăduiesc să-i dau tot sprijinul pe care cel puternic trebuie să-i dea celui slab și toate celelalte, așa că poți sări peste discurs. Unde iscalim? Uite tocul, Catalina.

Eu n-aveam iscalitură, nu fusesem nevoită niciodată să iscalesc, din pricina asta nu mi-am scris decît numele cu litere ascuțite cum mă învățasera călugărițele: Catalina Guzmán.

- De Ascencio, scrie și asta, doamnă - spuse Andrés, care citea peste umarul meu.

Apoi făcu și el o mîzgălitură scurtă pe care m-am obișnuit cu vremea s-o recunosc și chiar s-o imit.

- Tu ai scris și *de Guzmán*? - l-am întrebat.

- Nu, dragă, pentru că lucrurile nu stau așa. Eu te ocrotesc pe tine, nu tu pe mine. Tu ajungi acum să fii din familia mea, ajungi să fii a mea - spuse.

- A ta?

- Haideți și martorii - îi chemă Andrés, care preluase conducerea de la Cabañas. Tu, Yúnez, semnează. Și tu, Rodolfo. La ce v-am adus doar?

În vreme ce părinții mei iscaleau, l-am întrebat pe Andrés unde erau ai lui. Mi-a trecut prin cap că și el trebuie să fi avut părinți.

- Nu mai trăiește decît mama, dar e bolnavă - spuse cu o voce pe care i-am auzit-o în dimineața aceea pentru prima oară și care-i ieșea din gît numai cînd vorbea despre ea. Dar de asta au venit Rodolfo și Sofía, prietenii mei. Ca să nu lipsească familia.

- Dacă iscalește Rodolfo, să iscalească și frații mei - am zis eu.

- Ești nebună, doar sînt niște mucoși.

- Dar vreau să iscalească. Dacă Rodolfo iscalește, vreau s-o facă și ei. Ei sunt tovarășii mei de joacă - am spus.

- Să iscalească și gata. Cabañas, să iscalească și copiii - zise Andrés.

N-o să-i uit în veci pe frații mei înaintînd să semneze. Atît de puțin timp trecuse de cînd sosiserăm de la Tonantzintla încît mai aveam aerul de la țară. Bárbara era incredințată că îmi pierdusem mințile și-și holba ochii înspăimîntată. Teresa n-a vrut să intre în joc. Marcos și Daniel iscaliră foarte serioși, cu parul dat cu briantină în față și răvășit în spate. Se pieptănaseră de parcă aveau să fie trași în poză din față, restul nu conta.

Ne-am dus să mîncăm la galeria cu arcade. Andrés comandă cafea pentru toți, ciocolată pentru toți, plăcinte cu mălai pentru toți.

- Eu vreau suc de portocale - am spus.

- Dumneata ai să-ți bei cafeaua și ciocolata ca toată lumea. Nu începe cu nazuri - bombăni Andrés.

- Dar nu pot mîncă fără să beau suc.

- Dumneata ai nevoie de o bătaie

ROMANUL *Arráncame la vida* ("Răpește-mi viața") - prima operă a scriitoarei mexicane Angeles Mastretta - a devenit încă de la publicare, în 1986, un adevărat bestseller.

Angeles Mastretta, cea mai cunoscută prozatoare din pleiada tinerei generații de scriitori mexicani actuali, s-a născut la Puebla, în Mexic, în 1949. A urmat Facultatea de Științe Politice și Sociale a Universității Autonome din capitala țării, dedicându-se jurnalismului.

A scris de asemenea volumul de povestiri *Mujeres de ojos grandes* ("Femei cu ochii mari", 1990), romanul *Mal de amores* ("Suferința din dragoste", 1996) și o culegere de articole și relatări *Puerto libre. Un refugio para el azar y la memoria* ("Port liber. Un refugiu pentru hazard și memorie", 1994).

Romanul *Răpește-mi viața* - al cărui titlu reda versul unui popular bolero mexican, ce cântă pasiunea nestăvilă - este povestea vieții unei femei cu o personalitate puternică și fermecătoare, în contextul social al Mexicului de la jumătatea secolului XX. Catalina Guzmán, adolescentă venită cu familia de la țară, îl cunoaște pe generalul Andrés Ascencio, candidat la postul de guvernator al Statului Puebla, cu care se căsătorește la puțină vreme. Dintr-o ființă naivă, lipsită de experiență, dar sensibilă, pasionată și dăruită cu o fantezie debordantă, Catalina ajunge să patrunda tainele vieții și ale iubirii, descoperind însă treptat fațamiția, violența și corupția mediului politic mexican, framântat de ambiții și rivalități devastatoare, în cadrul căruia femeii îi este sortit un rol tradițional, pur decorativ și marginal.

Publicăm în aceste pagini fragmente din primul capitol al romanului, în curs de apariție.

bună. Chiar acum să te înveți să mînci fără suc. De unde-ai scos-o că o să ai întotdeauna suc?

- Tăticule, spune-i ca eu beau suc în fiecare dimineață - l-am rugat.

- Aduceți-i un suc de portocale copilei - spuse tăticul pe un ton atît de amenințator, încît chelnerul plecă în goana mare.

- Prea bine. Bea-ți sucul, parc-ai fi venetică. Ce țaran bea suc dimineață în țara asta? Să nu care cumva să-ți închipui c-ai să ai veșnic tot ce-ți dorești. Viața cu un militar nu-i ușoară. S-o știi de la bun început. Iar dumneata, don Marcos, ia aminte că ea nu mai e fata dumitale și că la masa asta comand eu.

Se așternu o tăcere prelungă, răs-timp în care se auzea numai Chofi mușcînd dintr-o turtă proaspăt rumenită.

- Ce s-a întimplat? - zise Andrés. De ce sînteți așa tăcuți, doar sîntem la petrecere! S-a maritat sora voastră, copii, nu dați cu banul să-i vedeți norocul?

- Aici? - făcu Teresa care avea un simț al ridicolului adînc înradăcinat. Sunteți nebun.

- Ce-ai spus? - întreba Andrés.

- Mult noroc, multă fericire! - striga Bárbara, aruncîndu-ne cu boabe de orez în cap. Mult noroc, Cati - spunea și-mi împrăstia orezul în par; aranjîndu-l să-mi stea și mîngîindu-mă. Mult noroc - spunea întruna, și mă tot îmbrățișa și săruta, pînă ce izbucnirăm amîndouă în plîns.

Prezentare și traducere de Tudora Șandru Mehedinți

Marc QUAGHEBEUR

Drumurile în Granada

Născut la Tournai în 1947, Marc Quaghebeur este directorul Arhivelor și Muzeului de literatură din Bruxelles, directorul Colecției "Archives du futur"

de la Editura Labor din Bruxelles, Comisar de carte la Comunitatea franceză din Belgia din cadrul Ministerului Culturii și al Afacerilor Sociale.

Doctor în litere și filosofie la Universitatea Catolică din Louvain-la-Neuve (unde, în prezent, este profesor) cu o teză despre Rimbaud, a scris numeroase cărți de eseuri, studii, articole de istorie și critică literară, printre care *Balize pentru istoria literaturii noastre*

(1982, reeditată în 1998), *Literatura belgiană între absență și magie* (1990), *Prima dintre literaturile francophone ne-franceze* (sinteza publicată în volumul *Studia Universitatis Babeș-Bolyai* din Cluj, nr. XXXVI, 1991, coordonat de Rodica Lascu-Pop), *Hârtie albă, ceară neagră* (1992), antologie pentru care a scris o amplă prefață, editată împreună cu un colectiv, în urma contactelor culturale cu Africa, primul având loc în 1989, când a fost invitat în Zair (fostul Congo belgian).

Marc Quaghebeur pledează pentru o literatură comparată în interiorul literaturii francophone, aplecându-se cu un interes constant asupra raporturilor ce se țin între literatura belgiană - în a cărei vitalitate și originalitate crede - și alte literaturi decât cea franceză, din Europa, Africa, Brazilia. El acordă o atenție specială studierii spiritului european, cu toate interferențele și configurațiile de ordin estetic, ce se cuvine a fi cunoscut astăzi, mai mult ca oricând, când se aspiră la

constituirea marii familii europene.

În ciuda unei funcții administrative importante, acaparatoare, Marc Quaghebeur s-a afirmat în spațiul francofon și ca poet, prin culegerile de poezie publicate.

În România, a fost premiat la una dintre edițiile festivalului de poezie "Lucian Blaga". A fost tradus pentru prima oară în 1977, de poetul Valeriu Stanciu, în revista *Cronica* din Iași, apoi de poetul Horia Bădescu (Cluj) în volumul *Tăceri și cuvinte* (1992).

Un amplu interviu cu Marc Quaghebeur a fost publicat de Petruța Spânu în cartea sa *Printul și poezia*, apărută în 1999 la Iași, la Editura Cronica.

Fascinat de figura împăratului Carol Quintul, care s-a născut la Gand, în 1500, prinț francofon, care și-a scris memoriile în franceză, Marc Quaghebeur i-a consacrat poemul în proza *Noaptea la Yuste* (1999), compus din trei părți: *Drumurile în Granada*, *Depart de Escaut*, *Apele cele mari*.

Margine de furtună.

Sfășiere de pânze, dungă de crepuscul, Yuste era sub noiembrie.

Sobă, o rampă de piatră duce la pronaos. Între arcade și pilaștri, un bust grav, îndurerat: bătrânul împărat. Enigma Coloanelor lui Hercule.

Zid gol, bucată de soare, capul, pe vecie, pare înclinat.

Un palat plutește. Prin priveliște, țara nimănu. Între apele sale lumina Sudului. Care își râde de frunzișurile bogate amintind Nordul. Și verdele lui neobosit.

Câteva balcoane, acoperite. Nacele de piatră pi sticlă, chioșcuri. Suspendate. Care prelungesc, duc cu ele, ritmează ciudata rotunjire de corabie a locașului.

Îmbrățișând patrulaterul unui cerdac, și dincolo de biserica alipită lui, ele găzduiesc privirea peregrinului. Depart de Tajo, de stejarii-de-plută, de pustnici.

Modernismul edificiului. Reunite, Flandra și Italia par să-și fi schimbat între ele trupurile. Din cele două culturi, balonările au pierit.

***

Patru odăi, perfect proportionate. Care se deschid dincolo de un prag. Și de un zid înalt care le apără. Pe muchia vidului, ansamblul trăiește. Merge.

Uneori, se strecoară acolo grădinari. Nu-i auzi. Spațiul și orizontul sunt între cer și frunze.

În interior, falduri negre. Care învăluie și desfășoară imaginea mamei etern lipsită de chip.

Discrete, infinit reluate, trăsăturile, urmele unei alte femei devreme smulsă din brațele lui.

Odăile trăiesc sub ochii lui. În oval. În castaniu.

Încremenită, palidă, pare că vine dintr-o lume unde lucrurile nu au greutate. Fără să-l numească, ea îl cheamă. Sau îl ajunge, fără să-l atingă: printre hărtile, pendulele, tapiseriile sale. Și polifoniile care i-au fost tiparul.

Saloanele dorm. Ca soclul sfintelor taine.

Lumină sobră, catifea de aer. Sufletul își adună în ea rănilor. Omul își recapătă suflarea. În ea singură, de acum, măreția.

***

Din vointa nebunească sub datorie n-a mai rămas nimic. Decât acest ascunziș. Ultimă cucerire în locul pe care nimeni nu l-a putut pricepe. Între aceste granite aproape uitate de deșert verde.

La fel mările, și pădurile din copilăria sa.

Încăperea e întunecată. Doar canapeaua de piele arămie. Care redă trupul luminii.

Evadare, o ușă-ferastră. Care îndrumă ochiul celui din pat spre strălucirea orbitoare de aur și de mișcări părănd că duce cu ea altarul însuși, transfigurat, spre această Glorie, a sa, pe care a făcut-o să iasă din mâinile lui Cadorn.

El nu mai este acolo decât cel care imploră.

Ea îi stă alături. Învăluită în acest surâs de păpușă pe care doar el l-a cunoscut. Sora din adâncuri, cea pricepută la vânătoare, îi însoțește.

Stranie treime. Ochii lor femeiești sunt împăcați. Ca în extaz.

El, dezgolit, cu ochii înșurubați de teamă absorbind Atotputernicul, pare că imploră deslusirea faptelor pe care a crezut că le așterne în numele lui. Un lîntoliu învește corpul lui înodat. Își tese ramurile, răscucite și scrumite

***

Sub capela o altă încăpere. Lungă. La înălțimea soldului, o nișă. Acolo i-a fost așezat trupul.

Depart de Champmol, de Duci, de mostenirea inimii lui. Depart de Binche și de Bruges. Depart de Brabant. Depart de Izabela. Depart de Granada unde doarme partea blestemată cu care a vrut să se încarce. Călcându-și pe inimă.

Aici, până la capătul timpului, sub lespede pe care își pleacă genunchiul preotul slujind, acest rest fără valoare, atât de puțin ascuns, pe care să se graveze din nou, la ceasul înălțării, greutatea muritoare, izbindă și modelândă, a unicului gest care transfigurează.

Nișa este goală.

Infantele i-a reunit pe cei despărțiți de moarte: ei. Voință pasionată a îndrăgostitului - și a credinciosului -, erau acolo. Abruptă, acum, catacombele lor, această rotundă. Un singur sarcofag. Fără chip. De unde să-și înalte trunchiul. Și năruia care pornește din el.

Așa se îngroapă se deformează se stinge amintirea rănită a primului născut din loana cea Nebună, care mergea pe înaltele platouri aspre ale Castiliei în urma raclei în care zăcea adoratul, detestatul, printul fastuos care i-a luat de cum a debarcat frumoasa miniatură. Ca să și-o facă femeia lui, chiar în ziua aceea.

Prologul unei povești. Ștergere. A unei prea-glorioase paranteze. Granada e pustie. Epopeea e sfârșită. Escorialul a luat tot.

Din mărețul vis imperial câteva urme. Neterminate. Schioape. Aproape invizibile. Din vechiul regat maur nici un supraviețuitor. Arabescuri.

Granada.

***

Mai jos, catedrala. Cele două sarcofage fondatoare. Ei și-au încheiat cruciada. Au deschis calea vremurilor noi.

Patru statui culcate, încă având chipuri. Perechi de piatră pentru mormintele de aur ale Temerarului și fiicei sale, par împotmolite sub arcadele reci. Ogiva e moartă. Adevărată chintesență a scurt-circuitului din care apare Spania, asta sunt.

Dispărută din incintă, fiica amantilor mării tenebroase.

Din pământurile ultime au plecat, cam în același ceas, și osemintele printului care a preferat Europa popoarelor sale.

Nedusă la capăt, domnia. Neterminat, locul: cel care a ocrotit comuniunea iubirii lor.

Pe înălțimi, între umbre, aleile. Către grădinile care încununează locul, cu murmure stinse. Lumina.

Încăperi, cel neschimbat, vechile palate arabe. Care se adăpostesc, se feresc, se dezvăluie, în spatele enigmei, piatră întunecată. Acest pronaos uriaș care le apără și le descoperă.

Burgundia și Germania scandează contraforturile. Ale Spaniei sunt portalurile: ea le umple. Al Italiei, ritmul fatadelor și secretul perspectivelor. Al limbii celei vechi, oil, antifonul. Deviza.

Care se prefiră prin piepteni duri ancorati de capete de lei, prin unghiurile silabisite de clonuri de acvile. Care-l alungă. Către departe. Către necurmat. Către tot ce nu se arată decât la limite. În necunoscut. În excesul însuși al prea-multului.

Odiinioară, prin ferestrele înguste ale odăii lor, plecau. Prin priveliște.

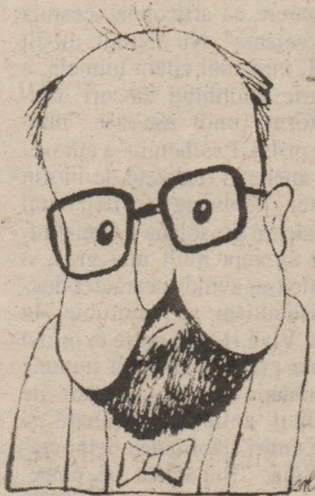
Prezentare și traducere de Dana Ligia Ilin

Acasă la Tolstoi

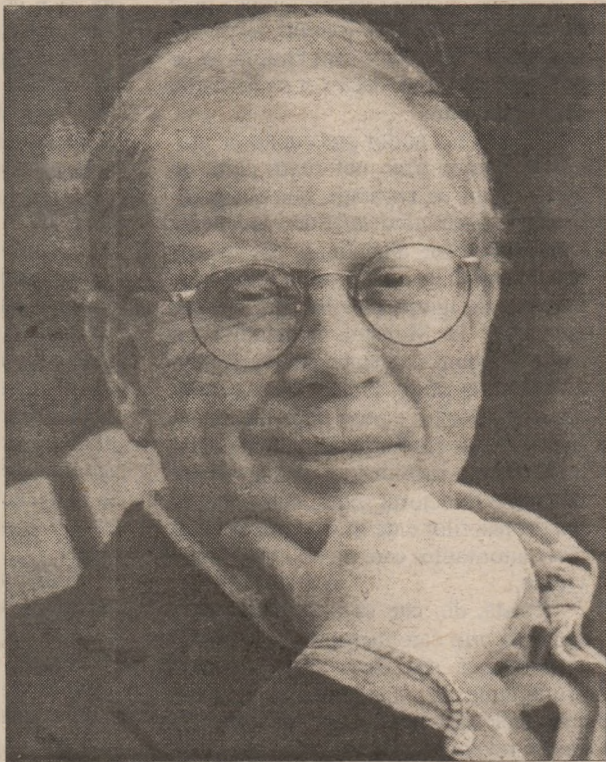
● Cînd Vladimir Tolstoi, stra-stranepotul scriitorului, a fost numit, în urmă cu cinci ani, director al muzeului de la Iasnaia Poliana, - scrie "Nezavisimaya Gazeta" - au fost destui care s-au temut că el și familia lui din Occident vor privatiza acest patrimoniu național și îl vor vinde străinilor. Astăzi, numeroșii turiști sînt încantați de schimbările în bine ale locuinței și domeniului lui Lev Tolstoi. Vladimir, acum în vîrstă de 38 de ani, fost jurnalist moscovit și expert la Ministerul Culturii, și-a propus să restituie locului exact înfățișarea pe care o avea pe vremea ilustrii strămoș, astfel încît fiecare incapere, dependința, carare, gradina să aibă atmosfera autentică a unui mare domeniu rus de la sfîrșitul sec. XIX. El a început prin a șterge urmele lasate de secolul XX (înălțarea stratului de asfalt al drumului ce duce către casa, refacerea heleșteilor etc.) și a alcătuit un proiect de restaurare completă pînă în 2028, anul bicentenarului nașterii lui Lev Nicolaevici. Acum, Iasnaia Poliana se compune din domeniul lui Tolstoi (500 ha continînd livezi, un parc, helește și clădiri vechi) dar are și o editură, o galerie de pictură și un oficiu de turism care produc fonduri necesare împlinirii proiectului, sponsorizat și de oameni bogați din Rusia și străinătate.

Penderecki premiat

● Krzysztof Penderecki a obținut prestigiosul Premiu "Principele de Asturias" în domeniul artei. Juriul și-a justificat decizia prin dorința de a aduce un omagiu talentului novator al compozitorului și artei sale de a alia diferite stiluri muzicale. Ceremonia de înmînare a premiului va avea loc la toamnă. În imagine, Krzysztof Penderecki văzut de caricaturistul Edmund Mancza.

Mitomanul

● Joseph Ellis era pînă de curînd unul dintre cei mai celebri istorici americani. Cartea lui despre nașterea și istoria SUA, *Founding Brothers: The Revolutionary Generation* (Ed. Alfred A. Knopf) s-a menținut în palmaresul celor mai bune vinzări din librării timp de 26 de săptămîni și i-a adus Premiul Pulitzer 2001. Era, de asemenea, profesorul cel mai popular de la Mount Holyoke College (Massachusetts). La cursul lui despre războiul din Vietnam amfiteatrul se dovedea neîncăpător. Căci Ellis își agrementă descrierea și analiza conflictului cu detalii extrase din propria experiență, povestind misiunile la care a participat ca ofițer, ororile bătăliilor singeroase trăite în Vietnam, lupta lui pentru apărarea drepturilor omului și pentru pace. Auditoriul îl privea ca pe un erou. Și în interviurile acordate diferitelor publicații, pe măsura

ce fama lui creștea, Joseph Ellis se referea la experiențele proprii din Vietnam și la militantismul lui împotriva absurdității acestui război. Dar, întîmplător, jurnaliștii de la "Boston Globe" au descoperit că Ellis n-a pus niciodată piciorul în Vietnam și că istoricul și-a confecționat propria istorie, vrînd să infrumusețeze inutil o carieră deja strălucită. Profesorul de 57 de ani a recunoscut public, tot în "Boston Globe", că a greșit: "Regret profund că am inventat și propagat minciuni despre pretinsa mea prezență în Vietnam. Pentru aceasta, precum și pentru alte afirmații false privind viața mea privată, cer scuze familiei, prietenilor, colegilor și elevilor mei". Conducerea universității i-a acceptat demisia, iar din notorietatea lui de istoric și profesor s-a ales praful. În SUA nu se glumește cu lucruri de genul acesta.

Inegalitatea

● Prăpastia dintre bogați și săraci se tot adîncește în țările dezvoltate. Este aceasta o mare problemă? Conform unui număr recent din "The Economist", într-o societate în care ascensiunea socială se face după merit, răspunsul este *nu*. Cu condiția ca statul să asigure egalitatea șanselor. Pentru a rezolva sărăcia, guvernele trebuie să asigure protecția socială, să subvenționeze educația publică și să îi încete pe săraci să muncească. Cît despre bogați - susține săptămînalul liberal - ei trebuie să reia tradiția filantropică de la începutul secolului XX, "ajutînd restul populației să înțeleagă că sporirea inegalităților nu e, în sine, o problemă."

Pățanii banale

● Sătui de atîtea subtilități și rafinamente literare, englezii se dau în vînt după memoriile unei femei simple, inculte și fără talent literar, Sylvia Smith. Cartea ei, *Misadventures* (Ed. Canongate) retrasează, sub formă de mici secvențe, o existență cît se poate de obișnuită. Născută după război într-o familie de muncitori din estul Lon-

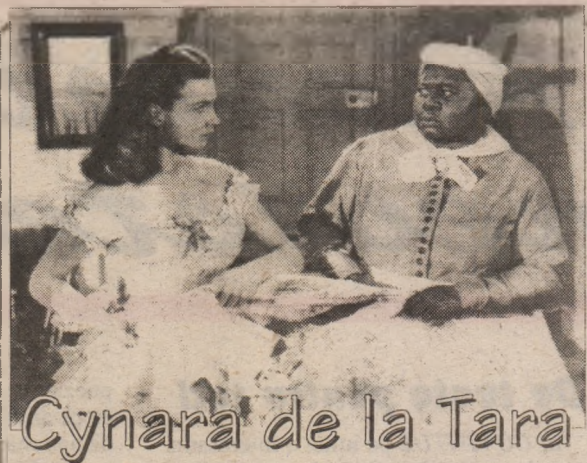
drei, Sylvia a lucrat ca femeie de serviciu, a stat în camere cu chirie, a ieșit în oraș cu prietene, a avut cîțiva iubiți din mediile de emigranți. Nimic memorabil, dar, în mod curios - spun criticii - această acumulare de banalități nu e plicticoasă, interesul ei rezidînd în banalitatea însăși, asemănătoare cu aceea a vieții majorității oamenilor.

Un om cu idei

● În 1968, americanul Stewart Brand a publicat *Whole Earth Catalog*, un ghid ecologic și cu sfaturi pentru un mod de viață sănătos și independent, devenit un fel de biblie a tinerilor acelor ani. Au urmat alte proiecte la fel de inspirate. După ce a obținut în 1972 National Book Award pentru cartea *The Last Whole Earth Catalog*, s-a lansat în explorarea posibilităților oferite comunității mondiale de tehnologia informatică, înființînd *The Well*, unul din primele forumuri de discuții pe Internet. A fost consilier științific la Massachusetts Institute of Technology, a publicat alte numeroase cărți, iar în 1986 a creat *The Global Business Network*. Dar cel mai recent proiect al lui Stewart Brand, *The Long New Foundation*, e și cel mai ambițios. Împreună cu un grup internațional de savanți, artiști și ecologiști, el a construit Millennium Clock, un ceas bazat pe tehnologia secolului XVIII și care va indica orele, minutele și secunde în următorii 10.000 de ani! Pe linga orologiu, proiectul prevede și o bibliotecă menită să dureze tot zece mii de ani, cu texte gravate pe niște discuri de nichel, capabile să cuprindă fiecare cam 10.000 de pagini, ce pot fi citite cu un microscop. Atît ceasul cît și biblioteca de zece ori milenară vor fi îngropate într-un munte din Nevada, pentru uzul celor din mileniiile 11-13.

Pianistul cosmopolit

● Societatea Filarmonică Regală din Marea Britanie a decernat recent titlul de "interpret al anului" pianistului Piotr Anderszewski. Născut în 1969 în Polonia, dintr-un tată polonez și o mamă unguroaică, Piotr a făcut o parte din școală în Franța, și-a trecut baccalaureatul la Varșovia, și-a continuat studiile în California, apoi la Londra și Milano, iar acum locuiește la Paris. "Obișnuit din copilărie cu voiajurile, el nu aparține unei anumite țări, ci muzicii universale a lui Bach, Mozart și Beethoven - explică săptămînalul polonez "Wprost". Nu cîntă Chopin, afirmînd că nu i se potrivește prea bine, în schimb e unul dintre interpreții cei mai inventivi ai muzicii altui mare compozitor polonez, Karol Szymanowski". La 32 de ani, în plină afirmare internațională, pianistul cosmopolit are o agendă încărcată căci, se spune, "un talent ca al lui nu apare decît cel mult o dată într-o generație".

Cynara de la Tara

PE ARIPILE VÎNTULUI este, de 65 de ani, romanul conștiinței naționale a americanilor. Cele peste o mie de pagini scrise de Margaret Mitchell au dat naștere unui mare film hollywoodian, în 1939, unei comedii muzicale, unei "continuări autorizate", unor parodii și imitații de succes. Ultimele iastar ieșit din trunchiul celebrului roman e o satiră generoasă datorată scriitoarei Alice Randall și intitulată *The Wind Done Gone*, în care e expus punctul de vedere asupra cunoscutei povești al unui personaj rămas în culise în intriga originală: sora vitregă mulatră a lui Scarlett, Cynara, fiica stăpînului proprietății Tara și a doicii negre, Mammy. Într-un interviu, Alice Randall mărturisește că, îndrăgostită de romanul Margaretei Mitchell încă din copilărie, a recitat de mai multe ori *Pe aripile vîntului* și a început să observe că, în ceea ce privește istoria Sudului, romanul prezintă o imagine falsă. "E un Sud fără meșteșug, fără bătălii ale sclavilor, fără familii despărțite prin vinzarile de oameni, fără negri luptînd pentru dreptul la educație. *Pe aripile vîntului* descrie un Sud care nu a existat niciodată." Așa că ea s-a decis să introducă acele elemente care lipseau, într-un soi de palimpsest: confesiu-

nea sclavei metise Cynara, care reia intriga din momentul în care Rhett Butler o paraseste pe Scarlett, dar se întoarce adesea în propria copilărie pentru a medita asupra puterii, proprietății, iubirii, identității.

Dupa opinia criticilor, *The Wind Done Gone* e o reușită. Singurii nemulțumiți au fost moștenitorii Margaretei Mitchell, care i-au intentat scriitoarei Alice Randall un proces pentru violarea drepturilor de autor. Instanța le-a dat, astă primăvară, cîștig de cauză, împiedicînd apariția cărții. Editorii au făcut recurs, beneficiînd și de o largă campanie de susținere (chiar și Toni Morrison, laureată Nobel, 1993, a trimis tribunalului o scrisoare de protest infocat), iar avocații apărării, bazîndu-se pe amendamentul care garantează libertatea de expresie, au cîștigat procesul. *The Wind Done Gone* a apărut în iunie și ramine în vinzare pînă la judecarea unui nou proces intentat de moștenitori. Toată aceasta vilvă judiciară face să sporească tirajul "versiunii mulatre" a lui Alice Randall, care se bucură de cronici favorabile - scrie "Los Angeles Times". În imagine, o scenă din faimosul film al lui Victor Fleming, cu Vivien Leigh (Scarlett O'Hara) și Hattie McDaniel (Mammy).

Fără febră creatoare

● Aaron "creează" tablou după tablou, fără măcar să-și dea seama că face "opere de artă". Căci Aaron e un computer programat să producă lucrări originale. Adresa lui e www.kurzweilcyberart.com. Dacă accesați, în doi timpi și trei mișcări un nou tablou apare pe ecran. Rod a trei decenii de muncă, Aaron e creația artistului englez Henry Cohen care, din reflecțiile sale despre pictură, culoare, forme și compoziție a extras un ansamblu de reguli pe care pictorul cibernetic le aplică fidel. Și are și admiratori, de vreme ce mai multe muzee i-au expus operele - scrie "International Herald Tribune". Programul este comercializat de Ray Kurzweil, geniu al informaticii și autor al mai multor cărți, între care una poartă titlul *Era mașinilor spirituale*.

Scriitorii amatori din Tokyo

● Persoanele în vîrstă din Tokyo care doresc să-și scrie și să-și publice (pe cont propriu) povestea vieții sînt sprijinite de instituții publice și private printr-un program de cursuri la care învață să utilizeze un computer pentru redactare și editare, ascultă conferințe ținute de editori și scriitori, lingviștii le explică regulile pentru o mai bună stăpînire a limbii.

Odată autobiografia terminată, există firme care le oferă servicii de tipărire la cerere, în tiraj limitat, la un preț modic, și librării care le închiriază spații de vinzare. Inițiativa se bucură de un extraordinar succes: cursurile sînt luate cu asalt de bunici, iar firmele care stilizează și corectează autobiografiile scriitorilor amatori abia mai prîdidesc.

Revista nouvistelor

De toate pentru toți

În CUVÎNTUL pe iulie, o interesantă recenzie a d-lui Ion Crețu la o carte fără, deocamdată, circulație la noi, intitulată *Bobos in Paradise: The News Upper Class and How They Got There (Bobos in Rai: Noua clasă de vîrf și cum au ajuns ei acolo)*. Autorul este David Brooks care, întorcîndu-se în SUA după mai mulți ani petrecuți în străinătate, a descoperit un fenomen profesional-social nou. *Bobos* este un acronim de la *bourgeois bohème*, așa cum *Yuppie* era acronimul pentru *young urban professional*. *Bobos* sînt reușii profesional și social din SUA de la răsrucea mileniilor, posesori de laptopuri, mașini 4x4, biciclete sport și alte gadgeturi, niște *Yuppies* evoluți cu 30 de ani, imbinînd cultura anilor '60 cu etosul social al anilor '90. Părerea d-lui Crețu este că România actuală este încă la nivelul *Yuppies*. Pușinii *Bobos* sînt accidentali, produse mimetice, nu organice. ♦ Din numărul pe iunie al *FAMILIEI* orădene se pot reține, spre lectură, destule: paginile despre *A treia Europă* la Oradea, aniversarea lui Ion Pop, considerațiile lui Daniel Vighi despre un jurnal al unei deportate în Bărăgan, poemele lui Ion Horea și altele. Cronicarul a fost un pic șocat de lipsa reacției critice a d-lui Traian Ștef în comentarea dialogului dintre d-nii Adrian Marino și Sorin Antohi intitulat *Al treilea discurs*. Carte incitantă și contestabilă, care merita, pe linga laude, obiecții serioase. Cronicarului îi sună încă în urechi afirmații precum acelea că noi ne-am grăbit a vorbi despre canon fără să fi avut unul sau că am devenit postmoderni fără a fi încheiat modernismul. Asemenea aserțiuni nu pot fi luate nici măcar sub beneficiu de inventar! Cum, adică, n-am avut canon? Cum, adică, modernismul nostru nu a fost finalizat? ♦ Un dramatic editorial publică dl Radu Ciobanu în frumoasa revistă de cultură *ARHIPELAG* din Deva (nr. 1-2 din 2001) despre greutățile editării de publicații de acest fel în condițiile schimbărilor de echipe din Inspectoratele (azi Direcțiile) județene de cultură ori din Minister. Cum le cunoaștem noi înșine, vai, prea bine, aceste dificultăți nefiind deloc specifice *Arhipelagului*, sîntem foarte sensibili la mărturisirile amare ale redactorului-șef. Unde punem faptul că tot din Deva a venit și marea idee a clonării *Coloanei* lui Brâncuși. Să fii la mîna unui prefect cu astfel de idei culturale nu e chiar o fericire. Noroc că *Arhipelag* apare, acum, cu sprijinul primarului liberal din Deva, și nu cu acela al prefectului pesedist! ♦ În *LITERE* pe iulie, Cronicarului i-a fost atrasă atenția de editorialul d-lui Tudor Cristea despre spectacolul examenelor școlare din vară, de confesiunea d-lui Al. George *Modele de urmat* și de uluitoarea coincidență descoperită de dl George Geacăr și anume aceea că poezia pentru care Radu Gyr a fost condamnat la moarte în 1958, socotită de Securitate "un virulent manifest anticomunist" (după cum rezultă dintr-un documentar publicat în revista *Memoria*), a intrat pe la finele anilor '80 într-un montaj literar destinat echipelor artistice din *Cîntarea României* și a fost auzită de dl Geacăr recitată pe scena unui camin cultural. "Mister specific românesc", exclamă dl Geacăr în cautarea, totuși, a unei explicații. O explicație nu prea simplă, dat fiind că textul

poeziei nu e pur și simplu *naționalist*, ceea ce ar justifica recitarea lui într-o epocă de național-comunism. Textul e, ca și *Noi vrem pămînt* de Coșbuc, un apel la răscoală (doar că pentru bunuri spirituale, nu materiale) și e destul de greu de înțeles cum a putut deveni el parte din montajul cu pricina. În 1987 sau 1988, după revolta brașovenilor, versurile lui Gyr sunau teribil: "Nu pentru o lopată de rumenă piine/ Nu pentru patule, nu pentru pogoaane./ Ci pentru vazduhul tău liber de miine/ Ridică-te, Gheorghe, ridică-te Ioane!// Pentru singele neamului tău curs prin șanțuri./ Pentru cîntecul țării, țîntuit în piroane./ Pentru lacrima soarelui tău pus în lanțuri./ Ridică-te, Gheorghe, ridică-te Ioane!" Apelul la eliberare spirituală era de natură să neliniștească "forurile" de partid. Și totuși! Confuzia în care se găsesc, ideologic, comunismul românesc aflat în agonie explică doar pînă la un punct lucrurile. Îl așteptăm pe dl Geacăr să revină, cum a promis.

Atentat la democrație

Un semnal de alarmă asupra unui deosebit de grave încălcări a Constituției, în JURNALUL NAȚIONAL în nr. 2514. Cităm titlul și subtitlurile "*Într-o carte scoasă de Tipografia Monitorul Oficial din Palatul Parlamentului, Deputatul PRM Hogeă spurcă evreii și țigani sub oblăduirea Academiei Române. În incropeala «Naționalistul», supervizată de vicepreședintele Senatului, Gh. Buzatu, locotenentul lui C.V. Tudor își suieră crezul: «Cine luptă cu evreii luptă cu diavolul!» Din gîndirea lui Hogeă mai reținem: «A cam venit vreme ca națiunile să se elibereze din lanțurile robiei iudaice, pînă nu e prea tîrziu»". Autorul articolului citează din această carte afirmații de inspirație neonazistă printre care: "în nici un caz nu putem accepta ideea că oamenii sînt egali de la natură" enumerînd printre valorile supreme la care se închină deputatul PRM Vlad Hogeă pe aceea de "rasă". Florin Diaconu mai semnalează că textele apărute în cartea citată au fost publicate inițial în săptămînalele ROMÂNIA MARE și POLITICA ale Partidului România Mare și în ATAC LA PERSOANA. În pagina a treia a ziarului în care continua excelenta anchetă a lui Florin Diaconu, un titlu care spune totul despre conținutul volumului: "*Antisemitism la nivel parlamentar, Manual antievreiesc sub egida Academiei Române*." Hogeă instigă la antisemitism, constată ziaristul de la JURNALUL NAȚIONAL. De asemenea, deputatul PRM instigă la violență împotriva țiganilor. Citatele pe care le oferă autorul anchetei sînt cum nu se poate mai limpezi din acest punct de vedere. Deputatul Hogeă, avocat, este membru al Baroului din Iași, iar cartea pe care a publicat-o a fost girată și elogiată de profesorul Gh. Buzatu. Acesta însă a declarat că nu el a trecut cartea lui Hogeă sub egida Academiei Române, dar, citat pe larg în această anchetă, el scrie chiar în prezentarea volumului: "Vlad Hogeă își propune, fapt remarcabil, și susținerea unei teze de istorie pe tema evoluției naționalismului românesc în context mondial și care, pe măsura calităților sale de excepție, se va constitui într-o cercetare de referință în domeniul gîndirii istorice, politice și juridice." Senatorul Buzatu a*

LA MICROSCOP

STAREA ȘCOLILOR

ÎN LOC să se astîmpere cu cererile lor, care nu sînt ascultate decît cel mult din politețe, directorii de școli stau și în acest an cu mîna întinsă la autorități, după bani de reparații curente. Oficial, li se spune să aibă răbdare, fiindcă pînă la urmă se vor găsi fonduri și pentru școlile lor. Neoficial, sînt sfătuiți să se descurce cum pot, dacă vor să deschidă școlile la vreme.

Experiența anilor precedenți ne arată ce pătesc acei nefericiți care nu găsesc bani de reparații, dar nu se îndură sau n-au curaj să amîne începerea cursurilor. Sînt amenințați cu amenzi sau amendări că nu asigură condiții elementare de igienă elevilor. Parinții fac reclamații la Minister, acuzîndu-i pe acești directori de incapacitate administrativă și se plîng, îndreptățit, că sănătatea copiilor lor e pusă în primejdie, la școală. Mass-media se întrec în reportaje de la fața locului în care personajul malefic e directorul școlii, spre încîntarea profesorilor care nu-l înghit și liniștirea autorităților care nu i-au dat bani la vreme.

Există, din cite știu, asociații peste asociații prin care membrii lor încearcă să-și cîștige sau să-și apere drepturi primejdiate. Nu mai vorbesc de sindicate. Cele din învățămînt s-au specializat în revendicări de salarii, dar nu se poate spune că au obținut mare lucru, așa că ar fi o extravaganță dacă li s-ar cere să includă în revendicările lor și unele privitoare la îmbunătățirea stării materiale a școlilor. Sindicatele consideră că asta e treaba Ministerului. Ministerul ridică din umeri arătînd cu degetul către administrațiile locale, iar administrațiile locale își întorc buzunarele pe dos și anunță că n-au bani.

Totuși începerea anului școlar nu e o calamitate naturală, încît toți minuiorii de fonduri bugetare din România care se plîng că nu au bani pentru școli pot fi întrebați dacă au prevăzut acești bani atunci cînd și-au alcătuit bugetele. Și, dacă nu, cum se explică acest dispreț

față de școală, adică față de o instituție care asigură calitatea contractului României cu propriul său viitor. Sîntem prea săraci ca să ne putem juca de-a școala, la fel cum de unsprezece ani încoace ne jucăm de-a reforma și de-a "intrarea în Europa".

E ridicol ca în programe strategice să vorbim de computerizarea școlilor, ideal stimabil și de urmărit, iar în realitatea cotidiană să avem de-a face cu closete care nu funcționează sau cu săli de clasă în care nu există nici măcar tabla.

La presiunile Uniunii Europene se alcătuesc pe întrecute programe pentru copiii instituționalizați. Din motive mai curînd propagandistice se nasc programe pentru copiii superdotați, în timp ce pentru copiii obișnuiți, adică pentru acea majoritate care miine, poimîine va plăti pensii și politicienilor care îi ignoră, nu se găsesc decît țapi ispășitori, în persoana directorilor de școală incapabili să se descurce, fără bani de la buget.

S-ar putea găsi o soluție, totuși, și pentru aceste situații. De pildă aceea de a da școlile în locație de gestiune directorilor lor, încît aceștia să le administreze ca pe hotelurile de pe litoral, trîndu-i pe elevi ca pe turiștii din rețeaua statului. O altă soluție ar putea fi aceea de a vinde școlile, printr-una din metodele de privatizare experimentate pînă în prezent. Aceasta ar fi, de altfel, soluția radicală, prin care statul ar putea păstra liniștit firmele care îi produc găuri negre în buget, pentru a scăpa de sîcîile școlilor care nu sînt în stare să-și acopere uriașele cheltuieli pe care le presupun o zugrăveală, mici recondiționari ale mobilierului și buna funcționare a closetelor.

De ce se insistă asupra acestui din urmă amănunt? Deoarece, vorba unui calator prin România, în acești ani, totul ar fi în regulă la noi, pînă la întrebarea cine trage apa.

Cristian Teodorescu

declarat autorului anchetei că textele lui Hogeă "sînt eseuri excelente", iar cartea "este foarte interesantă avînd în vedere vîrsta și pregătirea autorului". În ceea ce îl privește președintele Academiei, Eugen Simion afirmă: "Academia nu are nimic de a face cu publicarea acestei cărți și cu ceea ce cuprinde. Așteptăm ca în zilele următoare să vedem și noi despre ce este vorba." Eugen Simion a mai declarat că așteaptă explicații din partea lui Gh. Buzatu. Cartea deputatului Hogeă, afirma ziaristul de la JURNALUL NAȚIONAL, nu a fost încă lansată oficial. Autorul ei precizează că Gh. Buzatu "a avizat-o și a trecut-o sub egida Academiei", ceea ce Buzatu neagă, spunînd că Academia Română nu este implicată în publicarea volumului. Recapitulînd această anchetă și felicitîndu-l pe Florin Diaconu pentru realizarea ei, constatăm următoarele: În culegerea de articole publicată sub titlul *Naționalistul*, deputatul PRM Vlad Hogeă instigă la rasism, antisemitism și xenofobie în termeni cit se poate de limpezi. Vicepreședintele Senatului, Gh. Buzatu, și el membru al PRM cautionsază cartea și afirmă că ea conține eseuri excelente, fără a avea măcar un cuvînt împotriva primejdioaselor instigări ale colegului său de partid. Să nu uităm însă că Gh. Buzatu se ocupa cu zel de reabilitarea Mareșalului Antonescu, dovedit cu documente că a ordonat pogromul de la Iași și deportarea evreilor și țiganilor în timpul războiului. Cel pe care vrea să-l reabiliteze Gh. Buzatu a avut pe conștiință moartea a sute de

mii de evrei și țigani, ceea ce îl așează în categoria criminalilor de război. Dacă Gh. Buzatu ignoră, ca istoric, aceste fapte dovedite ale lui Ion Antonescu și se străduiește să-l reabiliteze, ca de altfel și președintele PRM, Corneliu Vadim Tudor, nu e de mirare ca același Buzatu nu respinge antisemitismul și xenofobia lui Hogeă, ci e de părere că articolele acestuia sînt "eseuri excelente". Nu demult, un alt membru PRM, nu-i mai cităm numele, a publicat o carte conținînd atacuri antisemite, sub forma unor așa-zise "bancuri". Cu acel prilej, Parchetul s-a autoseizizat. Potrivit anchetei realizate de Florin Diaconu, cartea publicată de deputatul Hogeă e o încălcare grosolană a Constituției României și, fapt mult mai grav, o incitare periculoasă, avînd și caracter doctrinar, la antisemitism și xenofobie. În aceste articole, Vlad Hogeă nu se exprimă numai în nume propriu, ci și în numele Partidului România Mare, ca autor de doctrină explicit anticonstituțională și primejdioasă pentru stabilitatea democrației din România: "Bunătatea ne poate, ce-i drept, feri de pericolul extremismului, al căderii în fanatism și în radicalism violent, la limita legii. Dar la fel de adevărat este că tocmai nuanțarea exagerată a... mesajului nostru politic ar putea duce la pierderea încrederei în noi din partea electoratului naționalist", am citat din textul reprodus de Florin Diaconu, în JURNALUL NAȚIONAL, semnalînd și noi Parchetului această carte atentat.

Cronicar

**România
literară**

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69.
Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9, 30-13.
Abonamente în 2001: 3 luni - 104.000 lei; 6 luni - 208.000 lei;
1 an - 416.000 lei. ISSN 1220-6318

**Imprimat la
NAȚIONAL ROM**

**24 pag - 8.000 lei
La redacție: 6.000 lei**